

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ,,

ΑΘΗΝΑΙ

ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1938

ΑΡΙΘ. 2.

Η ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΙΣ

"Αλλοτε, εις την αρχαιότητα, μία βιβλιοθήκη με μερικάς μυριάδας τόμων έθεωρείτο ως παγκόσμιον θαύμα αξιομνημόνευτον ανά τους αιώνας. Σήμερον οποιαδήποτε σοβαρά δημοσία βιβλιοθήκη αριθμεί κατά εκατοντάδας χιλιάδων τὰ βιβλία της και ή πληροφορία ότι υπάρχουν βιβλιοθήκαι με εκατομμύρια βιβλίων δέν προκαλεί οϋτε ποσοστόν του θαυμασμού που έπροκαλοϋσε ή βιβλιοθήκη της Περγάμου. Ένα έτος έκδοτικής παραγωγής εις βιβλία, περιοδικά και έφημερίδας ανά τον κόσμον, άρκει διά να έχωμεν εις όγκον όσα γενεαί ολόκληροι της αρχαιότητος δέν έγραφαν.

—Και τί γίνεται με όλα αυτά τὰ βιβλία;

Θά έχετε άκούσει την έρώτησιν αυτήν από κανένα άγράμματον, έκπληκτον έμπρός εις μίαν βιβλιοθήκην. Άφελής έρώτησις, θά ειπήτε. Πολύ ώραία, αλλά..... σεις ό μορφωμένος ήμπορείτε να δώσετε την κατάλληλον άπάντησιν εις την έρώτησιν αυτήν;

Τί γίνεται με όλα αυτά τὰ εκατομμύρια τών έντύπων; Διατί άραγε τόσοι κόποι, τόσα γραψίματα, τόσα τυπώματα, αλλά και τόσο διάβασμα, να μη δώσουν εις τον άνθρωπον την συναίσθησιν, ότι εύρηκε τέλος πάντων ό,τι έποθοϋσε, ότι έφθασε τέλος εις τó τέρμα που χιλιάδες τώρα χρόνια όνειρεύεται;

Διότι..... διότι δέν άρκει να βαδίζη κανείς. Οϋτε να τρέχη άκαταπαύστως και με όλονέν αυξανουσαν ταχύτητα, διά να φθάση εις τó τέρμα. Πρέπει, άκόμη, άπλούστατα,..... να άκολουθή και την κατεύθυνσιν που οδηγεί προς τó τέρμα αυτό. "Άλλως, όταν άκολουθή τον αντίθετον δρόμον, δέν είναι βέβαια ή ταχύτης, εκείνη που θα τον σώση!

Και ήμεις, οί σύγχρονοι άνθρωποι, συνεκεντρώσαμεν όλην μας την προσοχήν εις την ταχύτητα. Μας ένεθουσίασεν ή πρόοδος εις τὰ μεταφορικά μέσα που διαθέτομεν. Ένεπιστεύθημεν τó πάν εις την μάρκαν του αυτοκινήτου μας και έξεχάσαμε να έξακριβώσωμεν την κατεύθυνσιν.

Καί ἔτσι, μὲ τὸ αὐτοκίνητόν μας, ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὸ τέρμα πολὺ γρηγορώτερα, παρὰ ἂν ἐπηγαίναμε μὲ τὰ πόδια!

Καί, πράγματι, εἶχαμε πάρει ἀνάποδη κατεύθυνσι. Ἐτρέχαμε ὀλοταχῶς, ἀλλὰ πρὸς τὸ εἶδωλον, ὄχι τὴν πραγματικότητα. Πρὸς τὰ λόγια, ὄχι πρὸς τὴν ζωὴν. Διότι αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ διχασμὸς ἔγινε. Ἐχωρίσαμεν τὴν ἐπίφασιν ἀπὸ τὴν βαθυτέραν οὐσίαν. Τὰ ἀφηρημένα λόγια ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην πραγματικότητα. Ἀφήσαμεν τὴν ζωντανὴν προσωπικότητα, τὸν ζωντανόν, τὸν ἄξιον Ὁδηγητὴν καὶ ἐτρέξαμεν πίσω ἀπὸ λόγια, λόγια ἄδεια, λόγια ποὺ δὲν ἔχουν καμίαν σχέσιν πρὸς τὴν πραγματικὴν, τὴν δοκιμασμένην Ἀλήθειαν.

Καί ὅμως! Θὰ ἠμποροῦσε ὁ ἄνθρωπος νὰ κάμῃ ἓνα ἔλεγχον! Εἶδαμε, εἰς τὸ περασμένο φύλλον, ἓνα συγκεκριμένον παράδειγμα: Διατί, ἀλήθεια, ἡ περιέργειά μας σταματᾷ ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ ἔχη τὴν μεγαλυτέραν τῆς ἔντασιν; Διατί πρὶν ἀφήσωμε νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ζωὴν μας ἓνα εὐμορφογραμμένον—ἔστω—βιβλίον, δὲν ἐξετάζομεν πρῶτα ποῖαν ἐπίδρασιν εἶχαν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἰδίου τοῦ συγγραφέως αἱ ἰδέαι ποὺ περιέχονται εἰς τὸ βιβλίον του;

Μᾶς χρειάζονται, ἀλήθεια, νέοι «βίοι παράλληλοι». Βίοι συγγραφέων, τῶν διασημοτέρων. Ἰδίως τῶν μεγάλων ἀρνητῶν, μὲ τὰς διαφόρους καὶ πολυκρότους πρωτοτύπους θεωρίας. Βίοι ἀναφερόμενοι καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν, κυρίως εἰς τὴν ἰδιωτικὴν, ζωὴν. Καὶ ὁ παραλληλισμὸς θὰ ἐγί-

νετο μεταξὺ τῶν γραφομένων καὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον ἔζησαν οἱ γράφοντες. Πόσαι ἐπιπολαιότητες, πόσαι ἀποτυχίαι, πόσα ναυάγια θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἐξοικονομηθοῦν, ἂν ὁ ἄνθρωπος, πρὶν ἀκολουθήσῃ τὰς ὀδηγίας, ἐκύτταζε λίγο καὶ τὸν ὀδηγητὴν, συνεβουλεύετο κατὰ τέτοιους παραλλήλους βίους!

Ἄν αὐτὸ ἐγίνετο, θὰ εἶχαμε ἓνα κριτήριον διὰ νὰ ἐλέγχωμεν τὴν κατεύθυνσιν. Καὶ ἔτσι, ὅταν θὰ ἐσυνεθίζαμε νὰ βλέπωμε τὴν ζωντανὴν προσωπικότητα καὶ ὄχι μόνον τὰ ἀφηρημένα λόγια, τότε θὰ ἐμαθαίναμε νὰ χρησιμοποιοῦμεν καὶ ἓνα ἄλλο κριτήριον: Τὰ ἀποτελέσματα ποὺ φέρνουν στὴ δική μας προσωπικότητα τὰ διάφορα διαβάσματα. Καὶ θὰ ἐπετούσαμε μακρὰ τὰ βιβλία ποὺ μᾶς ἀποκοιμίζουν, δηλαδὴ ἀποκοιμίζουν τὸν ἀνώτερο ἄνθρωπο μέσα μας, ποὺ ζητοῦν νὰ μᾶς συμφιλιώσουν μὲ ὅ,τι ἄρρωστο καὶ δηλητηριασμένο καὶ ψεύτικο ἔχει παραχωθῆ μέσα εἰς τὸν ψυχικόν μας ὄργανισμό. Θὰ ἐπετούσαμε μακρὰ ἀπὸ μᾶς κάθε τι ποὺ ζητεῖ νὰ μᾶς συμφιλιώσῃ μὲ τὴ σκλαβιά στὰ πάθη, στὴν ψυχικὴν ἀναπηρείαν.

Ἄφοῦ γίνῃ ἓνας τέτοιος ἔλεγχος, τότε, βέβαια, καὶ τὰ γραψίματα καὶ τὰ διαβάσματα ἄς γεμίζουν ὅσο μποροῦμε περισσότερο τὴ ζωὴ μας. Ἀλλῶς... ὅλοι οὗτοι οἱ κόποι καὶ τὰ βιβλία καὶ αἱ συζητήσεις ἓνα μόνον ἀποτέλεσμα θὰ φέρνουν. Νὰ ἐμποδίζουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ νὰ εὕρῃ τὴν λύτρωσίν του καὶ ἔτσι καὶ τὴν ἀλήθειαν—πού, εἰς τὸ βάθος, εἶναι καὶ τὰ δύο ἓνα καὶ τὸ αὐτό.

Ἀπόψεις

ΑΣ ΠΑΡΗΓΟΡΗΘΗ.....

Ἔχετε διαβάσει τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Georges Duhamel, «Les Maîtres»; Δικαιολογημένο πέρα ὡς πέρα εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον πὸν ἐδείχθηκε εὐθύς μόλις ἐκυκλοφόρησε τὸ βιβλίο αὐτό. Τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως ἦταν, βέβαια, μία σπουδαῖοτατή ἀφορμή. Ἀλλὰ κυρίως τὸ νέο βιβλίο τὸ ἐπέβαλε ἡ ἀναμφισβήτητη ἀξία του. Γιατὶ στοὺς «Maîtres» κάνουν ἀρμονικὴ συντροφιά ἡ τέχνη καὶ ἡ ἀμερόληπτη ἀναζήτησις τῆς ἀλήθειας. Εἶναι, τὸ βιβλίο αὐτό, ἕνα εὐεργετικὸ σκούντημα, πὸν καλεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ βγῆ λίγο ἀπὸ τὸ καβουκί του καὶ νὰ κυττάξῃ παραπέρα, παραπάνω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Εἶναι, προπαντός, ἕνα σκούντημα στὸν ἄνθρωπο πὸν ἔχει δώσει τὴν πειρὸ τυφλὴ καὶ ἀφελῆ ἐμπιστοσύνη του στὸ μυστηριῶδες ἐκεῖνο σύστημα πὸν λέγεται ὀρθολογισμός.

—Ὁ ὀρθολογισμὸς ἔχει προϋπόθεσι πὸς τὸ ἄνθρώπινο μυαλὸ μπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πᾶν. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ψέμμα. Ὅπως εἶναι ψέμμα, ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι μόνο ὅ,τι μποροῦμε νὰ ψηλαφήσουμε. Ὅπως εἶναι ψέμμα πὸς τὸ ἄνθρώπινο σῶμα μόνο μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει τὴν ἐξήγησι τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ εἶναι, ἀκόμα, ψέμμα, ὅτι μὲ μόνο τὸ μικροσκοπιο μποροῦμε νὰ δοῦμε τὴν ἐξήγησι αὐτῆ, νὰ καταλάβωμε σὶ ἀλήθεια τὸν ἄνθρωπο, τὸ μυστήριον τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως.

Αὐτά, πάνω κάτω, θέλει νὰ μᾶς πῆ ὁ Γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς (γιατρός κι ὁ ἴδιος) καὶ βάζει στὸ ἔργο του νὰ τὰ λέη αὐτά, ποιός; Ὁ πρόεδρος τῆς ὀρθολογιστικῆς ἐταιρείας! Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἡρώας τοῦ ἔργου, ὁ καθηγητὴς Chalgrin, σοφὸς καὶ περίφημος γιὰ τὶς βιολογικὲς του ἐργασίες, ἐκλέγεται πρόεδρος τῆς Société des études rationalistes, ἀκριβῶς ὅταν πειὰ ὁ ἴδιος ἔχασε τὴν πίστι του στὸν ὀρθολογισμό! Αὐτὸ εἶναι τὸ δράμα κι ἔ-

πάνω σ' αὐτὸ πλέκεται τὸ ὅλο ἔργο: Ὁ πρόεδρος τῆς ὀρθολογιστικῆς ἐταιρείας, πὸν ἀρχίζει νὰ ὁμολογῆ, ὅτι ἡ ζωὴ ξεπερνᾷ τὰ ὄρια τοῦ ἀνθρώπινου λογικοῦ! Ἡ ἀμφιβολία αὐτὴ γιὰ τὸν ὀρθολογισμό μεταδίδεται γρήγορα ἀπὸ τὸν καθηγητὴ πρόεδρο, στὸν μαθητὴ-βοηθό, στὸν Laurent Pasquier, πὸν εἶναι καὶ τὸ κυριώτερο πρόσωπο τοῦ ἔργου. Ἀμφιβολία, δυσπιστία, λίγο θέλεις νὰ πῆς ἀπάρησι, τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Καὶ μόνο πειὰ στήριγμά του ἔχει ὁ ὀρθολογισμὸς τὸ παράλογο πείσμα, συγκεντρωμένο μέσα στὸν ἄλλο, ἐπίσης κύριο τύπο τοῦ ἔργου, τὸν καθηγητὴ Rohner, ἕναν ἐκκεντρικὸ ἄνθρωπο μὲ τὸν πειρὸ τυφλὸ καὶ ἀδυσώπητο ἐγωϊσμό, ἄνθρωπο πὸν ἔχει διώξει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του κάθε τι τὸ ἀληθινὰ ἄνθρώπινο,

Ἡ ἀμφιβολία πὸν βλέπει κανεὶς διαχυτὴ στὸ ἔργο τοῦ Duhamel εἶναι τὸ δράμα. Δὲν εἶναι ἡ λύτρωσις. Γιατὶ ἡ λύτρωσις, βέβαια, ἀρχίζει μόνο ὅταν βρεθῆ ἡ ἀλήθεια. Μὰ λίγο τῶχετε ν' ἀρχίσῃ νὰ διαπιστώνεται ἡ πλάνη καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ ζητηθῆ ἡ ἀλήθεια;

* * *

Καὶ οἱ πιστοὶ τοῦ ὀρθολογισμοῦ; Αὐτοὶ πὸν θέλουν νὰ κοιμῶνται ἡσυχοὶ μὲ τὴν ἀφελῆ βεβαιότητα πὸς δὲν ὑπάρχει τίποτε ἔξω ἀπ' αὐτὴ τὴν ψηλαφητὴ ὕλη; Τί ἀπέγιναν λοιπὸν αὐτοὶ; Αὐτοί,...αὐτοὶ θὰ περιορισθοῦν, φαίνεται, ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, στὴ χώρα τῆς ἀπλοποιήσεως τῶν πάντων. Σᾶς φαίνεται παράξενο; Μά, νά, μαζὺ σχεδὸν μὲ τὸ βιβλίο τοῦ Duhamel, εἶδα καὶ κάτι πὸν ἔγραψε περίτῃς ὕλης ὡς δημιουργοῦ τῆς ζωῆς... ἕνας ἀθηναῖος δικηγόρος! Μοῦ ἔδωσαν νὰ διαβάσω ἕνα τέτοιο ἄρθρο, γραμμένο σ' ἕνα δικηγορικὸ περιοδικό, ἀπὸ ἕνα δικηγόρο. Ἀξίζει νὰ τὸ διαβάσετε καὶ σεῖς:

«.....Καὶ ἂν οὐδεὶς δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν λειτουργίαν τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, ἐὼν δὲν προστρέξῃ εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀνθρώπινου λόγου, τὸν ἀνθρώπινον λόγον πιστεύομεν ὡς ὑποκείμενον εἰς τὸν νόμον τῆς αἰτιότητος καὶ δικαιούμεθα νὰ πιστεύωμεν εἰς τοῦτο, διότι οὐδεὶς δύναται νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἐναντίον, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν εἶναι βέβαιον ὅτι....ἡ ζωὴ ὡς ἐκδήλωσις τῆς δυνάμεως τῆς ὕλης εἶναι ἀπλῶς φαινόμενον βιολογικὸν καὶ

κοινωνικόν, τὸν δὲ ἄνθρωπον παρήγαγεν ἡ ὕλη, διότι καὶ αὐτός, ὅπως ὅλα τὰ ζῶα, μέρος τῆς ὕλης καὶ προῖόν τῆς δυνάμεως τῆς ὕλης εἶναι καὶ ἐπομένως εἰς ὅλας του τὰς ἐκδηλώσεις ὑπόκειται εἰς τοὺς νόμους τοὺς φυσικοὺς τοὺς διέποντας τὰ τῆς ὕλης».

Ἔοια αὐτὰ εἶναι δεδομένα, βέβαια, ἀκλόνητα! Sancta simplicitas! Καυμένη Rohner! Καυμένη πεισματάρη ὁπαδὲ τοῦ ὀρθολογισμοῦ, ποὺ βλέπεις τὰς τάξεις τῶν ἐπιστημόνων ὁμοφρόνων σου νὰ ἀραιώνονται κι' ἐκείνους ποὺ ἀπόμειναν νὰ πέφτουν στὴν ἀγωνία καὶ τὴν ἀβεβαιότητα! Μπορεῖς νὰ παρηγορηθῆς! Ἄν ὁ πρόεδρος τῆς ὀρθολογιστικῆς ἐταιρείας ἀρχίζει ν' ἀπαρνήται τὸν ὀρθολογισμό του, ἂν οἱ διάφοροι σοφοὶ τοῦ τύπου Chalgrin ἀποκηρύττουν τὸν ὀρθολογισμό, ἐδῶ στὸν τόπο μας θὰ δῆς... δικηγόρους ἢ δημοσιογράφους ἢ θεατρικοὺς συγγραφεῖς, ποὺ γράφουν ἐμβροιθέστατα ἄρθρα γιὰ

τὴν αἰωνιότητα καὶ τὴν παντοδυναμία τῆς ὕλης μὲ βεβαιότητα ποὺ θυμίζει τὸν ἀγύριστο 19ον αἰῶνα! «Εἶναι βέβαιον» σοῦ λέει ὁ ἄλλος ἐδῶ καὶ μ' αὐτὸ ὅλοι οἱ δισταγμοὶ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων πᾶνε περίπατο. Ἔτσι εἶναι. Ὁ ὀρθολογισμὸς εἶχε στενοχωρηθῆ πειὰ μέσα στὸ ἐπιστημονικὸ ἐργαστήριον. Τὸν εἶχε πιάσει ἀσφυξία. Δὲν τοῦ ἔκανε ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ ἐργαστηρίου κι' ἐπῆγε ν' ἀλλάξῃ ἀέρα. Κατέφυγε στὰ γραφεῖα τῶν χειριστῶν τοῦ λόγου. Κι' ἀπὸ κεῖ ὅμως θὰ φύγῃ—ἢ ἐξέλιξίς θὰ ὀλοκληρωθῆ. Καὶ τότε πειὰ; Ποῦ θὰ καταφύγῃ; ὦ, ὅσο κι' ἂν τὸν διώχνουν ἀπὸ τοὺς τόπους τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, ὁ ὀρθολογισμὸς ἄς παρηγορηθῆ! Ἐνα καφφενεῖο, ἢ ἓνα κέντρον διασκέδασεως πάντα θὰ βρεθῆ γιὰ νὰ φιλοξενήσῃ αὐτὸν καὶ τὰ ὑπνοβότανά του.

Π. Δάλμ.

ANNA LAETITIA BARBAULD

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ...

Ζωή, δὲν ξέρω τ' εἶσαι, μὰ ξέρω πῶς ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ μας ἦρθε· νὰ χωριστοῦμε πρέπει. Τὸ πῶς καὶ ποῦ καὶ πότε ἐσμίξαμε, ὡς τώρα δὲν μπόρεσα νὰ μάθω κι' ὁ νοῦς μου δὲν τὸ βλέπει. Γυρίσαμε τὸν κόσμον ἀπ' ἄκρια εἰς ἄκρια, καὶ μὲ κακὲς φουρτοῦνες καὶ μὲ γλυκειὰ γαλήνη, κι' εἶναι σκληρὸς κομμάτι ὁ χωρισμός, γιὰ κεῖνοι ποὺ ἀχώριστοι ἐζοῦσαν—κι' ἴσως ἀξίζει δάκρυα. Ἐμπρός, λοιπόν! Τὴν ὥρα ἐσὺ θὰ τὴν ὀρίσης... Πρὶν χωριστοῦμε, κάποια εὐχοῦλα νὰ μ' ἀφήσης καὶ «Καληνύχτα» μὴ μοῦ πῆς, μὰ 'πὲς μου
[«καλημέρα»
σὲ κάποιαν ἄλλη σφαῖρα.

Μετάφρ. ΔΗΜ. ΣΤΑΗ

Ἐπίκαιρα

ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ “ΦΥΣΙΚΗ,,
Θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ ἐπιστήσωμεν ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐπὶ μιᾶς σειρᾶς ἄρθρων ποὺ ἀρχίζει νὰ δημοσιεύεται ἀπὸ τὸ σημερινὸν φύλλον, σχετικῶς μὲ τὰ βασικὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ σύγχρονος Φυσικὴ. Βέβαια δὲν ζῶμεν πλέον εἰς τὴν ἐποχὴν, ὅπου ὁ ὕλισμος ἐθεωρεῖτο ἀπὸ μερικὸς ὡς ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια, ἀναπόφευκτος συνέπεια τῆς ἀρχῆς τοῦ Lavoisier. Πάντως ὅμως καὶ σήμερον ἐπιβάλλεται νὰ ἔχωμεν ὑπ’ ὄψει μας τὴν ἀνάγκην μιᾶς διακρίσεως μεταξὺ τῆς κατὰ παραγγελίαν «Φυσικῆς», ποὺ κατασκευάζεται, μὲ κύριον συστατικὸν τὴν φαντασίαν, χάριν ὀρισμένων σκοπῶν, καὶ τῆς ἀληθινῆς Φυσικῆς, τῆς ἐπιστήμης ποὺ ἀκολουθεῖ αὐστηρῶς τὰς δεδοκιμασμένας ἐπιστημονικὰς μεθόδους.

Καὶ μίαν εἰκόνα τῶν βασικῶν σκέψεων ποὺ κρατοῦν σήμερον εἰς τὴν Φυσικὴν—ἰδίως εἰς τὸν τομέα ὅπου Φυσικὴ καὶ κοσμοθεωρία ἐγγίζουσιν—θὰ παράσχη ἡ σειρά τῶν ἄρθρων αὐτῶν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας. Γραμμὲν ἀπὸ ἐπιστήμονας ποὺ ἡμποροῦν μετὰ κύρους νὰ ὁμιλοῦν περὶ τῆς ἐπιστήμης, θὰ κατατοπίσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τὸν μὴ εἰδικὸν ἀναγνώστην, εἰς τὸν τρόπον ὥστε νὰ μὴ πίπτῃ οὗτος θυμὰ τῆς πρώτης προχειρολογίας ποὺ θὰ τύχῃ ἐμπρὸς του.

Ἴσως τὰ ἄρθρα αὐτὰ νὰ ἐμφανίζουσιν τὴν ἐπιστήμην θέτουσαν μᾶλλον παρά λύουσαν τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ παντὸς ζητήματα. Ἴσως νὰ μὴ μᾶς παρέχουσιν εἰς δέκα γραμμὰς τὴν λύσιν παντὸς προβλήματος ποὺ ἀπασχολεῖ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Ἴσως νὰ μὴ ὁμοιάζουν μὲ

τὰς ἀφελεῖς ἐκείνας «πραγματείας», ποὺ ἀνάγουν τὸ πᾶν εἰς τὸ $2+2=4$. Ἄλλὰ ἀκριβῶς αὐτὸ εἶναι ἡ πραγματικότης. Ἡ ἐπιστήμη, ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν τομέα ὁ ὁποῖος ἀμέσως ὑπόκειται εἰς τὰς ἐρεῦνας τῆς, διστάζει, καθίσταται ἐφεκτικὴ, σιωπᾶ. Ἄπὸ τοῦ σημείου ἐκείνου καὶ πέραν ὁ ἐπιστήμων καταφεύγει εἰς τὴν κοσμοθεωρίαν, εἰς τὴν πίστιν, εἰς τὴν θρησκείαν, ὅπως ἀναπτύσσουσιν οἱ καθηγηταὶ Gustav Mie καὶ Max Planck εἰς τὰς ἐργασίας των, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται λόγος εἰς ἄλλην σελίδα. Εἴτε, ὅμως, ὁμολογεῖ ὁ ἐπιστήμων παρρησίᾳ καὶ εὐθέως πίστιν εἰς τὸν Θεόν, ὅπως οἱ κορυφαῖοι τῶν ἐπιστημόνων, ἀπὸ τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Παστέρ μέχρι τοῦ Eddington, εἴτε ζητεῖ νὰ ἐνδύσῃ τὰς ἀρνητικὰς μεταφυσικὰς του πεποιθήσεις μὲ τὸ ἔνδυμα τῆς κατὰ φαντασίαν «Φυσικῆς», τὸ γεγονός εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀντιμετωπίζῃ τὰ μεταφυσικὰ προβλήματα, ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς Φυσικῆς, ἢ ὁποῖα τίποτε θετικῶν δὲν ἔχει νὰ εἴπῃ ἐπὶ τῶν προβλημάτων αὐτῶν. Ἄπλουστάτη ἢ ἀλήθεια, ἀλλὰ δὲν βλάπτει καὶ κάποια εἰδικωτέρα ἀνάπτυξις τῆς.

Ἡ Α ΠΕΡΙΜΕΝΩΜΕΝ

Συνῆλθε λοιπὸν εἰς τὰς Βρυξελλὰς ἡ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ τῆς «παγκοσμίου ἐνώσεως τῆς ἐλευθέρως σκέψεως» (γράφει: τῶν ἀθέων) καὶ ἀπεφάσισε τὴν σύγκλησιν ἐνὸς γενικοῦ συνεδρίου τῆς Ἐνώσεως. Οὐδεμία ἀντίρρησης. Μέσα ὅμως εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τοῦ συνεδρίου βλέπομεν—μεταξὺ ἐνὸς γεύματος καὶ μιᾶς διασκεδαστικῆς ἐσπερίδος—καὶ κάποιαν συζήτησιν ἐν σχέσει πρὸς

τὴν δυνατότητα τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀθέου ἠθικῆς.

Τόσοι αἰῶνες λοιπὸν ἐπέρασαν καὶ ὁ ἄθεος «ὀρθολογισμός», μὲ τὴν ἐπισημοτέραν του ἐμφάνισιν, συζητεῖ ἀκόμη διὰ τὴν δυνατότητα νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ περίφημος χωρὶς Θεὸν ἠθικὴ; Καὶ τὸ ζήτημα θὰ τεθῇ πάλιν ὑπὸ συζήτησιν! Καὶ ἄν—συζήτησις εἶναι αὐτή, ἀπὸ ἀνθρώπους τῆς «ἐλευθέρως σκέψεως» μάλιστα, αἱ ἀποφάσεις δὲν μποροῦν νὰ εἶναι δεδομέναι ἐκ τῶν προτέρων—ἂν λοιπὸν ἡ συζήτησις καταλήξῃ εἰς ἀρνητικὰ συμπεράσματα; Τί γίνεται τότε ἡ ἀνθρωπότης, ποῦ ὑποτίθεται ὅτι περιμένει νὰ ὀδηγηθῇ, ἀπὸ τοὺς ἀθεοὺς «ὀρθολογιστάς», πρὸς τὰ περίφημα «νέα» ἰδανικά;

Ἡθικὴ ποῦ τόσον καιρὸν τώρα, ἀντὶ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τοὺς ἥρώας της, μᾶς μοιράζει προγράμματα συζητήσεων! Αἰῶνες τώρα συζητοῦν ἐπάνω εἰς τὴν περίφημον αὐτὴν ἄνευ Θεοῦ ἠθικὴν καὶ, διαρκῶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἐξετάζεται ἡ δυνατότης ἐφαρμογῆς της. Θὰ περιμένωμεν λοιπὸν (μερικὲς ἑκατονταετιοῦλες ἀκόμη) ἕως ὅτου τερματισθῇ ἡ συζήτησις καί, ὅταν ἴδωμεν τοὺς κώδικας τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἐξαγγελλομένους καὶ πρὸ παντὸς ἐφαρμοζομένους, τότε... θὰ τὰ ποῦμε πάλιν.

ΔΙΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ

Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ διεθνεῖς περιπλοκαὶ ἀπασχολοῦν ζωηρότατα τὴν κοινὴν γνώμην, ὁ Ἀγγλικὸς τύπος εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀφιερῶνῃ μακρὰ ἄρθρα εἰς τὴν ἀνάγκην μιᾶς ἐντατικῆς προσπαθείας διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς υγείας τῆς νεολαίας. Πρέπει νὰ καλυτερεύσῃ ἡ ὑγιεινὴ κατάστασις τῶν νέων μας! Αὐτὸ εἶναι τὸ σύνθημα, σύνθημα ποῦ γρήγορα, φαίνεται, θὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν συζήτησιν εἰς τὴν πράξιν.

Δεῖγμα ζωτικότητος ἡ τοιαύτη ἀπασχόλησις. Καὶ δεῖγμα εὐθυκρισίας. Ἡ νεότης εἶναι τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους. Καὶ ἡ φροντίς διὰ τὴν υγείαν τῆς νε-

ότητος εἶναι ἐπιβεβλημένη, ἀποτελεῖ ζωτικὴν δι' ἓν ἔθνος ἀνάγκην. Ἀκριβῶς ὅμως δι' αὐτό, ἡ σχετικὴ προσπάθεια πρέπει νὰ περιβληθῇ μὲ ὅ,τι ἀποτελεῖ ἐγγύησιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν της.

Καὶ ἐγγύησιν τοιαύτην ἀποτελεῖ ἡ συναίσθησις τοῦ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον ἓνας ὄγκος ὕλης, ἀλλὰ ἔχει καὶ ψυχὴν· καὶ ὅτι ἡ υγεία τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς εὐρίσκονται μεταξύ των εἰς πολὺ στενὴν ἐξάρτησιν. Καὶ ὅτι, ἐπομένως, τὸ ζήτημα τῆς υγείας τῆς νεότητος εἶναι, συγχρόνως, καὶ ζήτημα ψυχικῆς υγείας.

Καὶ οἱ Ἀγγλοὶ, λαὸς κατ' ἐξοχὴν πρακτικὸς, ἐννοοῦν τὴν πρακτικὴν σπουδαιότητα τῆς ἀληθείας αὐτῆς. Μόνον ὁ νέος ποῦ ἔχει χαρακτῆρα, ποῦ ἔχει αὐτοκυριαρχίαν, ποῦ ἔχει ἰσχυρὰν θέλησιν, ἢ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ νὰ μείνῃ ὑγιής, καὶ νὰ ἐξελιχθῇ εἰς ὑγιὴ ὄριμον ἄνδρα καὶ εἰς ὑγιὴ γέροντα ἀκόμη. Τί υγείαν θὰ περιμένῃ κανεὶς ἀπὸ ἓνα νέον, ἔρμαιον ὄλων τῶν παθῶν ποῦ ὑποσκάπτουν τὴν υγείαν; Καὶ τί θὰ ὠφελήσῃ ἡ «τοῦ σώματος γυμνασία», ὅταν ὅλοι οἱ καρποὶ μακροετοῦς σωματικῆς ἀσκήσεως θὰ καταστραφοῦν ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος λόγῳ ἐλλείψεως ἠθικοῦ χαλινοῦ, θελήσεως ἰσχυρᾶς, ψυχῆς ἢ ὁποῖα γνωρίζει νὰ κρατῇ συγκρατημένον καὶ πειθήνιον τὸ σῶμα;

Ἄς δημιουργηθοῦν λοιπὸν αἱ συνθήκαι ποῦ ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν διατήρησιν ὑγιῶν νεανικῶν ψυχῶν. Τότε θὰ ἔχη αὐτομάτως προετοιμασθῇ τὸ ἔδαφος, ὥστε ἡ σωματικὴ ἀσκήσις νὰ μὴν ὑπενθυμίζῃ τὰς Δαναΐδας, ποῦ ἐπροσπαθοῦσαν νὰ γεμίσουν μὲ νερὸ ἓνα διάτρητον πιθάρι.

ΤΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ διδακτικὸ βιβλίον ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν μόρφωσιν τῆς νέας γενεᾶς. Πᾶσα μέριμνα ἐπιβάλλεται διὰ νὰ δοθοῦν εἰς τὰ χέρια τῶν μαθητῶν πράγματι καλὰ βιβλία. Καὶ εἶναι ἀξία παντὸς ἐπαίνου ἡ ἀπόφασις

του Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὅπως θεσμοθετήσῃ βραβεῖα διὰ τὰ καλύτερα διδακτικά βιβλία. Δοθείσης δὲ τῆς τελευταίως γενομένης ἀποκαθάρσεως τῶν παλαιῶν, ἔχομεν κάθε λόγον νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι οἱ συγγραφεῖς τῶν νέων διδακτικῶν βιβλίων δὲν θὰ λησμονήσουν τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς ἀποστολῆς των. Ἰδίως ἐλπίζομεν ὅτι θὰ λάβουν οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ὑπ' ὄψει δύο βασικὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου των: Πρῶτον, νὰ γράφουν ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ ὅλου ἔθνους καὶ ὄχι ὡς ἄτομα. Δὲν εἶναι τὸ διδακτικὸν βιβλίον τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ὑποστηρίξουν τὰς ἀτομικὰς των ιδέας. Δεύτερον, νὰ μὴ λησμονοῦν ὅτι γράφουν διὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἐπομένως πρέπει νὰ ἐκλέγουν ὕλην κατάλληλον διὰ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν. Ὁ συγγραφεὺς διδακτικοῦ βιβλίου εἶναι καὶ παιδαγωγὸς καὶ τὰ γραφόμενά του πρέπει νὰ ἔχουν καὶ παιδαγωγικὴν ἀξίαν.

Ἐλπίζομεν ὅτι αἱ δύο αὗται ἀλήθειαι, ποὺ εἶχαν λησμονηθῆ εἰς τὸ παρελθόν, θὰ τεθοῦν τώρα ὡς βάσις τῆς ἐργασίας ἐκείνων ποὺ θὰ φιλοτιμηθοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν πρὸς τὴν πρόσκλησιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ νὰ διεκδικήσουν τὰ προκηρυχθέντα βραβεῖα.

ΔΙΑ ΝΑ ΒΛΕΠΩΜΕΝ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
Ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς δουλείας, γενικώτερον ἢ ἀναζωογόνησις τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀπετέλεσεν, ἰδίως τὸν περασμένον μῆνα, τὸ ἀντικείμενον, περὶ τὸ ὁποῖον ἐστράφησαν διάφορα ἄρθρα ποὺ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν καθημερινὸν καὶ περιοδικὸν τύπον, καθὼς καὶ διαλέξεις ποὺ ἐδόθησαν ἀπὸ διαφόρους λογίους. Ἰδίως ἐξητάσθησαν—ὄχι, φυσικὰ, διὰ πρώτην φοράν—τὰ αἷτια τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ ιστορικοῦ φαινομένου, ἐνὸς ἀπὸ τὰ θαυμαστότερα εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν. Καὶ διάφοροι παράγοντες ἀνε-

φέρθησαν, ποὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι οἱ διόφοροι κοινωνικοί, πολιτικοί καὶ οἰκονομικοί παράγοντες ποὺ ἀνεφέρθησαν ἐκάστοτε ἀπὸ ὅλους ὅσοι ἐξήτασαν τὸ ζήτημα, ἔπαιξαν καὶ αὐτοὶ τὸ μέρος των. Μόνοι των ὅμως, αὐτομάτως, δὲν ἐλειτούργησαν. Κάτι ἄλλο ὑπῆρξεν ἐκεῖνο ποὺ ἔκαμεν ἐνεργεὺς τοὺς παράγοντας αὐτούς, καὶ χωρὶς αὐτὸ τὸ κάτι δὲν θὰ ἔβλεπεν ἢ ἀνθρωπότης ὡς πραγματικότητα τὸν μυθικὸν ἐκείνον φοῖνικα, ποὺ καίεται καὶ ὅμως ξεπετιέται ζωντανὸς ἀπὸ τὴν στάκτην του.

Καὶ αὐτὸ τὸ κάτι τὸ ἤξευραν πολὺ καλὰ ἐκεῖνοι ποὺ ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Καὶ αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῆ. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀμφισβητηθῆ τὸ γεγονός ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις ἦταν ἐκείνη ποὺ κατέστησε δυνατόν ὅτι πολλοὶ σκεπτικισταὶ «λογάδες» ἐθεώρουν ὡς ἀδύνατον. Διότι ἡ πραγματικότης, ποὺ κραυγάζει, εἶναι ὅτι μόνον ἡ χριστιανικὴ πίστις ἔκαμε δυνατὴν τὴν αὐταπάρνησιν, τὴν καρτερίαν καὶ τὴν πρόθυμον θυσίαν τῆς ζωῆς, ἄνευ τῶν ὁποίων θὰ ἐμέναμεν δοῦλοι εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἐκτός, φυσικὰ, ἂν ὑποστηρίξῃ κανεὶς ὅτι εἰς τὴν θυσίαν αὐτὴν ποὺ ὠδήγησεν εἰς τὴν νέαν ζωὴν, θὰ ὠδηγοῦντο οἱ πατέρες μας καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἶχαν τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἀλλὰ ἐνεπνέοντο... ἀπὸ τὰ «κατὰ συνθήκην ψεύδη» τοῦ Μάξ Νορντάου, φέρ' εἰπεῖν!

ΠΕΡΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων» μᾶς διετύπωσαν τὴν ἀπορίαν των σχετικῶς πρὸς τὸν λόγον, ἔνεκα τοῦ ὁποίου τὰ ἄρθρα ποὺ δημοσιεύονται εἰς τὸ περιοδικὸν μας δὲν φέρουν, κατὰ κανόνα, ὑπογραφάς.

Εἶναι βεβαίως ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸν τόπον μας συνειθίζεται τὸ ἀντίθετον σύστημα. Ἐὰν εἰς τὰς «Ἀκτίνας»

δὲν ἀκολουθεῖται τὸ σύστημα αὐτό, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν αὐστηρῶς ἀπρόσωπον χαρακτήρα τοῦ περιοδικοῦ. Αἱ «Ἀκτῖνες» ἐκπροσωποῦν ἰδέας καὶ ὄχι πρόσωπα. Ἡ ὕλη ποῦ δημοσιεύεται κρίνεται ἀντικειμενικῶς καὶ ὄχι ἀναλόγως τῆς «φίρμας» ποῦ φέρουν τὰ διάφορα ἄρθρα. Τὸ περιοδικόν μας ζητεῖ νὰ ἀντλήσῃ τὸ κύρος του ὄχι ἀπὸ ὑπογραφὰς καὶ τίτλους, ποῦ θὰ ἤμποροῦσε πολὺ εὐκόλως νὰ παρατάξῃ, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν τῶν δημοσιευμάτων ποῦ περιέχει κάθε τεύχος. Ἐξ ἄλλου οἱ συνεργάται μας προσφέρουν τὴν συνεργασίαν των μὲ ἀπόλυτον ἀνιδιοτέλειαν, διὰ νὰ φανερωθῇ ἡ ἀλήθεια καὶ ὄχι διὰ νὰ γίνῃ διαφήμησις τοῦ ὀνόματός των. Τέλος ἡ ἀνωνυμία ἀπαλλάσσει τὸ περιοδικόν ἀπὸ τὰ γνωστὰ ἐκεῖνα προσωπικὰ ζητήματα (ποῦ ἔχουν βλάβει τόσας ἰδεολογικὰς κινήσεις εἰς τὴν Ἑλλάδα) διατί νὰ μῆ τὸ ἄρθρον τοῦ Α καὶ ὄχι τοῦ Β ἢ κατὰ πόσον ἢ εἰς τὸ περιοδικόν δημοσίευσις τῶν ἄρθρων τοῦ Γ δηλοῖ καὶ περαιτέρω ἐξάρτησιν τοῦ φύλλου ἀπὸ αὐτόν. Ἐξ ἄλλου, ὅπου χρειάζονται ἐγγυήσεις διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν γραφομένων, παρέχονται, φρονούμεν, ἐπαρκεῖς. Προσωπικὰ ζητήματα μόνον ἐνυπογράφως θὰ θίγονται εἰς τὸ περιοδικόν μας. Ὅπου ὑπάρχει κατὰ τὴν γνώμην οἰουδήποτε, περιπτώσις ἀναζητήσεως εὐθυνῶν, ἢ ἐκδότρια Ἐνωσις καὶ ὁ ὑπεύθυνος (ποῦ ἀναγράφονται μὲ πλήρεις τὰς διευθύνσεις των) ἤμποροῦν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰς εὐθύνας αὐτάς. Τέλος, τὸν ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον τῶν γραφομένων διευκολύνουν αἱ εἰς τὰς πηγὰς παραπομπαί, ποῦ ὑπάρχουν εἰς τὰ δημοσιεύματα τοῦ περιοδικοῦ.

Ἴσως δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ προστεθῇ ὅτι τὸ ἀνωτέρω σύστημα, ἀνξενίζῃ κάπως εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν εἶναι καθόλου καινοφανὲς διὰ τὴν παγκόσμιον δημοσιογραφίαν, ἀκολουθοῦμενον ἰδίως ἀπὸ μεγάλας Ἀγγλικὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ

Ἀξιότιμε Κύριε Διευθυντά,

Δὲν «σπεύδω νὰ σᾶς ζητήσω συγγνώμην» ὡς παρακαίρως συνεχίζων συζήτησιν, διότι ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἀληθείας εἶναι πάντοτε ἐπικαιρὸς.

Πρόκειται μᾶλλον περὶ τοῦ ἐξῆς ἀτυχήματος εἰδικοῦ συνεργάτου ἀπογευματινῆς ἐφημερίδος, ὁ ὁποῖος ἐδημοσίευσεν εἰς αὐτὴν μελέτην περὶ «μπουναμάδων». Εἰς τὴν μελέτην του ταύτην ὁ γράφων δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὸ θέμα του, ἀλλ' ἠθέλησεν νὰ πλουτίσῃ κάπως εὐρύτερον τὰς γνώσεις τῶν ἀναγνωστῶν του εἰς βάρος... τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ ἐάν μὲν καὶ ἐδῶ περιορίζετο μόνον εἰς γενικὰς ἐκφράσεις «οὔτε ἡ γάτα οὔτε ἡ ζημιά της», κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον. Ἡθέλησεν ὅμως νὰ εἰσέλθῃ καὶ εἰς λεπτομερείας, ἐδῶ δὲ ἀκριβῶς ἔγκειται τὸ ἀτύχημά του.

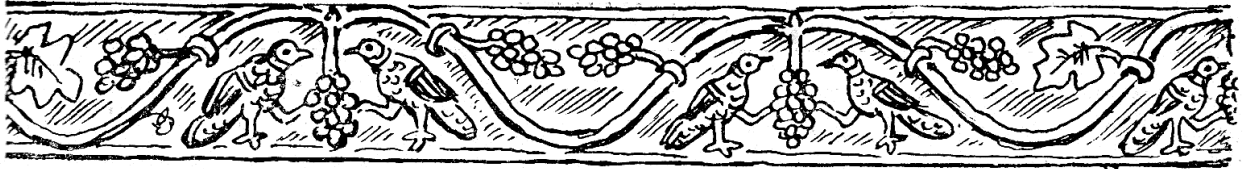
«Πολλὰς ἐορτὰς χριστιανικὰς», ἔγραφε, «ὅπως τῶν Χριστουγέννων φερ' εἰπεῖν, καὶ ἄλλα ἔθιμα τοῦ λαοῦ, σχετιζόμενα μὲ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, ἔχουν πηγᾶσει καὶ ἀποτελοῦν ἐξέλιξιν τῶν ἀρχαίων εἰδωλολατρικῶν ἐορτῶν» (αἱ ὑπογραμμίσεις εἶναι ἰδικαί μου).

Καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα ἔθιμα τοῦ λαοῦ ἀναμφισβητήτως εἶναι πολλάκις συνέχεια εἰδωλολατρικῶν. Τὰ Χριστουγεννα ὅμως ὄχι μόνον «δὲν ἔχουν πηγᾶσει» καὶ δὲν ἀποτελοῦν ἐξέλιξιν τῶν ἀρχαίων εἰδωλολατρικῶν ἐορτῶν, ἀλλ' ἀπεναντίας ἐθεσμοποιήθησαν πρὸς καταπολέμησιν των δι' ἀντιπερισπασμοῦ. Καὶ περὶ αὐτοῦ δὲν χωροῦν ὑποθέσεις, διότι τὰ κείμενα ὁμιλοῦν μόνον των.

Ὅτῳ Σῦρος σχολιαστῆς τοῦ Ben Salibi (Assemani, Bibl. orient. 2, 14) σημειώνει τὰ ἀκόλουθα ἐν σχέσει πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων. «Ἡ αἰτία, δι' ἣν οἱ πατέρες μετέθεσαν τὴν ἐορτὴν τῆς 6ης Ἰανουαρίου (ὅτε ὡς γνωστὸν ἐορτάζοντο κατ' ἀρχὰς τὰ Χριστουγεννα) εἰς τὴν 25ην Δεκεμβρίου εἶναι ἡ ἀκόλουθος. Οἱ ἐθνικοὶ δηλαδὴ ἐορτάζον κατὰ τὴν 25ην Δεκεμβρίου τὴν ἐορτὴν τῶν γενεθλίων τοῦ ἡλίου... Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας παρετήρησαν, ὅτι καὶ πολλοὶ χριστιανοὶ προσεὶλκύνοντο ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς ἐορτῆς, ἐπειμύνησαν, ὥστε κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην (ἡτοὶ 25ην Δεκεμβρίου) νὰ ἐορτάζεται εἰς τὸ ἐξῆς ἡ ἐορτὴ τῆς ἀληθοῦς γεννήσεως (δηλαδὴ τοῦ Ἰ. Χριστοῦ)». Χρειάζεται τι πλέον τούτου; Νομίζω μόνον ἡ σημείωσις

τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως
μεθ' ἧς διατελῶ

I. I. Κοτσώνης.

Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ

ΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣΚΟΠΙΟΥ

Πρὸ ἐνὸς περίπου αἰῶνος, ὁ διάσημος Γάλλος φιλόσοφος Auguste Comte ἔγραψεν: «Οὐδέποτε θὰ δυνηθῶμεν νὰ μελετήσωμεν τὴν χημικὴν σύστασιν τῶν οὐρανίων σωμάτων». Ἐν τούτοις, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ἡ πρόρρησις αὐτῆ δὲν θὰ εἶχε διατυπωθῆ, ἂν ὁ Κόντ κατώρθωνε νὰ προμαντεύσῃ τὰς ἀποκαλύψεις, τὰς ὁποίας μᾶς ἐπεφύλασσε τὸ φασματοσκόπιον. Διότι σήμερον πλέον ἢ ἀνάλυσιν ἐκάστου ἀστέρος εἰς τὰ στοιχεῖα ἐκ τῶν ὁποίων οὗτος ἀπαρτίζεται, ἀποτελεῖ μίαν ἐκ τῶν ἀπλουσιῶν τρεχούσης φύσεως ἀσχολιῶν τῶν συγχρόνων ἀστρονόμων. Ἐν τὸς ὀλίγων μόνον λεπτῶν εἶνε δυνατὸν νὰ ληφθῆ διὰ τῶν συγχρόνων τηλεσκοπίων ἢ φωτογραφία τοῦ φάσματος οἰουδήποτε ἀρκετὰ λαμπροῦ ἀστέρος. Ἀπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τῆς ληφθείσης φωτογραφικῆς πλακὸς μετὰ τὴν ἐμφάνισίν της μᾶς πληροφορεῖ ἀμέσως διὰ τῆς παρουσίας ὠρισμένων γραμμῶν ἐν τῇ φωτογραφίᾳ τοῦ φάσματος, περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀρκετῶν ἐκ τῶν γνωστῶν χημικῶν στοιχείων ἐπὶ τοῦ ἀστέρος. Ἐὰν τὴν πλάκα αὐτὴν τὴν παραβάσωμεν πρὸς φωτογραφίας φασμάτων ὠρισμένων χημικῶν στοιχείων ἢ μετρήσωμεν δι' εἰδικῆς συσκευῆς τὰς θέσεις τῶν ἐπ' αὐτῆς πολυαριθμῶν δευτερευουσῶν γραμμῶν, δυνάμεθα ἐξ αὐτῶν γὰ πεισθῶμεν περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀστέρος παρουσίας καὶ πολλῶν ἄλλων στοιχείων παρεχόντων πολυπλοκώτερον φάσμα.

Ὅντως ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ φασματοσκοπίου εἰς τὴν σπουδὴν τῶν οὐρανίων σωμάτων ὑπῆρξεν ἡ λεωφόρος, ἥτις ὠδήγησε πρὸς τὸν θρίαμβον τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ὑπὸ τὸ συνδεδυασμένον φῶς τῆς ἀστρονομίας, τῆς φυσικῆς καὶ τῆς χημείας.

Εἰς τὸ ὀπτικὸν πεδίου τοῦ φασματοσκο-

πίου τὸ ἡλιακὸν φῶς παρέχει τὸ γνωστὸν ἡλιακὸν φάσμα, ἧτοι τὴν ἐκ τῶν ἐπτὰ διαδοχικῶν χρωμάτων τῆς ἰριδος ἀποτελουμένην ταινίαν, ἡ ὁποία διατέμνεται ἐγκαρσίως ὑπὸ 15.000 περίπου σκοτεινῶν γραμμῶν. Ἡ προέλευσις τῶν γραμμῶν τούτων ἐθεωρεῖτο μυστηριώδης μέχρι τοῦ 1860, ὁπότε ἐξηγήθη ὑπὸ τῶν γερμανῶν φυσικῶν Κίρχοφ καὶ Μπούνσεν. Ἐκτοτε ἠνοιχθήσαν νέαι ὁδοὶ διὰ τὰς ἀστρονομικὰς ἐρεῦνας καὶ ἐγεννήθη νέος κλάδος τῆς Ἀστρονομίας, ἡ Ἀστροφυσική. Αἱ ἐρευναι διὰ τοῦ φασματοσκοπίου ἐστράφησαν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀπλανῶν καὶ ἐντὸς τῶν τελευταίων 37 ἐτῶν ἐμελετήθησαν ἅπαντες σχεδὸν οἱ τύποι τῶν οὐρανίων σωμάτων, μὴ ἐξαιρουμένων μηδ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀμυδροῶν σπειροειδῶν νεφελειδῶν, τῶν μεμακρυσμένων αὐτῶν γαλαξιδῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ ἀπὸ χημικῆς ὡς καὶ ἀπὸ πάσης ἄλλης ἀπόψεως ὁμοιάζουσι πρὸς τὸν ἡμέτερον Γαλαξίαν. Ἄλυτον πρόβλημα ἀπετέλει ἐπὶ μακρὸν ἡ σύστασις τῶν λεγομένων ἀμόρφων νεφελειδῶν, ὡς ὁ τοῦ Ὠρίωνος καὶ τῶν πλανητοειδῶν, ὡς ὁ τῆς Λύρας κ. ἄ. Ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐλύθη ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ Μπάουεν, ὁ ὁποῖος ἀπέδειξεν ὅτι αἱ κυριώτεραι χαρακτηριστικαὶ γραμμαὶ τοῦ φάσματος τῶν ἀεριωδῶν τούτων νεφελειδῶν ὀφείλονται εἰς ἄτομα ὀξυγόνου καὶ ἰζώτου.

Ἐν γένει δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ οὐράνιος χημεία εἶνε σχετικῶς ἀπλουστερα τῆς ἐπιγείου, διότι ἀσχολεῖται μᾶλλον μὲ τὰ ἄτομα παρὰ μὲ τὰ μόρια, τοῦτο δὲ διότι ἐπὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐπικρατοῦσι τοιαῦται θερμοκρασίαι καὶ πιέσεις, ὥστε ἐπ' αὐτῶν τὰ διάφορα χημικὰ στοιχεῖα εὐρίσκονται ὑπὸ μορφῆν ἀτόμων, ἀποκλειόμενον τελείως τοῦ σχηματισμοῦ ἐ-

νώσεων, πλὴν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων εὐνοουμένων ὑπὸ σχετικῶς ταπεινότερων θερμοκρασιῶν.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἐπὶ τῆς Γῆς 92 χημικῶν στοιχείων, 60 περίπου ἔχουσιν ἀνευρεθῆ ἐπὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων. Προκειμένου περὶ τῶν ὑπολοίπων 32, ἐνδεχόμενον καὶ αὐτὰ γὰρ ὑπάρχουν ἐπὶ τῶν ἀστέρων, ἀλλ' αἱ συνθῆκαι, ὑφ' ἃς διατελοῦν ἐκεῖ, εἶνε προφανῶς διαφοροὶ τῶν ἐπικρατουσῶν εἰς τὰ ἐπίγεια φυσικοχημικὰ ἐργαστήρια καὶ ὡς ἐκ τούτου ὠρισμένα γραμματῶν τοῦ φάσματός των δὲν δύνανται γὰρ ἐπαληθευθῶν ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων.

ΤΟ ΜΕΣΟΑΣΤΡΙΚΟΝ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

Εἷς τινὰς περιπτώσεις καὶ δὴ ἐκεῖ, ὅπου ἐπικρατοῦν σχετικῶς ταπεινότεραι θερμοκρασίαι, ὡς λ. χ. εἰς τὰ ἐξώτατα καὶ συνεπῶς ψυχρότερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαιρας ἀστέρων τινῶν καὶ εἰς τὰς κηλίδας τοῦ Ἡλίου, αἱ ὁποῖαι ἔχουν θερμοκρασίαν χαμηλοτέραν ἢ ἢ πέριξ αὐτῶν φωτόσφαιρα, ἀνιχνεύθη διὰ τοῦ φασματοσκοπίου ἢ παρουσία ἀπλῶν τινῶν ἐνώσεων ὑδρογόνου μετὰ μαγνησίου ἢ ἀσβεστίου, ὡς ἐπίσης καὶ ἴχνη ὑδρογονανθράκων καὶ κνανίου. Ὡσαύτως εἷς τινὰς ψυχροὺς ἐρυθροὺς ἀστέρας ἀνευρέθησαν μόρια ἐνώσεων, ὡς τὸ ὀξειδίου τοῦ τιτανίου, τὸ ὀξειδίου τοῦ ζιρκονίου κλπ. Ἐνώσεις παρατηρήθησαν προσέτι εἰς ἀφθονωτέραν ποσότητα ἐπὶ τῶν πλανητῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἀτμόσφαιραι διαφέρουσιν ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς Γῆς. Οὕτως ἐν τῇ ἀτμόσφαιρᾳ τῆς Ἀφροδίτης ἀνευρέθη ὀξειδίου τοῦ ἀνθρακος, ἐν δὲ τῇ ἀτμόσφαιρᾳ τοῦ Διδὸς καὶ τοῦ Κρόνου ἀμμωνία καὶ μεθάνιον.

Ἐτέρα σπουδαία πληροφορία, τὴν ὁποίαν ὀφείλουν οἱ ἀστρονόμοι εἰς τὸ φασματοσκοπίον, εἶνε ἢ ἀφορῶσα εἰς τὸ μεσοαστρικὸν διάστημα. Τὸ μεταξὺ τῶν ἀπλανῶν διάστημα, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν τελευταίων φασματοσκοπικῶν ἐρευνῶν, δὲν εἶνε τελείως κενόν. Ἐντὸς τοῦ διαστήματος τούτου πλανῶνται μερικὰ μεμονωμένα ἄτομα (περίπου 100 ἢ 200 ἀνὰ κυβικὸν πόδα), τὰ ὁποῖα συναντῶσιν ἐν τῇ περιπλανήσει των τὸ φῶς κατὰ τὴν δίοδόν

του καὶ ἀφαιροῦσιν ἀπ' αὐτοῦ ὠρισμένους κραδασμούς. Ἐκ τῶν τοιούτων διαχύτων ἀνὰ τὸ διάστημα ἀτόμων γνωστότερα εἶνε τὰ τοῦ ἀσβεστίου καὶ τοῦ νατρίου. Τὰ πρῶτα ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τὸ φῶς τὰς ἰώδεις ἀκτῖνας καὶ τὰ τελευταῖα τὰς κίτρινas. Ἄν καὶ ἢ ἀπορρόφησης τῶν ἰωδῶν ἢ τῶν κίτρινων ἀκτίνων ὑφ' ἐκάστου ἀτόμου ἀσβεστίου ἢ νατρίου εἶνε ἐλαχίστη, ἐν τούτοις, ὅταν τὸ ὑφιστάμενον τὴν ἀπορρόφησην ταύτην φῶς προέρχεται ἀπὸ λίαν μεμακροσμένον ἀφ' ἡμῶν ἀπλανῆ, συναντᾷ καθ' ὁδὸν τόσον περισσότερα ἄτομα, ὅσον μεγαλύτερα εἶνε ἢ διαδρομὴ του καὶ συνεπῶς ὑφίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ζωηρότερα ἀπορρόφηση τῶν προαναφερθεισῶν ἀκτίνων του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖται εἰς τὸ φάσμα τῶν μεμακροσμένων ἀπλανῶν ἐκ τῆς ζωηρότητος τῶν σκοτεινῶν γραμμῶν ἀπορροφήσεως ἐν τῇ ἰώδει καὶ τῇ κίτρινη περιοχῇ. Ἡ παρατήρησις τῆς χαρακτηριστικῆς ζωηρότητος τῶν ἐν λόγῳ σκοτεινῶν γραμμῶν παρέχει ἤδη εἰς τοὺς ἀστρονόμους ἓνα νέον τρόπον προσδιορισμοῦ τῆς ἀφ' ἡμῶν ἀποστάσεως τῶν μεμακροσμένων ἀπλανῶν.

ΠΑΝΤΑΧΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΝΙΑ

Ἐξ ὅλων τῶν μυστικῶν τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα ἀπεκαλύφθησαν μέχρι σήμερον ὑπὸ τοῦ φασματοσκοπίου, μαρτυρεῖται κατὰ τὸν μᾶλλον ἀπερίφραστον τρόπον ὅτι τὰ στοιχεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων συνίστανται τὰ οὐράνια σώματα, εἶνε τὰ αὐτὰ πρὸς ἐκεῖνα, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται ἢ Γῆ. Πανταχοῦ τοῦ Σύμπαντος ἀπαντῶμεν τὴν αὐτὴν σύστασιν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς νόμους.

Εἶνε ὄντως καταπληκτικὴ ἢ τοιαύτη ἐνόησις τῆς συστάσεως τοῦ Σύμπαντος. Ὅπουδήποτε καὶ ἂν εὐρίσκειται χημικόν τι στοιχεῖον, τὰ ἄτομα αὐτοῦ, ὑπὸ ὠρισμένας συνθήκας πίεσεως καὶ θερμοκρασίας, παρέχουσι πάντοτε τὸ αὐτὸ φάσμα, τὸ ὁποῖον καὶ χαρακτηρίζει τὸ στοιχεῖον τοῦτο. Χάρις εἰς τὸν ἀλάττωστον αὐτὸν νόμον ἀνεκαλύφθη καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς τὸ στοιχεῖον ἥλιον, (τὸ ὁποῖον ἤδη χρησιμοποιεῖται, ὡς ἑλαφρότερον τοῦ ἀέρος, πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀεροστάτων) 26 ὀλόκληρα ἔτη μετὰ τὴν κατὰ πρῶτον ἀνακάλυψιν αὐ-

τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἡλίου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα.

Ἄλλὰ διατί καὶ πῶς ἐν ἄτομον στοιχείου τινὸς ἐπὶ τῆς Γῆς ἔχει τὰς αὐτὰς ἰδιότητας ἥτοι εἶνε ἐντελῶς τὸ αὐτὸ πρὸς ἐν ἄτομον τοῦ αὐτοῦ στοιχείου, ἀλλ' εὐρισκόμενον ἐπὶ ἀστέρος ἀπέχοντος ἀφ' ἡμῶν κατὰ ἑκατοντάδας ἢ χιλιάδας ἑτῶν φωτός; Κατὰ τὴν νεωτέραν φυσικὴν τὰ ἄτομα τῶν αὐτῶν χημικῶν στοιχείων εἶνε τὰ αὐτά, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκωνται, διότι ἕκαστον ἐξ αὐτῶν συνίσταται ἀπὸ ἐντελῶς ὁμοια ἠλεκτρόνια καὶ πρωτόνια, τὰ ὁποῖα συγκροτοῦσιν ἄλληλα κατὰ τινα ὠρισμένον τρόπον. Ἄλλ' ἀμέσως γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Διατί τὰ ἠλεκτρόνια ἢ τὰ πρωτόνια εἶνε ὁμοια καὶ διατί συγκροτοῦνται καθ' ὠρισμένον τρόπον καὶ διὰ ποῖον λόγον τὰ ἠλεκτρόνια καὶ τὰ πρωτόνια ἔχουσιν ἴσα καὶ ἀντίθετα ἠλεκτρικὰ φορτία; Ἐπειτα, ἀφοῦ ἅπαντα τὰ χημικὰ στοιχεῖα ἀνάγονται εἰς ἠλεκτρόνια καὶ πρωτόνια, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε ἄλλο τι εἰ μὴ ὠρισμένα ἠλεκτρικὰ φορτία, μήπως αὐτὴ ἢ ὕλη, ἢ ὑποπίπτουσα εἰς τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις ὑπὸ μορφήν χημικῶν στοιχείων, κατ' οὐσίαν εἶνε ἄπλῶς καὶ μόνον ἔκφρασις ἄλλου τινὸς φαινομένου, τοῦ ὁποίου ἢ πραγματικὴ φύσις διαφεύγει τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν; Ἄλλοις λόγοις, μήπως ἢ ὕλη κατ' οὐσίαν εἶνε ἀνύπαρκτος, ἐν τῇ πραγματικότητι δὲ ἀντ' αὐτῆς ὑφίσταται μόνον ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, ἣς μία μορφή ἐκδηλώσεως ὑποπίπτουσα εἰς τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις εἶνε ἢ λεγομένη ὕλη; Ὅσοι θέτουν τὰ ἐρωτήματα αὐτά, ἐμβαθύνουν διὰ τὰ ἐξερευνήσουν αὐτὰ ταῦτα τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομήματος τοῦ Σύμπαντος, μέχρι σήμερον ὅμως τὸ φῶς τῆς Ἐπιστήμης δὲν κατώρθωσε τὰ εἰσδύση μέχρι τῶν ἐγκάτων τοῦ λαβυρίνθου τῆς Δημιουργίας.

ΣΥΝΘΕΣΙΣ ἢ ΔΙΑΣΠΑΣΙΣ

Πρὸς ἐξήγησιν τῆς τοιαύτης ἐνότητος τοῦ Σύμπαντος οἱ ἀστρονόμοι παραδέχονται δύο θεωρίας: Κατὰ τὴν πρώτην ἐξ αὐτῶν τὸ Σύμπαν, ἀρχικῶς ἀπετελεῖτο ἐκ μεμονωμένων ἠλεκτρονίων καὶ πρωτονίων, τὰ ὁποῖα βαθμηδὸν συνεδυάσθησαν ἐ-

πὶ τῇ βάσει ὠρισμένων φυσικῶν νόμων καὶ ἀπετέλεσαν ἄτομα πρῶτον τοῦ ὕδρογονου, κατόπιν τοῦ ἡλίου καὶ κατόπιν ἄλλων βαρύτερων χημικῶν στοιχείων. Πρὸς τούτοις ἐκ τῆς προσεγγίσεως ὠρισμένων ἀτόμων ἐξεχύθη ἐνέργεια, ἣτις μετετράπη εἰς βραχυτάτου μήκους κύματος ἀκτινοβολίαν, ἣτις καὶ μέχρι σήμερον ἐξακολουθεῖ ἀποτελοῦσα τὰς λεγομένας κοσμικὰς ἀκτῖνας. Αὐταὶ κατὰ τὸν ἀμερικανὸν φυσικὸν Millikan προέρχονται ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν ἀτόμων ἐν τῷ μεσοαστρικῷ διαστήματι.

Ἀντίθετος πρὸς τὴν θεωρίαν αὐτὴν εἶνε ἢ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ Βέλγου Λεμαίτρ καὶ τινῶν ἄλλων. Κατ' αὐτὴν ἐκ τῶν 92 μέχρι τοῦδε γνωστῶν χημικῶν στοιχείων τὰ βαρύτερα εἶνε τελείως ἀσταθῆ, δηλ. διασπῶνται ἀφ' ἑαυτῶν ἐντὸς σχετικῶς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος καὶ ἐκ τῆς διασπάσεώς των σχηματίζονται ἀπλούστερα ἄτομα ἐλαφροτέρων χημικῶν στοιχείων. Τὰ ἀσταθῆ ταῦτα χημικὰ στοιχεῖα εἶνε τὰ καλούμενα συνήθως ραδιενεργά, ὡς τοιαῦτα δὲ εἶνε γνωστότερα τὸ ράδιον, τὸ θόριον καὶ τὸ οὐράνιον. Προκειμένου περὶ τῶν ἐλαφροτέρων χημικῶν στοιχείων, ταῦτα ὑπόκεινται εἰς μεταβολὴν ἐντὸς μακροτέρου χρονικοῦ διαστήματος ἢ καὶ οὐδόλως μεταβάλλονται. Ἄλλοις λόγοις, ἢ χημικὴ κατάστασις τοῦ Σύμπαντος μεταπίπτει βαθμιαίως ἀπὸ πολυπλοκώτερας εἰς ἀπλουστέραν, ἴσως δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ζῶμεν νὰ ἔχουν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐξαντληθῆ διὰ διασπάσεως χημικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον ἄλλοτε καὶ τὰ ὁποῖα ἦσαν βαρύτερα καὶ αὐτῶν τῶν σήμερον γνωστῶν βαρέων στοιχείων, ὅπως ἀκριβῶς σήμερον παριστάμεθα μάρτυρες τῆς διασπάσεως τοῦ οὐρανίου, τοῦ θορίου καὶ τοῦ ραδίου, τὰ ὁποῖα λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ταχύτητος, μεθ' ἣς προχωρεῖ ἢ διάσπασίς των, θέλουν θάπτον ἢ βράδιον ἐξαντληθῆ καὶ ἐξαφανισθῆ. Ἐπομένως δὲν ἀποκλείεται νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ μέλλον ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ τότε χημικοὶ θὰ ὁμιλοῦν περὶ τοῦ οὐρανίου, τοῦ θορίου καὶ τοῦ ραδίου ὅπως οἱ σημερινοὶ διατυπώνουν θεωρητικὰς γνώμας περὶ ὑποθετικῶν στοιχείων

βαρύτερων τοῦ οὐρανίου, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ 92^{ον} καὶ τελευταῖον γνωστὸν χημικὸν στοιχεῖον. Κατὰ τὸν Λεμαίτρ καὶ τοὺς ὀπαδοὺς του ὑπῆρξεν ἔποχὴ εἰς τὸ παρελθόν, καθ' ἣν τὰ ὑποθετικῶς ὑφιστάμενα καὶ βαρύτερα παντὸς στοιχείου ἄτομα ἐφθασαν εἰς κατάστασιν διασπάσεως, συνοδουμένης ὑπὸ ἐκλύσεως κοσμικῶν ἀκτίνων, ἀκριβῶς ὅπως σήμερον κατὰ τὴν διάσπασιν τῶν ραδιενεργῶν στοιχείων ἐκλύονται ἀκτίνες γάμμα. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας αὐτῆς ὀλόκληρον τὸ Σύμπαν κατὰ τὴν ἀρχικὴν του μορφήν ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἓν καὶ μόνον τεράστιον ὑπερραδιενεργὸν ἄτομον.

Ἄν καὶ ἡ θεωρία αὕτη φαίνεται κάπως τολμηρά, ἐν τούτοις δὲν εἶνε καὶ ἀπορρίψιμος, ἐφ' ὅσον μάλιστα αἱ φυσικοχημικαὶ ἔρευναι μόλις κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετίας ἔλαβον ἀνάπτυξιν, ὑποσχόμενην πληροτέραν διαφώτισιν τῶν μυστηρίων τῆς συστάσεως καὶ ἐξελίξεως τῆς ὕλης. Ἴσως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποκλεισθῇ ἐν τέλει καὶ ἡ πιθανότης τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο θεωριῶν. Θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἡ κατάστασις τῆς ὕλης, ὡς παραδέχεται αὐτὴν ἡ πρώτη θεωρία, ἐναλλάσσεται περιοδικῶς πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς ὕλης, ὡς παραδέχεται αὐτὴν ἡ δευτέρα θεωρία. Ἡ ὕλη δηλονότι, ἀναχωροῦσα ἀπὸ τινος στιγμῆς ἐκ τῆς ἀπλουσιότητος ἀτομικῆς αὐτῆς μορφῆς, καθ' ἣν δὲν ὑπάρχουν εἰμὴ μόνον πρωτόνια καὶ ἠλεκτρόνια, προχωρεῖ διὰ συνθέσεως εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν χημικῶν στοιχείων, τῶν ἐχόντων ἀπλουσιότητος συστάσεως ἄτομα, ὡς τὸ ὕδρογονον, τὸ ἥλιον κτλ. Προϊούσης τῆς τοιαύτης συνθετικῆς τακτικῆς θὰ ἔλθῃ ἴσως στιγμὴ, καθ' ἣν ἐκ τῶν ἀτόμων τῶν ἐλαφροτέρων στοιχείων θὰ σχηματισθῶσι τὰ ἄτομα τῶν βαρυτάτων ἢ καὶ τὸ Σύμπαν θὰ ἀποτελέσῃ τὸ προαναφερθὲν τεράστιον ὑπερραδιενεργὸν ἄτομον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ δεδομένης στιγμῆς καὶ πέραν θὰ ἀρχίσῃ διασπώμενον κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Λεμαίτρ, ἕως οὗ σὺν τῷ χρόνῳ καταλήξωμεν διὰ συνεχοῦς διασπάσεως εἰς τὴν ἀπλουσιότητα ἀτομικῆν μορφήν τῶν στοιχείων—τὰ ἠλεκτρόνια καὶ τὰ πρωτόνια, διὰ νὰ ἐπαναρχίσῃ καὶ πάλιν ἡ

σύνθεσις ὅπως καὶ προηγουμένως.

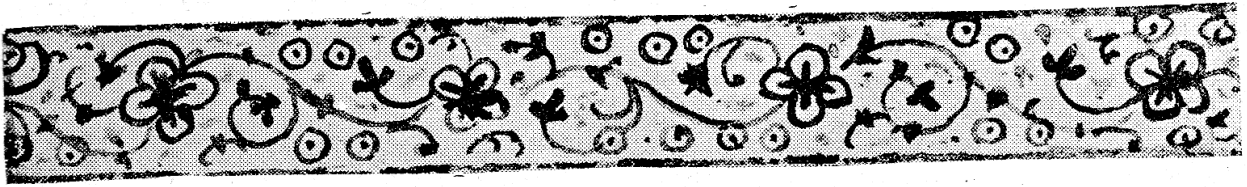
Ἄλλ' ἐὰν τὰ πράγματα ὄντως ἔχουν οὕτω πως, μήπως εἰς τὴν τοιαύτην ἐναλλαγὴν συνθέσεως καὶ διασπάσεως πρόπει ν' ἀναζητηθῇ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου, καθ' ὃ τὸ Σύμπαν φαίνεται διαστελλόμενον, δηλ. ὅλοι οἱ κατὰ ἑκατομμύρια διεσπαρμένοι εἰς τὸν χῶρον νεφελοειδεῖς, οἱ ἀδελφοὶ τοῦ ἡμετέρου Γαλαξίου, φαίνονται ἀπομακρυνόμενοι ἀφ' ἡμῶν καὶ δὴ μετὰ ταχύτητος ἀναλόγου πρὸς τὴν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν των;

Σημειωτέον ὅτι, καθὼς συνάγεται ἐκ τῶν πειραμάτων καὶ τῶν παρατηρήσεων, ἢ φάσις τῆς διασπάσεως, ὑφ' ἣν ἤδη εὐρίσκονται τὰ χημικὰ στοιχεῖα (τοῦλάχιστον τὰ ραδιενεργά), συμπίπτει πρὸς τὴν φάσιν τῆς διαστολῆς τοῦ Σύμπαντος, ἡ δὲ μαθηματικὴ ἔρευνα τοῦ τελευταίου τούτου προβλήματος δὲν ἀποκλείει καὶ τὴν λύσιν τῆς περιοδικῆς ἐναλλαγῆς συστολῆς καὶ διαστολῆς τοῦ κόσμου.

“Ο ΒΙΟΣ ΒΡΑΧΥΣ Η ΔΕ ΤΕΧΝΗ ΜΑΚΡΑ,,!

Ἄναντιροῦτως ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν ἀμυδρῶν ἀναλαμπῶν τοῦ φωτός, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἐξηγητῆται ἀυτόμολοι, σπεύδουν ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ἀχανοῦς νὰ καταδώσουν εἰς τοὺς ἀκαταπονήτους ἐρευνητὰς τὰ μυστικά τῆς ἀσυλλήπτου Δημιουργίας, προσπαθεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ βαθύτερον εἰς τὸ λαβυρινθῶδες μεγαλόρρημα τοῦ ἀστροικῶς Κόσμου. Πρὸ τῶν γρίφων, τοὺς ὁποίους ἀνὰ πᾶν βῆμα συναντᾷ ὁ ἐρευνητής, προσπαθεῖ νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ βραχὺ τοῦ βίου μὲ τὴν ἰλιγγιώδη ταχύτητα τῆς σκέψεως. Γυμνάζων συνεχῶς τὸν νοῦν καὶ ὀξύνων τὴν διορατικότητα αὐτοῦ, πασχίζει διὰ παντὸς τρόπου νὰ γνωρίσῃ τὸν μηχανισμόν τῆς ἐξελίξεως τῶν κόσμων, τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ. Μηδαμινὸς ἀπὸ ἀπόψεως ὕλης, ὑπερκόσμιος ἀπὸ ἀπόψεως πνευματικῆς καταγωγῆς, ἂν εἰσέτι προσκόπη εἰς τὰς ὑπερφιάλους κενοδοξίας του, ἂς ἀρκῆται τοῦλάχιστον εἰς τὴν ψυχικὴν ἱκανοποίησιν, τὴν ὁποῖαν ἐν ταῖς τοιαύταις ἐρεῦναις παρέχει ἡ ἔστω καὶ πρόσκαιρος ἔξαρσις εἰς ἀνώτερα πνευματικὰ ἐπίπεδα.

Σ. Π.

ΤΥΠΟΙ ΑΘΕΩΝ ΟΠΩΣ ΤΟΥΣ ΒΛΕΠΕΙ Ο ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΥ

Ὅποιος διαβάξει τὰ ἔργα τοῦ Ντοστογιέφσκυ, αἰσθάνεται νὰ ἐπιδρῶ ἐπάνω του ἐκεῖνο πού ἀποτελεῖ τὴν ξεχωριστὴν δύναμιν τοῦ διασήμου αὐτοῦ Ρώσου συγγραφέως, ἡ ἄμεσος δηλαδὴ ἐπαφὴ πρὸς τὴν ζωὴν, ἡ ἀκριβὴς παρατήρησις καὶ ἡ πλήρης κατανόησις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἦμπορεῖ νὰ πλανᾶται εἰς τὰς κρίσεις καὶ τὰ συμπεράσματά του ὁ Ντοστογιέφσκυ. Ὅταν ὅμως ζωγραφίζῃ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, τότε ἀποδίδει ἀνάγλυφον τὴν βαθυτέραν τῆς πραγματικότητος. Εἰς τὴν περιπετειώδη ζωὴν του, «πολλῶν ἀνθρώπων νόον ἔγνω». Ἔχει λοιπὸν καταλάβει τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἀνθρώπου ὅσον ὀλίγοι καὶ κατέχει τὸ μυστικὸν τοῦ νὰ μᾶς ἀναπαριστᾷ ζωντανὴν τὴν ψυχολογίαν αὐτήν, ὅσον ἐλάχιστοι.

Ὡς πρὸς τὴν στάσιν τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ ἀνθρώπος ἀπέναντι τοῦ θρησκευτικοῦ προβλήματος, ὁ Ντοστογιέφσκυ ἔχει ἀποδείξει ὅτι ἡσθάνθη πολὺ σωστά τί συμβαίνει μέσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Μὲ ἰδιαιτέραν τέχνην ζωγραφίζει τὸν τύπον τοῦ ἀθέου ἀνθρώπου, τοὺς τύπους τῶν ἀθέων ἀνθρώπων μᾶλλον, διότι μέσα εἰς τὸν ἀθεϊσμὸν ὑπάρχουν τόσαι ψυχολογικαὶ ποικιλίαι, ὥστε μόνον ἂν τὰς ἐξετάσῃ κανεὶς μίαν πρὸς μίαν χωριστά, θὰ ἠμπορέσῃ κατόπιν νὰ ἔχῃ ἕνα βοήθημα διὰ νὰ καταλάβῃ τὸ ὅλον πρόβλημα τὸ ὁποῖον λέγεται ὁ ἀθεϊσμός μέσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν.

Τὴν ποικιλίαν αὐτὴν τῶν μορφῶν τοῦ ἀθεϊσμοῦ μᾶς παρουσιάζει ὁ Ντοστογιέφσκυ ἰδίως εἰς τὸ ἔργον του «οἱ Δαίμονες». «Μίαν φοβερὰν πινακοθήκην ἀποτελεῖ τὸ ἔργον αὐτό», λέγει ὁ Stanislas de Lestapis, ὁ ὁποῖος καὶ τοῦ ἀφιερώνει μίαν πολὺ δυνατὴν μελέτην

του⁽¹⁾, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναλύει καὶ διαφόρους τύπους ἀθέων ἀνθρώπων πού ἀπαντῶνται εἰς τοὺς «Δαίμονας». Ἄς ρίψωμεν καὶ ἡμεῖς ἕνα γοργὸν βλέμμα εἰς τοὺς τύπους αὐτούς. Ἄξιζει τὸν κόπον.

Ὁ ἄθεος τοῦ σαλονιοῦ.

Ἐν πρώτοις ὁ ἄθεος τοῦ σαλονιοῦ, ὁ Καρμαζίνωφ. Ὁ Καρμαζίνωφ εἶναι ἕνας λόγιος, ἀνεγνωρισμένος πλέον ἀνθρώπος τῶν γραμμάτων, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ζωὴ διαρκῶς γελᾷ. Ὅλα τὰ σαλόνια τοῦ εἶναι ἀνοικτὰ καὶ ἡ καλλιτέρα κοινωνία προσπαθεῖ νὰ τὸν περιποιηθῇ ὅσον μπορεῖ περισσότερον. Μέσα εἰς αὐτὴν τὴν ἀτμόσφαιραν ὁ Καρμαζίνωφ ἐξελίσσεται εἰς τὸν τύπον τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος παύει νὰ σκέπτεται δι' ὅτιδήποτε ἄλλο πλὴν τοῦ ἑαυτοῦ του. Εἶναι ἄθεος διότι τὸ σαλόνι δὲν τὸν ἀφίνει νὰ σκεφθῇ τὸν Θεόν. Ἐννοεῖται, ἐπομένως, ὅτι δὲν εἶναι καθόλου φανατικὸς εἰς τὸν ἀθεϊσμόν του. Ἀλλά, ἀπλούστατα, ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ τὸν ἐνοχλεῖ εἰς τὴν ἀμέριμον ζωὴν του μέσα εἰς τὴν «σοσάιετν» καὶ αὐτὸς ἐνδιαφέρεται κυρίως διὰ τὴν ἀμέριμον ζωὴν. Δὲν θέλει νὰ χαλάσῃ τὸ κέφι του μελετῶν ζητήματα πού θὰ ἐτάρασαν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του τὰ λιμνάζοντα νερά. Εἶναι ὁ τύπος τοῦ ἀθέου ἀπὸ ψυχικὴν νωθρότητα.

Ὁ ἀνθρώπος πού ... διαφέρει ἀπὸ τὴν ὑπέρτριάν του.

Ἐὰν ὁ Καρμαζίνωφ ἐκπροσωπεῖ τὴν νωθρότητα, ὁ Στεφάν Τροφίμοβιτς ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐπιπολαιότητα. Εἶναι ὁ ἀνθρώπος πού θέλει νὰ ξεχωρίσῃ ἀπὸ

(1) Le problème de l'athéisme, vu par Dostoievsky. Études, 1937, σελ. 433 ἐπ. καὶ 606 ἐπ.

τοὺς ἄλλους, χωρὶς νὰ ξέρη καὶ αὐτὸς καλά-καλά πῶς. Κατεύθυνσιν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ δὲν ἔχει. Παρασύρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ τὴν ἀκατανίκητον ματαιοδοξίαν του, τὴν ἐπιθυμίαν νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸν ἀπλοῦν κόσμον. Καὶ ἡ ἐπιθυμία του αὐτὴ ἐκδηλώνεται καὶ εἰς τὴν στάσιν πού λαμβάνει ἀπέναντι τῆς θρησκείας. Ὁ ἀπλοϊκὸς κόσμος θρησκευεῖ—ὁ Τροφίμοβιτς ἐπομένως πρέπει νὰ μὴ θρησκεύη, διὰ νὰ ξεχωρίζη. «Δὲν ἤμπορῶ, βέβαια, νὰ πιστεύω εἰς τὸν Θεόν, ὅπως κάνει ἡ ὑπερέτριά μου ἡ Ἀναστασία!» Αὐτὴ ἡ φράσις χαρακτηρίζει τὸν ὅλον τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Τροφίμοβιτς ἀντιμετωπίζει τὸ ζήτημα.

Καὶ ὅμως ὁ Τροφίμοβιτς, ὁ ἄθεος ἀπὸ ἐπιπολαιότητα καὶ ὄχι ἀπὸ κακίαν, εἰς τὸ τέλος, ὅταν βλέπη ὅτι ἐπέστη ἡ ὥρα νὰ ἀντιμετωπίσῃ τέλος πάντων σοβαρὰ τὴν ζωὴν πού πρόκειται ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐγκαταλείψῃ, ἀφίνει κατὰ μέρος τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ μαζὺ μὲ αὐτὴν καὶ τὸν ἀθεϊσμόν του: «Ὅσες φορὲς ἠρνήθην τὸν Θεόν, ἔλεγα ψέμματα», ὁμολογεῖ εἰς τὸ τέλος. «Ἐλεγα ψέμματα εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν καὶ ἦταν ψεύτικη ἡ ζωὴ μου, διότι ἡ ἀληθινὴ ζωὴ στηρίζεται ἐπάνω εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ὑπερτέρου ὄντος. Τὸ Ὑπέρτερον καὶ τὸ Ἄπειρον εἶναι ἕξ ἴσου ἀπαραίτητα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅπως καὶ ὁ μικρὸς πλανήτης ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον κινεῖται».

Ὁ ἐγκληματίας.

Οἱ προηγούμενοι τύποι τῶν ἀθέων ἦσαν ἐντελῶς ἀκίνδυνοι. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον καὶ μὲ τὸν Πέτρον Βερκοβένσκυ, ἓνα ἄλλον ἥρωα τῶν «Δαιμόνων».

Ὁ Βερκοβένσκυ εἶναι ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἀχαλινώτου ἐγωῖσμοῦ, τῶν ἀμέτρων φιλοδοξιῶν, τοῦ μίσους πού δὲν ἔχει ὅρια, τῶν μηχανορραφιῶν πού ὀδηγοῦν εἰς τὸ ἐγκλημα. Μέσα εἰς μίαν τέτοιαν σκοτεινισμένην ψυχὴν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εὔρηθῃ θέσιν ἢ ἰδέα τοῦ Θεοῦ; Ὁ Βερκοβένσκυ λοιπὸν εἶναι ἄθεος κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν. Ἐκπροσωπεῖ τὸν ἐγκληματικὸν τύπον τοῦ ἀθέου. Τὸν τύπον τοῦ ὑποκόσμου, τοῦ ἐχθροῦ τῆς κοινωνίας.

Εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού ἀποφεύγει τὸν Θεόν δι' ὃν λόγον ἀποφεύγει καὶ τὸ φῶς: «Ἴνα μὴ ἐλεγχθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα».

Ὁ τύπος τοῦ διεφθαρμένου ἀνθρώπου.

Καὶ τώρα, ἄς σταθοῦμε μίαν στιγμὴν ἐμπρὸς εἰς ἓνα ἄλλον πίνακα. Παριστάνει τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μὲ ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ἀσεβῆς. Αὐτὸν τὸν τύπον ἐνσαρκώνει εἰς τοὺς «Δαιμόνας» ὁ κυριώτερος ἥρωας τοῦ ἔργου, ὁ Νικόλαος Σταβρόγκιν.

Ὁ Σταβρόγκιν εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει διώξῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν του κάθε ἐννοίαν σεβασμοῦ. Κανένα ὄν καὶ κανένα νόμον δὲν ἀναγνωρίζει ὡς ἱκανὸν νὰ τὸν δεσμεύσῃ. Δὲν ὑπάρχει καλὸν καὶ κακὸν δι' αὐτόν. Νόμος του εἶναι αἱ ὀρέξεις του, προκειμένου δὲ νὰ κάμῃ κάτι τὸ ὁποῖον ἱκανοποιεῖ τὰς ὀρέξεις του, ὁ διασταγμὸς τοῦ εἶναι ἄγνωστος.

Θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ προχωρήσῃ ἀκόμη πάρα πέρα. Ὁ Σταβρόγκιν αἰσθάνεται πραγματικὴν χαρὰν ὅταν κάνῃ τὸ κακόν. Κάνει τὸ κακόν ὄχι διότι ὠφελεῖται ἀπὸ αὐτό, ἀλλὰ χάριν τοῦ κακοῦ. Λατρεύει ὅ,τι κτηνώδες ὑπάρχει μέσα του καὶ δὲν τὸ κρύβει. Εἰς κάθε ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς του, ὁ Σταβρόγκιν εἶναι ὁ τύπος τοῦ διεφθαρμένου ἀνθρώπου.

Ἐννοεῖται ὅτι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ὄχι μόνον δὲν ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος περὶ θρησκευτικῆς πίστεως, ἀλλὰ τὸνναντίον ὑπάρχει ἀποστροφὴ καὶ μῖσος κατὰ τῆς ἰδέας τοῦ Θεοῦ, τῆς ἰδέας ὅτι ὑπάρχει ἓνα ὄν εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλεται σεβασμός. Ἔτσι ὁ Σταβρόγκιν, ὁ κυριώτερος ἥρωας τῶν «Δαιμόνων», ἐκπροσωπεῖ τὸν τύπον τοῦ φανατικωτέρου ἀθέου, ἐκεῖνου ὁ ὁποῖος θέλει νὰ εὐρίσκηται πάντοτε εἰς τὸν ἀντίποδα κάθε ἰδέας, πού συνδέεται μὲ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν.

Εἴτε ὅμως ὁ ἐγωῖσμός ἔχει φθάσει εἰς τὴν τυφλότητα καὶ ὀλοκληρωτικὴν διαφθοράν, τοῦ τύπου τοῦ Σταβρόγκιν, εἴτε δὲν ἔχει ἀκόμη προχωρήσει ἕως ἐκεῖ, πάντως μᾶς παρέχει τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἀθεϊσμοῦ ὅλων τῶν τύπων τοὺς ὁποῖους εἶδαμεν ἕως τώρα. Ἡ ποικιλία συνίσταται εἰς τὴν διαφορὰν τῶν ἐκφάνσεων. Ἀλλὰ

ἡ οὐσία, εἰς τὸ βάθος, εἶναι μία: Ὁ ἐγωϊσμός εἶναι ἐκεῖνος πού συνδέει μεταξὺ των τοὺς διαφόρους αὐτοὺς τύπους, ὅπως τοὺς συνδέει καὶ ὁ ἀναγκαῖος καρπὸς τοῦ ἐγωϊσμοῦ, ὁ ἀθεϊσμός.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος λατρεύῃ τὸ ἐγὼ του, δὲν εἴμπορεῖ νὰ λατρεύσῃ τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον αὐτὸ τὸ ἐγὼ καὶ ὅ,τι τὸ κολακεύει. Πολὺ ὀλιγώτερον ἢμπορεῖ νὰ λατρεύσῃ ἓνα ὑπέρτερον ὄν, πού ἐπιβάλλει εἰς τὸ ἐγὼ αὐτὸ περιορισμούς. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἢμπορεῖ νὰ τὸ λατρεύσῃ τὸ ὄν αὐτό, δὲν ἢμπορεῖ καὶ νὰ παραδεχθῇ ὅτι ὑπάρχει. Ὁ ἄνθρωπος πού δίδει κάθε ἐλευθερίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, μόνον μίαν ἀπαγόρευσιν, τὴν μοιραίαν ἀπαγόρευσιν, τοῦ ἐπιβάλλει: Τοῦ ἀπαγορεύει νὰ ἐξετάσῃ, νὰ σκεφθῇ κἄν, τὴν δυνατότητα τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνωτέρου ὄντος, τοῦ Θεοῦ.

Ἐχαρακτηρίσαμεν τοὺς παραπάνω τύπους ἀθέων ἀνθρώπων ὡς τοὺς κυρίους τύπους τοῦ ἀθεϊσμοῦ. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄνθρωποι, εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ὁποίων ὁ ἀθεϊσμός ὑπάρχει μὲν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὴν ἔχῃ κατακτήσει. Κάποια πάλη διαδραματίζεται μεταξὺ τοῦ ἀθεϊσμοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἀξιώσεων μιᾶς ἀνωτέρας πνευματικῆς ζωῆς ἀφ' ἑτέρου. Καὶ ἡ πάλη αὕτη εἶναι ἐξοντωτική. Εἰς τὸ τέλος ἓνας ἐκ τῶν δύο θὰ ἐξοντωθῇ. Ἡ ὁ ἄνθρωπος θὰ καταπνίξῃ τὸν ἀθεϊσμόν ἀπὸ μέσα του, ἢ ὁ ἀθεϊσμός θὰ καταπνίξῃ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ αἱ δύο δυνατότητες ἔχουν τοὺς ἐκπροσώπους των εἰς τοὺς χαρακτῆρας τοὺς ὁποίους μᾶς παρουσιάζει ὁ Ντιστογιέφσκυ. Ἴσως ἀξίζει νὰ ἐπιστήσωμεν περισσότερον τὴν προσοχήν μας εἰς τοὺς χαρακτῆρας αὐτούς.

Ὁ κατάδικος.

Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν τραγικὴν περιπτώσιν, πού ἐμφανίζεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίλλωφ. Ὁ Κυρίλλωφ εἶναι ὁ τύπος τοῦ μυστηριώδους ἀθέου. Ἐνα δράμα παίζεται μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ἀπὸ χρόνια καὶ ἡ ἔκβασις δὲν προμηνύεται καθόλου καλή. Εἰς τὴν ἀρχὴν θέλει νὰ παραστήσῃ τὸν ἑαυτὸν του ὡς τὸν ἄνθρωπον πού δὲν παρα-

δέχεται τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ, διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι θεός, παντοδύναμος. Καὶ ὅμως! Πίσω ἀπὸ αὐτὴν τὴν δῆθεν παντοδυναμίαν κρύπτεται μία δειλία ἐξαιρετική. Ὁ Κυρίλλωφ βασανίζεται ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θανάτου. Ὁ φόβος αὐτὸς κυριαρχεῖ μέσα του καὶ τοῦ ἀφαιρεῖ κάθε νόημα ἀπὸ τὴν ζωὴν. Ὁ Κυρίλλωφ εὐρισκεται εἰς τὴν ἰδίαν ψυχολογικὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται μερικοὶ ἀσθενεῖς ὅταν γνωρίζουν ὅτι εἶναι καταδικασμένοι εἰς θάνατον καὶ δὲν ἔχουν πλέον τὴν δύναμιν, οὔτε κἄν τὴν ἐπιθυμίαν, νὰ ζήσουν. Περιμένουν τὸν θάνατον διὰ νὰ ἡσυχάσουν. Ἔτσι καὶ ὁ Κυρίλλωφ, ὁ ὁποῖος ἄφησε τὸν ἑαυτὸν του νὰ κυριευθῇ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ θανάτου, συμφιλιώνεται εἰς τὸ τέλος μὲ τὸν φόβον αὐτόν. Ζητεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τελείαν ἀπάθειαν ἔμπρὸς εἰς τὸν θάνατον καί, πρὶν ἀπὸ αὐτό, τὴν τελείαν ἀπάθειαν ἔμπρὸς εἰς τὸν πόνον.

Ἴσως θὰ ἐνόμιζε κανεὶς, ὅτι μὲ τὴν ἀπάθειαν ἔμπρὸς εἰς τὸν πόνον, ὁ Κυρίλλωφ ἀρχίζει νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὴν ζωὴν μὲ τὸν τρόπον τοῦ Χριστιανοῦ. Δὲν θὰ ἦτο ὅμως ὀρθὸν αὐτό. Ὁ Κυρίλλωφ ἀγωνίζεται νὰ μείνῃ ἀπλῶς ἀπαθὴς ἔμπρὸς εἰς τὸν θάνατον καὶ τὸν πόνον, ἐνῶ ἡ προσπάθεια τοῦ Χριστιανοῦ δὲν εἶναι αὕτη. Ὁ Χριστιανὸς ἀντιμετωπίζει, θετικῶς, τὸν πόνον, χωρὶς φόβον. Προχωρεῖ ἀκόμη πάρα πέρα. Βλέπει τὴν ὠφελιμότητα τοῦ πόνου. Τὸν ἀντιμετωπίζει ὡς ὄργανον τῆς Θείας Προνοίας, τῆς Θείας Ἀγάπης, πού θὰ χρησιμοποίησῃ τὸν πόνον ἀκριβῶς, διὰ νὰ φέρῃ τὴν λύτρωσιν, καὶ μὲ αὐτὸ τὴν χαράν. Ἄλλὰ ὁ Κυρίλλωφ δὲν εἶναι Χριστιανός... Σύμφωνα μὲ τὸν ἰδικόν του τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, ἔλαβε τὴν ἰδικὴν του ἀπόφασιν: Θὰ πάῃ νὰ συναντήσῃ τὸν θάνατον, διὰ ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν τῆς ἀβεβαιότητος ὡς πρὸς τὰ μετὰ τὸν θάνατον. Θὰ προχωρήσῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸ τέρας: Θὰ αυτοκτονήσῃ! Αὕτη ἡ ἀπόφασις εἶναι ἡ πρώτη, τὴν ὁποίαν ἔλαβε στὰ σοβαρὰ εἰς τὴν ζωὴν του. Ἔτσι ὁ Κυρίλλωφ γίνεται ὁ καταδικασμένος εἰς θεληματικὸν θάνατον, ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὸν ὁποῖον ἡ ζωὴ δὲν ἔχει κανέ-

να νόημα. Ὁ ἄνθρωπος πού, ἀφοῦ τὴν ἐζήτησε μὲ τόσον πάθος τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὸν Θεόν, τὴν εὗρε εἰς τὸ τέλος τὴν ἐλευθερίαν αὐτήν, τὴν μόνην ἐλευθερίαν πού δίδει πράγματι ὁ ἀθεϊσμός, ὅταν ἐφαρμόζεται εἰς ὅλην του τὴν συνέπειαν, τὴν ἐλευθερίαν τῆς αὐτοκτονίας. Ἐκεῖ ὠδήγησε τὸν Κυρίλλωφ ἢ λατρεία του πρὸς τὸν ἀθεϊσμόν! Ἄξιοθρήνητος τύπος ἀθέου!

Θὰ πιστεύσω!

Ἐπάρχει ὁμως καὶ ἡ ἄλλη πλευρά. Ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τὸν Σάτωφ. Ὁ Σάτωφ ἦτο ἄθεος φανατικός. Εἶχε πεποιθήσιν εἰς τὸν ἀθεϊσμόν του, ὅποτε τὴν πεποίθησιν αὐτὴν τοῦ τὴν ἐκλόνησε ἕνας... ὁμόφρων του, αὐτὸς ὁ Σταβρόγκιν. Μέσα εἰς τὴν ἄκρατον ὁμότητά του, ὁ Σταβρόγκιν ὁμολόγησεν εἰς τὸν Σάτωφ, ὅτι ἀπὸ τὸν ἀθεϊσμόν δὲν ὄνειρευεται ὅτι θὰ προέλθῃ τίποτε τὸ καλὸν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὅτι μόνον οἱ λαοὶ πού ζητοῦν τὸν Θεόν, εὐρίσκουν τὴν εὐτυχίαν των. Ὁ Σάτωφ εἰς τὴν ἀρχὴν διαμαρτύρεται διὰ τὴν διαπίστωσιν αὐτὴν. Καὶ ὁμως ἀρχίζει νὰ σκέπτεται ἐπάνω εἰς τὴν κυνικήν ὁμολογίαν τοῦ Σταβρόγκιν καὶ σιγά-σιγά νὰ ἐξετάζῃ ἐκ νέου τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀθεϊσμοῦ ἐπάνω εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν. Ὁ σπόρος ἐβλάστησεν. Ἡμπορεῖ ὁ Σάτωφ νὰ μὴ πιστεύῃ ἀκόμη εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ θὰ τοῦ κατοφανεῖ ἂν τὸν ὀνομάσετε ἄθεον. Εἶναι γεμᾶτος σαρκαστικὰς ἐκφράσεις ἐναντίον αὐτῆς τῆς ἀνοησίας, ὅπως ὁ ἴδιος τώρα ἀποκαλεῖ τὸν ἀθεϊσμόν. Τότε λοιπὸν εἰς τί πιστεύει; Καὶ ὁ ἴδιος δὲν ξέρει ἀκριβῶς. Ὅταν τὸν ἐρωτοῦν, δυσκολεύεται νὰ ἀπαντήσῃ. Ἀρχίζει τὰς περιστροφάς. Πιστεύει εἰς τὴν δύναμιν τῆς θρησκείας, δύναμιν ἢ ὁποῖα ἐκδηλοῦται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλ' ἐννοεῖται, αὐτὰ αἱ ὑπεκφυγαὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ κρατήσουν ἐπὶ πολὺ ἀκόμη.

—Καλὰ ὅλα αὐτά, τὸν ἐρωτοῦν. Ἀλλὰ εἰς τὸν Θεόν, πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν; Ναὶ ἢ ὄχι;

—Θά... θὰ πιστεύσω εἰς τὸν Θεόν, ἦτο ἢ ἀπάντησις.

Αὐτὴ εἶναι πρὸς τὸ παρὸν ἡ ψυχολογικὴ κατάστασις τοῦ Σάτωφ. Ἐφυγε ἀπὸ τὴν ἀθείαν. Ἐφυγε ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν. Ἡ πίστις ἤρχισε νὰ εὐρίσκη θέσιν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του. Ἀλλὰ δὲν ἔχει στήριγμα ἢ πίστις αὐτὴ, καὶ ἔτσι εἶναι μᾶλλον πόθος, δίψα διὰ τὴν πίστιν. «Θὰ πιστεύσω». Αὐτὸ εἶνε ὁ αὐτοχαρακτηρισμός του καὶ συγχρόνως ἡ παρηγορία του. Θὰ πιστεύσῃ—καὶ ἐν τῷ μεταξὺ θὰ ἀνοίξῃ μέσα του τὸν δρόμον διὰ τὴν πίστιν. Εὐρίσκεται, ἐπομένως, εἰς τὸν δρόμον πρὸς τὴν πίστιν. Ἀρχίζει νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον. Ἐφ' ὅσον ὁμως δὲν ἔφθασεν ἀκόμη στὸ τέρμα, δὲν ἀποκλείεται ἢ ὑποτροπῆ. Ἀλλὰ δὲν ἀποκλείεται, φυσικά, καὶ ἡ πρόοδος πρὸς τὸ τέρμα, πρὸς τὴν ὀριστικὴν ἀφιέρωσιν. Θὰ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ Σάτωφ;

Διὰ νὰ γίνῃ αὐτό, πρέπει νὰ μεσολαβήσῃ ὁ μεγάλος μαλακτῆρ τῶν ψυχῶν: Ὁ πόνος. Ὁ πόνος πού ὀδηγεῖ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἰδικῆς μας ἀδυναμίας, πού μᾶς δίδει τὴν ἰκανότητα νὰ καταλαβαίνωμε τοὺς ἄλλους, ἀκόμη καὶ τοὺς ἐχθρούς μας. Πόνος-ἔλεος-συγχώρησις-ἀγάπη-λύτρωσις. Αὐτὴ εἶναι ἡ σκάλα πού θὰ πρέπη ν' ἀνεβῆ ὁ Σάτωφ.

Καὶ ὁ πόνος ἔρχεται, ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς συζύγου του. Ἀφοῦ τὸν ἐγκατέλειψε, ξαναγουρίζει, ὕστερα ἀπὸ χρόνια, ἡ γυναῖκά του, ἔλεινὴ καὶ σὲ κακὰ χάλια. Ἀλλὰ ὁ Σάτωφ ἔχει ἀρχίσει ἐν τῷ μεταξὺ ν' ἀνεβαίνει τὰ σκαλοπάτια. Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη ἀρχίζει νὰ κατακτᾷ τὴν ψυχὴν του. Ὑποδέχεται μὲ συμπάθειαν τὴν γυναῖκά του, τὴν λυπεῖται, τὴν συμπονεῖ, τὴν συγχωρεῖ. Διὰ νὰ τὴν σώσῃ κατανικᾷ τοὺς δισταγμοὺς τῆς φιλοτιμίας, ἐπιβάλλει σιωπὴν εἰς τὸν ἐγωῖσμόν του καὶ προσφεύγει εἰς τοὺς ἐχθρούς του, οἱ ὅποιοι ἠμποροῦσαν νὰ βοηθήσουν τὴν ἐπανελθοῦσαν σύζυγον. Ἐτσι ἀρχίζει νὰ πλησιάζῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς του. Καὶ τὸ ἕνα φέρνει τὸ ἄλλο: Ὁ Σάτωφ ἀναγνωρίζει εἰς τέλος, ὅτι καὶ αὐτοὶ κάτι καλὸ ἔχουν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν των καὶ ὅτι τοὺς ἀδικεῖ εἰς μερικὰ σημεῖα. Ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἐχθρούς δὲν εἶναι πλέον δι' αὐτὸν κάτι τὸ ἀσύλληπτον.

Τὸ ἀνέβασμα προχωρεῖ. Ἐνα ἄλλο γεγονός βοηθεῖ: Ἡ γέννησις ἑνὸς παιδιοῦ—μὲ ὅλας τὰς συγκινήσεις ποὺ φέρνει μαζί του τὸ χαρούμενο αὐτὸ γεγονός. Ἐμπρὸς εἰς τὴν τρυφερὰν αὐτὴν ὑπαρξιν, ὁ Σάτωφ βλέπει τὸ μυστήριον τῆς θείας Δημιουργίας. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἀπληρήθη τὸν ἀθεισμόν, ὁ ὁποῖος ἐπεπόθησε τὴν πίστιν, προπαρεσκεύασε τὴν καρδιά του διὰ νὰ δεχθῆ τὴν πίστιν αὐτὴν, συνέτριψε τὸν ἐγωϊσμόν του, παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸν νόμον τῆς ἀγάπης, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εὐρίσκει τέλος τὸ ποθοῦμενον. Ὁ Σάτωφ εὐρίσκει τὴν πίστιν...

Ἐγωϊσμός ἢ παρεξήγησις.

Δὲν ὑπάρχουν βέβαια μόνον αὐτοὶ οἱ τύποι ἀθέων ἀνθρώπων εἰς τὴν ζωὴν. Οὐτε θὰ ἠμποροῦσε, ἄλλωστε, καμμία πινακοθήκη νὰ περιλάβῃ ὅλας τὰς μορφὰς ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται ὁ ἀθεισμός. Δὲν ἠμπορεῖ, ὅμως, νὰ ἀμφισβητηθῆ, ὅτι οἱ τύποι ποὺ μᾶς παρουσιάζει ὁ Ντοστογιέφσκυ εἰς τοὺς «Δαίμονας» του εἶναι πραγματικοί, ὅτι ὁ διάσημος τεχνίτης τοῦ λόγου καὶ μέγας γνώστης τοῦ ἀνθρώπου μᾶς παρουσιάζει ὅ,τι πράγματι ὑπάρχει εἰς τὴν ζωὴν, ὅ,τι καὶ αὐτὸς συνήντη-

σε καὶ ἡμεῖς συναντῶμεν εἰς τὴν ζωὴν μας. Καὶ ὁ Καρμαζίνωφ καὶ ὁ Τροφίμοβιτς—οἱ κωμικοί, θὰ ἔλεγε κανεὶς, τύποι ἀθέου—ὅπως καὶ Βερκοβένσκυ καὶ ὁ Σταβρόγκιν—οἱ φαῦλοι τύποι—καὶ ὁ Κυρίλωφ, ποὺ προκαλεῖ τὸν οἶκτον, εἶναι πρόσωπα ποὺ τὰ βλέπομε καθημερινῶς εἰς τὴν ζωὴν μας, ὅπως καθημερινῶς συντελοῦνται καὶ τὰ καθαρτήρια, τὰ δημιουργικὰ δράματα τοῦ Σάτωφ, τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν καλὴν προαίρεσιν.

Ἐπάρχουν, λοιπόν, φυσικὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι τύποι ἀθέων. Ἄλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς ἐμφανίζεται ὅ,τι καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ μᾶς περιγράφει ὁ Ντοστογιέφσκυ. Ἐγωϊσμός ἢ παρεξήγησις. Ἴδου τὰ αἷτια τοῦ ἀθεισμοῦ μέσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Ἄμα ὁ τυφλὸς ἐγωϊσμὸς μπῆ στὴν θέσιν του καὶ ἄμα ὁ ἄνθρωπος ἀποφασίσῃ (ἐλεύθερος ὅμως ἀπὸ κάθε ἠθικὸν ἐμπόδιον, νὰ ἐξηγούμεθα) νὰ θέσῃ ὑπὸ σοβαρὰν κριτικὴν τὸν ἀθεισμόν του, νὰ ὑπολογίσῃ σοβαρῶς μὲ τὴν δυνατότητα τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, ...θὰ ἰδῆ τότε ὅτι τοῦ ταιριάζει πειὸ πολὺ ἢ συντροφιά τοῦ Σάτωφ, παρὰ ἢ συντροφιά τοῦ Σταβρόγκιν....

B. Πλ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΑΝΤΑΛΟΙ...

Κάθε πρωί, από τὰ ξημερώματα, εἶμαστε μάρτυρες, ἀλλὰ καὶ συμμετοχοί, μιᾶς ἐξορμήσεως. Ὅλα τὰ σπίτια—τὰ μέγαρα, ἀλλὰ καὶ τὰ φτωχόσπιτα—ἀνοίγουν τὶς πόρτες των καὶ βγάζουν ἀπὸ μέσα ἀνθρώπους. Πλημμυρίζουν οἱ δρόμοι, γεμίζουν τὰ τράμ καὶ τὰ λεωφορεῖα—στὶς μεγάλες ἀρτηρίες, πὺν φέρνουν ἀπὸ τὶς συνοικίες πρὸς τὰ κέντρα, μιὰ πυκνή, ἀτελείωτη στρατιὰ ὀλοένα ἀνανεώνεται καὶ ἐνισχύεται. Βλέποντάς την κανεὶς νὰ κινῆται ἔτσι βιαστικὰ καὶ προσηλωμένα, σκέπτεται τί νὰ εἶνε ἄρα γέ ἐκεῖνο πὺν σπρώχνει ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, σὲ τί ἀποβλέπει ἢ καθημερινὴ αὐτὴ ἐξόρμησις πρὸς τὸν μόχθο. Ἡ φροντίδα γιὰ τὸ καθημερινό—ἔρχεται ἀμέσως στὸ νοῦ. Φωνάζει μόνη της, ὅτι αὐτὴ εἶνε ἡ αἰτία γιὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν προσπαθειῶν πὺν καταβάλλονται καὶ ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικώτερο, ἴσως, στοιχεῖο τῆς σύγχρονης ζωῆς, πρόβλημα καὶ δράμα πραγματικό.

Ὅσο ὅμως γενικὸ καὶ ἂν εἶνε τὸ ἐλατήριο αὐτὸ τῆς συντηρήσεως, δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐξόρμησι ὅλων. Γιὰ πολλοὺς, ἴσως γιὰ τοὺς περισσοτέρους, μένει πάντα τόπος καὶ γιὰ ἄλλες ἐπιδιώξεις. Ποιὲς εἶνε αὐτές;

Ὑπάρχουν, βέβαια, πολλοὶ πὺν δὲν ἀντιμετώπισαν ποτὲ ζήτημα τελικοῦ σκοποῦ, ἰδανικοῦ στὴ ζωῆ. Ἀλλά, ἂν ἀφήσωμε κατὰ μέρος αὐτὴ τὴν ἀρκετὰ πολυάριθμη ὁμάδα, δὲν θὰ ἦταν παρακινδυνευμένο νὰ ποῦμε πὺς οἱ ἄλλοι—οἱ περισσότεροὶ τοὺς τοῦλάχιστον—κατέχονται ἀπὸ τὴν ἔντονη ἐπιθυμία τῆς «ἐπιτυχίας» στὴ ζωῆ καὶ αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸ τους. Ἡ ἐπιτυχία θὰ εἶνε κυρίως οἰκονομική. Μιὰ πὺν τὸ χρῆμα εἶνε τὸ τυπικὸ ἀνταλλακτικὸ μέσον ὅλων τῶν ἀξιῶν πὺν ἔχουν πέρασι σήμερα, αὐτὸ πρέπει ν' ἀποκτηθῆ πρῶτα-πρῶτα. Θὰ συνοδεύεται ὅμως ἀπὸ τὴν «ὑψηλὴ» κοινωνικὴ θέσι, ἀπὸ τὴν ἰκανοποίησι πὺν δίνει ἢ ἐπιρροὴ στὸ περιβάλλον, ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα.

Ἄν ἦταν δυνατόν νὰ βάλῃ κανεὶς τὸ αὐτὶ του πάνω ἀπ' τὶς ἀνθρωποθάλασ-

σες πὺν κατακλύζουν τὶς μεγάλες πολιτεῖες καὶ ν' ἀκούσῃ τὴ μυστικὴ φωνὴ τῆς καρδιάς τους, θὰ καταλάβαινε πὺς ὁ βαθύτερος καὺμὸς τῆς ζωῆς τῶν ἀτόμων εἶνε ἀκριβῶς ἢ ἐπιτυχία αὐτὴ, ἢ τυραννικὴ θεὰ κάθε ἐποχῆς, ἀλλὰ κυρίως τῆς ἐποχῆς μας.

* * *

Καὶ ὅμως, αὐτὴ ἢ «ἐπιτυχία» δὲν εἶναι καὶ τόσο εὐκόλη, ὅσο καὶ ἂν ἐπιδεικνύεται σὰν ἓνα σπουδαῖο προσὸν ἢ εὐκολία της, σχετικὸ τοῦλάχιστον μὲ ἄλλα ἰδανικά, πὺν οἱ διάφοροι ἀρριβισταὶ τὰ θεωροῦν χιμαιρικὰ. Γιὰ νὰ κερδίσῃς τὴ ζωῆ, σήμερα, πρέπει νὰ ριχθῆς μὲ ὅλη σου τὴ δύναμι, μὲ ὅλη τὴ ζωτικότητά σου, στὸν ἀγῶνα νὰ ξεπεράσῃς ἄλλους. Χρειάζεται θυσία τῆς ζωῆς γιὰ νὰ τὴν κερδίσῃς ἀργότερα. Ἐπειτα θὰ πρέπη στὸν ἀγῶνα νὰ χρησιμοποιήσῃς καὶ τὰ μέσα τῆς μοντέρνας πολεμικῆς: Θὰ ἐργασθῆς, δηλαδή, ὅσο μορεῖς περισσότερο, ἀλλὰ κυρίως θὰ προσπαθήσῃς νὰ ἐκμεταλλευθῆς. Πρόσωπα, πράγματα, τὸ πᾶν πρέπει νὰ δουλέψῃ γιὰ τὸν σκοπὸ σου. Πρέπει νὰ ὑπονομεύσῃς ἐκείνους πὺν προπορεύονται. Πρόσεξε μήπως φανῆς πουθενὰ εὐγενῆς καὶ ἱποτικὸς. Ὁ ἀγῶνας σου θὰ μοιάζῃ μὲ μιὰ «ἐλευθέρω πάλη», χωρὶς κανόνες. Θὰ χτυπᾶς παντοῦ ὅπου μορεῖς νὰ χτυπήσῃς. Καὶ ὅπου δὲν μορεῖς, θὰ... ὑποκλίνεσαι, θὰ κολακεύῃς, θὰ ἐξυμνῆς, ὡς πὺν νὰ ἔλθῃ ἢ ὄρα νὰ χτυπήσῃς.

Καὶ ὕστερα; Εἶναι μήπως ἐξησφαλισμένη ἢ ἐπιτυχία; Ὅχι. Ἐπιδροῦν τόσο παράγοντες... Δὲν εἶναι ἄλλως τε δυνατό νὰ γίνωμε ὅλοι πλούσιοι καὶ σπουδαῖοι. Εἶναι κατ' ἀνάγκην περιορισμένες οἱ θέσεις. Πρέπει νὰ ἔχῃς καὶ «τύχη» Μπορεῖ ν' ἀποδειχθοῦν ἀχρηστες ὅλες αὐτὲς οἱ θυσίες. Καὶ νὰ βρεθῆς κοντὰ στὸ τέρας τῆς ζωῆς «ἄφταστος». Ἀλλοίμονο τότε. Εἴτε θέλγεις ἀκόμη ἀπὸ τὴν «ἐπιτυχία», εἴτε τὴν καταρασθῆς γιὰ τὸ κακὸ πὺν σοῦ ἔκαμε, τὸ φαρμάκι τῆς ἀποτυχίας θὰ σὲ ποτίσῃ.

Ἄς πάρωμε ὅμως τὴν εὐνοϊκὴ περι-

πτωσι· ὡς ἰδοῦμε ἓνα «φτασμένο», καὶ μιλοῦμε, φυσικά, γιὰ ἐκεῖνον πὺ ἐχρησιμοποίησε τὶς συνταγὲς τοῦ ὑλιστικοῦ ἀρριβισμού γιὰ νὰ φθάσῃ. Τὸν ξέρετε ὅπως ἐμφανίζεται συνήθως, μὲ τὴν ἐπιβλητικότητα πὺ τοῦ δίνει ὁ πλοῦτος καὶ ἡ «κοινωνικὴ θέσις». Ἡ ἐμφάνισις του προδίδει ἓναν ἄνθρωπο ἄνωτερο, πὺ ἐμπνέει σεβασμό. Ὅλα αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι παρὰ μιὰ λεοντῆ. Ἐν καταφέρετε νὰ μείνετε μαζύ του τὶς ὥρες πὺ ὁ ἴδιος βγάζει ἀπὸ πάνω του τὴν λεοντῆ αὐτῆ—πρᾶγμα βέβαια πολὺ δύσκολο—ἂν τὸν παρακολουθήσετε τὴν ὥρα πὺ διασκεδάζει, θὰ τρομάξετε ἀπὸ τὴν κατωτερότητα τοῦ γούστου του, ἂν συζητήσετε μαζύ του γιὰ κάποιο γενικώτερο ζήτημα, ἔξω ἀπὸ τὴν εἰδικότητά του, θ' ἀπορήσετε γιὰ τὴ φτώχεια του καὶ θ' ἀγανακτήσετε γιὰ τὴν ἐχθρότητα πὺ αἰσθάνεται ἀπέναντι τῶν ἄλλων. Ὅλη αὐτῆ του ἡ μεγαλοπρέπεια δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐκδίκησις του γιὰ τοὺς ἐξευτελισμοὺς πὺ ἔχει ὑποστῆ. Καὶ κάτι χειρότερο: Ὑφίσταται ἀκόμη παρόμοιους ἐξευτελισμοὺς. Παρὰ τὰ γηροαἰῶτα πὺ ἴσως τὸν ἐπρόλαβαν, εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ἐξακολουθῆ ἀκόμα τὸ ἴδιο θλιβερὸ παιγνίδι τῶν ὑποκλίσεων ἢ τῶν ὑπούλων ἐπιθέσεων—ἀναλόγως τῆς εὐκαιρίας. Γέρος ἄνθρωπος πιά, δηλητηριάζεται διαρκῶς, ἐπειδὴ ὁ διπλανός του, ὁ συνάδελφός του, ἐπέτυχε κάτι, καὶ εἶναι διαρκῶς ἔτοιμος νὰ τὸν κατηγορήσῃ μὲ δηλητηριώδη μοχθηρία, ἀφοῦ δὲν ἔχει ἄλλον τρόπο νὰ ἱκανοποιηθῆ. Ζῆ τὴν πιὸ μικρὴ ζωὴ πὺ μπορεῖ νὰ φαντασθῆ κανεὶς καὶ θὰ ζήσῃ καὶ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του τριγυρίζοντας πάντα γύρω ἀπὸ τὶς ἴδιες παρασκηνακῆς μηχανορραφίαι, τὴν ἴδια λυσσασμένη κατάκρισι, ὡς πὺ νᾶρθῆ ὁ θάνατος νὰ τὸν σβύσῃ ἀπὸ τὸν πίνακα τῆς ζωῆς. Ἐν αὐτὰ ἰσχύουν γιὰ τὴν ἀκατάσχετῃ φιλοδοξία, καὶ τὸ κυνηγητὸ ὅμως τοῦ πλούτου δὲν φέρνει καλύτερο ἀποτέλεσμα. Ἐκεῖνος πὺ κυνηγᾷ τὸν πλοῦτο σὰν σκοπὸ, τρέχει στὴ φανταστικὴ προέκτασι τοῦ δρόμου τῆς συντηρήσεως. Φτάνει δηλαδὴ στὸ τέσμα τοῦ δρόμου αὐτοῦ καὶ, καθὼς δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ κανένα

σημάδι—σὰν τὶς κολόνες πὺ βάζουν στὰ τέσματα τοῦ τραμ—προχωρεῖ στὴν ἴδια κατεύθυνσι, τρέχει ὀλοένα καὶ πιὸ μακρὰ κι' ἔτσι μάταια πιά ἀναζητεῖ κάποιο τέλος, ἀφοῦ τὸ μόνο τέσμα πὺ ὑπάρχει, τό'χει προσπεράσει. Ἐτσι ἐπαληθεύουν τὰ λόγια τοῦ Μεφιστοφελῆ στὸν «Φάουστ» :

«Στὴν ἄσωτη ζωὴ ἐγὼ θὰ τὸν σύρω,
στὴν τιποτένια καὶ στὴν πιὸ ρηχῆ
θὰ τρέμῃ, θὰ ξυλιάζῃ, θὰ κολλιέται ἐκεῖ
καὶ στῆς ἀχορτασιᾶς τὰ χεῖλη γύρω,
τὰ λαίμαργα, φαγί, πιωτό, θὰ τοῦ σαλεύῃ,
νὰ δροσιστῆ, τοῦ κάκου θὰ ἱκετεύῃ.

* * *

Τὴν ἐπιτυχία, μάλιστα. Τὸν πλοῦτο, τὴ σπουδαία θέσι, ἔστω. Ἄλλὰ ὄχι γιὰ σκοπὸ. Σκοπὸς πρέπει νᾶναι κάτι ἱκανὸ νὰ σβύσῃ τὴν ἐσώτερη δίψα τῆς καρδιάς, κι' ὄχι νὰ μᾶς δώσῃ τὸ ρόλο καὶ τὸ μαρτύριο τοῦ Ταντάλου. Καὶ μπορεῖ καθένας νὰ βρῆ τὸ μονοπάτι, ἀρκεῖ ν' ἀποστρέψῃ ἀποφασιστικὰ τὸ βλέμμα ἀπὸ τὴ θρησκεία τοῦ ὑλισμοῦ καὶ νὰ ποθήσῃ ἀληθινὰ νὰ διαθέσῃ τὸν ἑαυτὸ του, τὸν κόπο του, τὴ ζωὴ του, σὲ κάτι ἀξιόλογο, κάτι πὺ νὰ μείνῃ. Νὰ ἔχῃ τοποθετήσῃ τὴν προέλευσί του, τὴν κατάληξί του στὸ Αἰώνιο. Τότε κι' ἂν τὸν κυνηγήσουν ἀναποδιῆς καὶ δὲν φθάσῃ τὴν πρόσκαιρη «ἐπιτυχία» τοῦ πλούτου καὶ τῆς ματαιοδοξίας, θὰ μπορῆ νὰ πῆ, ὅπως ὁ Oscar Wilde στὸ «De profundis»: «Δὲν θὰ μ'ἔνοιαζε καθόλου νὰ κοιμοῦμαι στὸ δροσερὸ χορτάρι τὸ καλοκαῖρι καί, ὅταν θᾶρχόταν ὁ χειμῶνας, νὰ κρύβωμαι μὲσ' τὴ ζεστὴ θημωνιά, φθάνει νὰ εἶναι ἡ καρδιά μου γεμάτη ἀπὸ ἀγάπη.» Σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν περιοχὴ φυσάει ἓνας ἀέρας ἐλευθερίας, ἀνέσεως, εἰρήνης. Καμμιά τραγικὴ ἀβεβαιότης δὲν θὰ βαραίνῃ ἐπάνω μας. Κι' ἂν ἀκόμη δὲν δοθοῦν καθόλου οἱ εὐκαιρίες νὰ βάλωμε σὲ πρᾶξι τὸ ἰδανικό, πάντα θὰ μποροῦμε ν' ἀκοῦμε τὴ γεμάτη γαλήνη διαβεβαίωσι πὺ ἀπευθύνει στὴν «Μαρία Στούαρτ» τοῦ Schiller ὁ Μέλβιλ :

Ἡσύχασε. Ὁ Θεὸς τὸν θερμὸ πόθο
τὸν ἔχει ἰσάξιο μὲ τὴν πρᾶξι.

ΣΤΗΝ ΑΚΡΗ ΤΟΥ ΚΑΒΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἔβροχε μιὰ ψιλή βροχή, ἀόρατη κι' ἀθόρυβη. Παντοῦ καταχνιά, ἓνα ἄσπρο σύννεφο πὸν τῶνοιωδες νὰ γίνεται νερὸ πάνω στὸ πετσί σου.

— Δὲν ἐστάθηκα σὲ κανένα τσίγκο, σκέφθηκε ὁ μπάρομπα-Σίμος κι' ἔρινα μουσκίδι. Μὰ τώρα πειά, ἔτσι κι' ἔτσι βρομμένος Καὶ προχώρησε.

Αἰσθανόταν ὀλοένα τὸ νερὸ πὸν ἔμπαινε στὰ παπούτσια του ἀπ' τὶς τρύπιες σόλες. Κι' ἡ βροχὴ πὸν τὸν χτυποῦσε, τοῦφερνε στὸ νοῦ ἀόρατα μεγάλα χέρια πὸν ἔπεφταν ἀπάνω του μ' ὄρμη. Τὴν ἔνοιωθε σὰν ἐχθρό. Τὰ ροῦχα του, τὸ πανωφόρι του, δὲν ἦταν ἄξια νὰ τὸν προστατέψουν ἀπὸ τὴν ἐπιβουλή τους.

Ἡ ψυχὴ του ἦταν λὲς δαρμένη, δαρμένη τόσες μέρες τώρα πὸν μάταια ζητοῦσε δουλειά, ἀπὸ τότε πὸν ἐκλείσε τὸ χρυσοχοεῖο ὅπου ἔκανε κάπου-κάπου κανένα μεροκάματο.

Ναί, μὰ ἐνύχτωνε. Κι' ἦταν σὰν κάποιιο τέλος ἢ νύχτα. Τοῦ τὸ μαρτύραγε τὸ σκοτάδι πὸν βάραινε ὀλοένα, οἱ διαβάτες

πὸν ἔτρεχαν νὰ κλειστοῦνε στὰ σπίτια τους, ἢ ἐρημιὰ τῶν δρόμων. Κάποιο τέλος Ὁ νοῦς του ἔτρεξε στὸ καμαράκι του, σὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κάβου. Ἡ νύχτα πὸν ἐρχόταν ὀλοένα, θὰν τόχε σκεπάσει, ὅταν αὐτὸς θ' ἄφταν' ἐκεῖ, ὁ ἀέρας κι' ἡ βροχὴ θὰ τῷδεσαν ἀπ' ὅλες τὶς μεριές. Μ' αὐτὸ θ' ἄντεχε δυνατὰ στὸ βάρος της, πὸν θὰ πλάκωνε τὴ μικρὴ σκεπούλα, ἀπλωμένη σὰν τὰ φτερὰ τῆς πουλάδας γιὰ νὰ τὸν σκεπάσουν. Θ' ἄτανε σκοτάδι κεῖ μέσα. Μ' ἀπ' τὸ παραθυράκι πὸν κύτταζε κατὰ τὴ θάλασσα, πάντα θ' ἀρχόταν κάποιο φῶς, ἔστω ἡ μικροῦλα λάμψη ἑνὸς ἄστρου πάνω ἀπὸ τὸ ἔρημο, ὀλοσκοτεινο πέλαγος. Ἐκεῖ μέσα θ' ἄτανε καλὰ φυλαγμένος.

Κάποια γλυκάδα γλύστιρησε μέσα του. Ἐσήκωσε ὅσο μπορούσε περισσότερο τὸ γιαντὸ του, νὰ κούψη τὸ πρόσωπό του. Ψιθύρισε «πᾶμε λοιπὸν γρήγορα γιὰ τὸ σπίτι» κι' ἡ φωνὴ του, καθὼς εἶχε κουκουλωθῆ μὲ τὸ παλτό, ἀκούστηκε σὰν μέσα σὲ κλειστὸ χῶρο. Αὐτὸ τοῦδωσε κουράγιο. Καὶ τάχυνε τὸ βῆμα.

Ἄφησε τὸν ἀσφαλτωμένο δρόμο καὶ πῆρε τὸ μονοπάτι πὸν κατέβαινε, πάνω στους βράχους, κατὰ τὴ θάλασσα. Τὴν ἄκουγε, ὄλη βουητὸ καὶ ρόχθο, πέρα ἐκεῖ ὅπου τέλειωναν οἱ βράχοι. Νά, ἐκεῖ δὲ στὸ στρίψιμο, πίσω ἀπ' τὸν μεγάλο βράχο, τὸ σπίτι του. Ἀνοίγει ἀργὰ καὶ μπαίνει.

Ἐκλείσε πάλι. Ἀκούει τὸν σύρτη τῆς κλειδωνιάς. Τώρα νομίζεις πὼς κάποιος ἐπῆρε τὴ βουὴ τῆς θάλασσας καὶ τὴν ἐπῆγε πέρα, μακρύτερα. Ἀκούγεται ἀνάλαφρα. Καὶ γύρω κάποια ζέστα. Τὸ ρολοῖ, δίπλα στὸ κρεβάτι, χτυπάει. Ἀνάβει τὸ καντήλι καὶ κάθεται στὸ κρεβάτι. Οἱ μάλινες κλωστὲς τῆς χνουδωτῆς κουβέρτας τότε χαϊδεύουν, θέλουνε νὰ τὸν κούψουν, νὰ τὸν σκεπάσουν.

Ἄπ' τὸ παραθυράκι μαντεύει τὸν ὀλοσκότεινο πόντο ἀπὸ κάτι ἀφρούς πὸν λευκάζουν.

Κυττάζει πάλι μέσα. Τὸ μάτι του πέφτει στὸ εἰκόνισμα, φωτισμένο ἀπὸ τὸ κατῆλι. Ἡ ἡμερὴ μορφή τοῦ Χριστοῦ, ζωντανεμένη ἀπὸ τὴ φλόγα τοῦ κατηλιοῦ πὸν τρεμοσβύνει, τοῦ κρατάει συντροφιά. Εἶναι κάποιος ἐκεῖ δίπλα του. Κάποιος πὸν τότε ξέρει ἀπὸ παλιά. Τῆνε θυμᾶται πάνω ἀπ' τὸ κρεββάτι του, αὐτὴν τὴν εἰκόνα, ἀπὸ τὸν καιρὸ πὸν ἦταν παιδί. Εὐλογάει. Καὶ τὸν κυττάει κατάματα, βαθειά.

Μιά σκέψι περνάει στὸ στόμα του, καθὼς ἔχει στηλωμένα τὰ μάτια στὸ εἰκόνισμα: «Κύριε, ἐλέησε τὰ γερατειά μου!» Ἀκουμπᾶ τὸ κεφάλι στὰ χέρια, σταυρωμένα στὸ σιῆθος. Τὰ μάτια μισόκλειστα. Σκέπεται πάλι πὸς ἡ νύχτα εἶνε ἕνα τέλος. Εἶνε ἡ ἡσυχία, τὸ τέρμα. Ἐνα τέρμα κάτω ἀπ' τὴ σκέπη πὸν ἀπλώνεται πάνωθ' του σὰν τὰ φτερά τῆς πουλάδας.

Κάνει τὸ σταυρὸ του καὶ γδύνεται νὰ κοιμηθῆ.

Ἀντίκρουσε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας κι' ἐνοίωσε μαζί μιὰ γουλιὰ πικρὴ νὰ κατεβαίνη στὸ λαιμό του. Τὸ τέλος εἶχε φύγει. Ἦταν ξανὰ ἡ ἀρχή. Θόρυβος ἀπὸ αὐτοκίνητα, κάρρα, ἀπὸ ἐργάτες πὸν πήγαιναν στὴ δουλειά.

Κι' αὐτὸς ἦταν ἀκόμα ἐκεῖ-δὰ ξαπλωμένος, μὴν ἔχοντας τίποτα νὰ κάνη. Εἶδε δίπλα τὰ ρούχα του, ζαρωμένα, λερωμένα ἀπὸ λάσπες, τριμμένα, ἀξιοθρήνητα. Ἦταν τὰ μόνα πὸν εἶχε κι' ὀλοένα τᾶβλεπε νὰ καταπέφτουν. Εἶχαν τριφτῆ τόσο, πὸν μὲ τὸ παραμικρὸ θὰ σκιζόντουσαν. Στὸν ἕναν ἀγκῶνα εἶχαν ἀνοίξει κι' οἱ φόδρες τους ἦταν ἀπὸ καιρὸ κουρέλι. Μὰ καὶ τὸ καμαράκι δὲν πήγαινε πίσω: Ἐμοιαζε ρημαγμένο. Στὸ ράφι οὔτε ἕγνος ἀπὸ τίποτα φαγώσιμο. Ἡμέρες τώρα. Καὶ στὴ φωτιά οὐτ' ἕνα καρβουνάκι. Μόνο οἱ ἄσπρες στάχτες, πὸν σοῦδιναν μιὰν ἐντύπωσι κρούα.

Ἐκρούωνε, μὰ σηκώθηκε, σφίγγοντας τὰ δόντια νὰ μὴ χτυπήσουν. Ἐντύθηκε, πλύθηκε καὶ ξανακάθησε στὸ κρεββάτι.

Δὲν εἶχε τώρα οὔτ' ἕνα κομματάκι ψωμί. Κι' ἀπὸ πουθενὰ δὲν μπορούσε νὰ ζητήση.

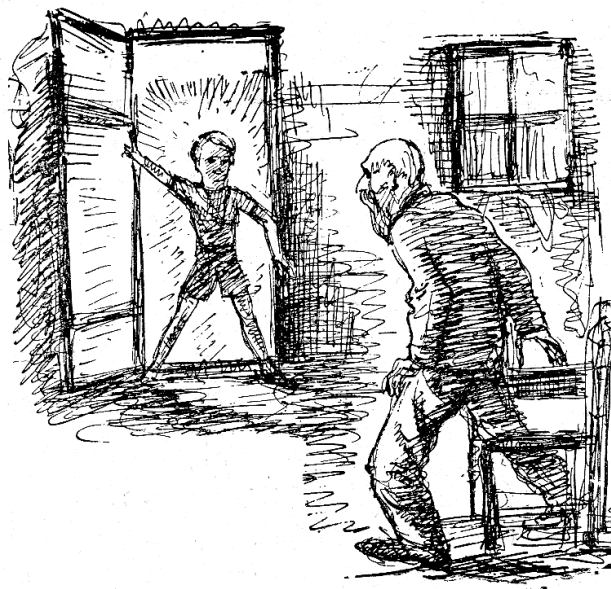
—Θεέ μου, βόηθα, εἶπε μὲ κάποιον ἀναστεναγμό. Γιὰ τὸ ψωμάκι!...

Ἐνας κόμπος ἀνέβηκε στὸ λαιμό του. Καὶ βάλθηκε νὰ κυττάξῃ μὲ τὶς ὠρες τὶς σειρὲς τὰ κύματα πὸν ἐρχόντουσαν, ἢ μία πίσω ἀπ' τὴν ἄλλη, νὰ τινάξουν τὴν ὀρμή τους στὰ βράχια.

Ἀπέξω ἀπ' τὴν κάμαρα, στὸ ὑψωμα, πρόβαλε ξαφνικὰ ἕνα μικρὸ παιδάκι. Ἐπήδησε ἀπὸ πάνω καί, μόλις ἡ ματιά του ἔπεσε στὸ παράθυρο κι' εἶδε τὸν μπάριμπα Σῆμο, τὸ ξανθὸ του προσωπάκι φωτίσθηκε ὄλο ἀπὸ ἕνα γέλοιο. Τὰ μάτια του ἔβαλαν τὶς φωνές. Ἦρθε κοντὰ στὸ παράθυρο καὶ φώναξε στὸν μπάριμπα-Σῆμο δυνατὰ γιὰ ν' ἀκούσῃ:

—Παπούλη, μὴν εἶδατε τὸ τόπι μου;

—Τὸ τόπι; Ποιὸ τόπι;... Ὁχι, εἶπε μόλις συνῆλθε καὶ κατάλαβε τί τὸν ρωτοῦσε.

Ἦταν τὸ παιδί τῶν πειὸ κοντινῶν γειτόνων του. Ὁ μπάριμπα-Σῆμος τὸ κύτταζε χαμογελῶντας, μὰ ἀμέσως κάτι τὸν τραβῆξε νὰ βοηθήσῃ τὸ παιδί. Βγῆκε ἔξω καὶ τὸ ρώτησε:

—Ποῦ ἦταν, Πετράκη, τὸ τόπι σου;

—Νά, ἔπεσε στὴν ταράτσα καὶ μοῦφυγε. Πῆρε τὸν κατήφορο μὲ μεγάλους πῆδους κι' ὥσπου νὰ κατέβω, τόχασα. Μὰ

πῶς δὲν τὸ εἶδατε σεῖς; Κατὰ δῶ ἔκαμε.

Φαινόταν λυπημένος ὁ μικρός. Τὸ κουράγιο του ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή πήγαινε νὰ ἐξαντληθῇ κι' ἓνα ποτάμι ἀπὸ θρήνους καὶ δάκρυα ἦταν ἔτοιμο νὰ ξεσπάσῃ.

Τὸ συμπόνεσε ὁ μπάριμπα-Σῆμος:

—Ἔλα, μικρούλη μου, μὴ στενοχωριέσαι. Θὰ τὸ βροῦμε. Περίμενε σὺ ἐδῶ, μὴν πέσης πουθενά, κι' ἐγὼ θὰ σοῦ τὸ βρῶ.

Καὶ στ' ἀλήθεια βάλθηκε νὰ ψάχνῃ γιὰ τὸ τόπι τοῦ μικροῦ στὰ βράχια τῆς παραλίας. Μιὰ στιγμή, καθὼς ἐστάθηκε κι' ἀνασήκωσε τὸ κεφάλι, κνιτάζοντας πρὸς τὸ μέρος τοῦ παιδιοῦ, ἔνοιωσε πῶς ἀπὸ μέσα του γελοῦσε. Κτύταξ' ἐκεῖ! Εἶχε ἀφήσει τὴν πεῖνά του κι' ἔφαχνε νὰ βρῇ ἓνα παιγνίδι. Κτύταξε κάτω καὶ χαμογελοῦσε ὀλοένα. Μὰ ὅταν, δυὸ βήματα παρέκει, εἶδε, σὲ μιὰ λακκοῦβα, ἓνα μεγάλο γκριζο τόπι, τότε γέλασε ἀκόμη περισσότερο. Γύρισε, κτύταξε τὸ μικρὸ πὸν τὸν παρακολουθοῦσε μὲ τὸ μάτι, μασσῶντας ὀλοένα μιὰν ἄκρη τῆς ποδιᾶς του, καὶ τοῦ φώναξε:

—Ἐδῶ εἶναι!

—Τὸ βρήκατε; Κι' ἐπήδησε, χτυπώντας τὰ χεράκια του.

Ἐκεῖνος μπάριμπα-Σῆμος ἔσκυψε, πῆρε τὸ τόπι καὶ τοῦτ' ὅδειξε ἀπὸ μακρυνά. Ἐκεῖνο ἔκαμε νὰ τρέξῃ, μὰ σταμάτησε καὶ τὸν ρώτησε:

—Μ' ἀφήνετε ναρθῶ;

—Ἔλα, ἀλλὰ σιγά-σιγά, τοῦ ἀπάντησε.

Ἦρθε κοντὰ του καὶ πῆρε τὸ τόπι ἀπὸ τὸ χέρι του. Ἐλαμπε ὄλο ἀπὸ χαρὰ, καθὼς τὸ κτύταξε.

Ἐκεῖνος μπάριμπα-Σῆμος τὸ καμάρωσε λίγο, ἔτσι πὸν χαιρόταν γιὰ τὸ παιγνίδι του, κι' ὕστερα πῆρε τὸ παιδί στὰ χέρια καὶ προχώρησε πάνω στους βράχους προσεχτικά. Σὰν κάτι νᾶχε γεμίσει τὴ ζωὴ του, τώρα πὸν πρόσεχε μὴ γλυστρήσῃ, ἐπειδὴ κρατοῦσε τὸ παιδί. Τὸ πῆγε λίγο πειὸ πάνω, κοντὰ σὺν τὸν ἀσφαλτωμένο δρόμο, κι' ἐκεῖ τὸ ἔφησε.

—Ἀντίο σας, τοῦπε ὁ μικρούλης. Κι' ἔτρεξε σὺν ἀντικρονὸ σπίτι.

Ἐκεῖνος μπάριμπα-Σῆμος κτύταξε τὰ μαλλιά τοῦ παιδιοῦ πὸν ἀνέμιζαν. Κι' ὕστερα γύρισε σὺν καμαράκι του.

Ἦταν πάλι ἄδειος κι' ἔνοιωσε τσουχτερὴ τὴν πεῖνα.

Τὸ ἴδιο κάδρο τῆς ἀφρισμένης θάλασσας μέσ' ἀπ' τὸ παραθυράκι.

Μὰ δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι' ἄκουσε χτύπημα σὺν πόρτα: Ἐμπρός, εἶπε κι' ἔσηκώθηκε ἀπορώνας γιὰ τὴν ἀπροσδόκητη ἐπίσκεψη.

Ἦταν ὁ μικρούλης πὸν ξαναγύρισε. Μπήκε μέσα, ἀνοίγοντας διάπλατα τὴν πόρτα. Κάτι ἄστραψε κεῖ δὰ σὺν κατώφλι.

—Εἶπα τῆς μαμᾶς μου νὰ μ' ἀφήσῃ ναρθῶ ἐδῶ. Λοιπὸν μοῦπε νὰ μὴν κάνω ἀταξίες καὶ μᾶφησε. Θᾶρθη νὰ μὲ πάρῃ ὁ Νίκος μας.

Τᾶπε ὄλα μαζί, γρήγορα-γρήγορα, κι' ὕστερα ἄρχισε ὄλα νὰ τὰ τριγυρίζῃ κι' ὄλα νὰ τὰ παίρνῃ στὰ χέρια του. Ρωτοῦσε διαρκῶς, κι' ὁ μπάριμπα-Σῆμος, μὲ τὰ χέρια σταρωμένα πίσω, τὸν ἀκολουθοῦσε κι' ὄλο τοῦ ἔδινε ἐξηγήσεις. Ἐγιναν ἔτσι στενοὶ φίλοι. Ἐμαθε πῶς ὁ μικρὸς δὲν πήγαινε σχολεῖο ἀκόμη, ἀλλὰ πῶς ἡ μαμά του τοῦ μάθαινε νὰ διαβάσῃ. Τοῦ χρόνου ἐξάπαντος θὰ πήγαινε.

Μὰ σὲ λιγάκι νέο χτύπημα τῆς πόρτας. Ἦταν τὸ μεγαλύτερο ἀδερφάκι τοῦ Πετράκη, ὁ Νίκος, κι' εἶχε ἔρθει γιὰ νὰ πάρῃ τὸ μικρό.

—Ἡ μαμά μου σᾶς εὐχαριστεῖ πολὺ, μπάριμπα-Σῆμο, τοῦ εἶπε. Καὶ μοῦδωσε νὰ σᾶς φέρω κι' ἓνα κομμάτι πῆττα πὸν πήραμε τώρα δὰ ἀπ' τὸ φουῖρο.

Καὶ πραγματικά, ὁ Νίκος, ἐκτὸς ἀπ' τὸ μεγάλο ὀμορφοδιπλωμένο κομμάτι πὸν ἔφησε γιὰ τὸν μπάριμπα-Σῆμο, ἔτρωγε κι' ὄλας ἓνα ἄλλο—ἀχνιστὸ κι' ἔσταζε μέλι—ἔδωσε μάλιστα τὸ μισὸ καὶ σὺν Πετράκη.

—Ἀντίο, παπούλη μου, εἶπαν τὰ παιδιὰ κι' ἔφυγαν.

Ἐκεῖνος μπάριμπα-Σῆμος ἀνοῖξε τὸ δέμα. Στὴ θέα τῆς ζεστῆς πῆττας ὄλας οἱ πίκρες του ἔφυγαν. Τὴν ἐκτύταξε μὲ χαμόγελο. Χαιρόταν, πειὸ πολὺ ἀπ' τὸ χόρτασμα, τὴν εἰρήνη τῆς καρδιᾶς του. Τὸ δρᾶμά του—γιὰ σήμερα—εἶχε χαθῆ. Τὰ μάτια του κτύταξαν τὸ εἰκόμισμα τοῦ Χριστοῦ πὸν εὐλογοῦσε. Ἐκαμε τὸ σταυρὸ του κι' ἐκάθησε νὰ φάῃ.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Πετρόκης χτύπουσε πάλι τὴν πόρτα του. Ἦτανε μόνος του. Εἶχε εἰπῆ στὴ μαμά του πὼς θὰ κατεβῆ τὰ βράγια ἀπὸ τὸ μονοπατάκι, σιγά-σιγά, μὰ ὅπως διόλου σιγά, καὶ τὴν εἶχε πείσει νὰ τὸν παρακολουθῆ μόνο ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ὁ μπάρομπα-Σῆμος τὸν ἐπῆρε στὰ γόνατά του κι' ἄρχισε τὶς κουβέντες. Τὸν ἐρωτοῦσε τώρα γιὰ τὴ θάλασσα, γιὰ τὰ μεγάλα καράβια ποῦ βλεπαν νὰ περνᾶνε ἀνοιχτά, γιὰ τοὺς τόπους πὸν πήγαιναν νὰ βοῦν.

Μιὰ στιγμή, παρατῶντας ἓνα σφυράκι πὸν εἶχε στὰ χέρια του, ὁ Πετρόκης, εἶπε:

— Πεινάω, παπούλη. Νὰ μοῦ δώσετε, σᾶς παρακαλῶ, λίγο ψωμάκι μὲ γλυκό.

Ὁ μπάρομπα-Σῆμος τᾶχασε. Πῆγε νὰ βρῆ μιὰ ψεύτικη δικαιολογία, μὰ ἔνοιωσε σὰν μιάτσο τὴν ἰδέα πὼς θὰ κοροῖδευε ἓνα μωρὸ παιδάκι. Κι' ἀπάντησε θαρρετὰ:

— Δέν... ἔχω, Πετρόκη μου....

Τοῦ ζήτησε περισσότερες ἐξηγήσεις. Κι' ὁ μπάρομπα-Σῆμος βάλθηκε νὰ τοῦ δώσῃ νὰ καταλάβῃ. Μὰ στάθηκε ἀδύνατο. Ὁ «παπούλης» ἦταν μπαμπᾶς, κι' ὁ μπαμπᾶς ἔχει ἀπ' ὅλα. Καὶ ψωμάκι, καὶ γλυκό, καὶ κρέας, καὶ γάλα—κι' ἀπ' ὅλα. Τὸ πίστεψε ὅμως, ἂν καὶ δέν μποροῦσε νὰ τὸ καταλάβῃ, καὶ θέλησε νὰ τρέξῃ νὰ φέρῃ κάτι ἀπὸ τὸ σπίτι του, νὰ τὸ φᾶνε μαζί. Εἶδε κι' ἔπαθε ὁ γέρος γιὰ νὰ καταφέρῃ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. Καὶ τὸν παρακάλεσε μάλιστα νὰ μὴν εἰπῆ τίποτα στὸ σπίτι του.

Δέν τὸν ἄκουσε ὅμως, καθὼς φαίνεται, ὁ Πετρόκης, γιατί τὴν ἴδια μέρα, λίγο μετὰ τὸ μεσημέρι, ὁ πατέρας τοῦ μικροῦ—ἕνας νέος μ' εὐγενικό, γλυκό, πρόσωπο, τὸν ἐπισκέφθηκε:

— Καλημέρα, μπάρομπα-Σῆμο, τοῦπε. Τί γίνεστε; Ἐμαθα πὼς ἐπιάσατε φίλιες μὲ τὸ μικρὸ μου γυιό....

— Ναί, ... ὁ Πετρόκης. Ἐρχεται καὶ μοῦ κάνει συντροφιά, τὸ καῦμένο.... Καλὸ παιδάκι. Νὰ σᾶς ζήσῃ!

— Εὐχαριστῶ. Ἀλλὰ σᾶς κάνει συντροφιά, λέτε. Πῶς, δέν δουλεύετε; Μὴν εἶστε ἄρρωστος;

— Ὁχι, παιδί μου. Ἀλλὰ εἶναι κάμποσος καιρὸς τώρα πὸν δέν βρισκῶ δουλειά.

— Ὁ καῦμένος ὁ μπάρομπα-Σῆμος.... Θὰ τὰ φέρῃ δύσκολα, ἔ;... Γιὰ ἀκοῦστε: Θὰ μοῦ κάμετε μιὰ χάρι; Μὰ πρέπει νὰ σᾶς πῶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πὼς θὰ μᾶς λυπήσετε ἐξαιρετικά, κι' ἐμένα καὶ τὴ γυναικα μου, ἂν δέν δεχθῆτε.

— Λέγε, παιδί μου. Πολὺ εὐχαρίστως: Ὁ, τι θέλετε.

— Μὰ εἶναι πολὺ ἀπλό: Ὡς πὸν νὰ βρῆτε δουλειά, θὰ θέλαμε νὰ τρῶτε ἀπ' τὸ φτωχικό μας. Τὰ παιδιὰ μποροῦν νὰ σᾶς φέρουν ὅ,τι σᾶς χρειάζεται. Θὰ ποῦμε πὼς ζῆ ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου. Δέν θ' ἀρνηθῆτε νὰ πάρετε τὴ θέση του...

Ἀπόρησε ὁ μπάρομπα-Σῆμος. Τόση καλωσύνη, τόση εὐγένεια. Μὲ τί τρόπο τοῦ τῶφερε!...

Μίλησε τότε κι' αὐτὸς ἀπὸ τὴν καρδιά του. Εἶπε καθαρὰ πὼς δέν φανταζόταν ὅ,τι ὑπῆρχε ἀκόμη τόση καλωσύνη στὸν κόσμο. Ναί, δεχόταν φυσικά.

Κι' ἓνα δάκρυ φάνηκε στὸ πάνω ματωσίνορὸ του, καθὼς ξεπροβόδιζε τὸν νέο.

Ἀπὸ δουλειὰ ὅμως τακτική, τίποτα. Γύρισε παντοῦ ὁ μπάρομπα-Σῆμος, ζήτησε νὰ κἀνῃ ὅ,τιδήποτε, νὰ σκουπίσῃ μακάρι, νὰ κουβαλᾷ πέτρα.... Μὰ πουνθενὰ δέν τὸν ἔπαιρναν. Κι' ἔτσι γύριζε, ἓνα κρῶσούρουπο, στὴν κάμαρά του, μὲ τὴν ψυχὴ κατακομματιασμένη ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη ἀποτυχία.

Εἶχε στὴν τσέπη του ἓνα μοναδικὸ δεκάρικο, ἓνα μικροῦλι, τόσο-δά, νόμισμα, ἓναν παρὰ προᾶμα. Αὐτὸ ἦταν ὅλο. Κι' ὅμως τὰ ροῦχα του εἶχανε λυώσει, τὰ παπούτσια του εἶχαν ἀνοιξέει καὶ στὸ καμαράκι του ὁ ἄερας εἶχε σπάσει κάμποσα κεραμίδια. Ὅταν ἔβρεχε, ἔτρεχαν μέσα νερά.

Βέβαια ὁ πατέρας τοῦ Πετρόκη τὸν ἐφρόντιζε πάντα, ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα. Μὰ τῆς δουλειᾶς ἄνθρωπος ἦταν κι' αὐτὸς—γιὰ τὸ καθημερινὸ πάσκιζε.

Νὰ εἶχε τίποτα νὰ πουλήσῃ;..... Μὰ ποῦ τέτοια τύχη!... Δέν τοῦ ἀπόμεινε τίποτα.

Καὶ ὅμως—μιὰ σκέψι φώτισε τὸν νοῦ του—κάτι βρισκόταν ἀκόμη μέσα στὸ καμαράκι: Κάτω ἀπ' τὸ κρεβάτι, μέσα

στο χῶμα, εἶχε ρίξει—πάει καιρὸς τώρα—μερικά μικροεργαλεῖα τῆς τέχνης του καὶ κάμποσα κομμάτια μέταλλο πὸν τοῦχαν μείνει ἀπὸ δουλειές. Περίεργο πῶς τᾶχε ξεχάσει. Ναί, ἦταν κι' ἓνα κομματάκι ἀσημι. Δὲν θὰ τοῦδιναν, βέβαια, μεγάλα πράγματα, στὴ φτώχεια ὅμως πὸν τὸν ἔδερονε καὶ τὸ παραμικρὸ εἶχε σημασία.

Ὅταν ἔφτασε στὸ σπίτι, ἐκάθησε ἀμέσως στὸ κρεβάτι, πεθαμένος ἀπ' τὴν κόυραση. Ἐβγαλε ἀπ' τὴν τσέπη τὸ μοναδικό του δεκάρικο, τ' ἀκούμπησε πάνω στὸ τραπέζι, τόπαιζε στὰ δάχτυλα, ἐνῶ κῦτταζε ἀφηρημένος ἀπ' τὸ παραθυράκι, ὅπως συνηθίζει.

Μιὰ στιγμή ἐχτύπησε τὸ δεκάρικο πάνω στὸ τραπέζι μὲ δύναμι—μὲ περιφρόνησι. Αὐτός, δὲν μποροῦσε ν' ἀποχτήση ἓνα ἄλλο τέτοιο, αὐτὸς ὁ τεχνίτης, ὁ χρυσικός;

Ἐβραζε μέσα του ἓνας θυμὸς. Εἶχαν ἀσπρίσει τὰ γένεια του, μὰ ὁ τεχνίτης—καλλιτέχνη τὸν εἶχαν παινέσει—γερατειὰ δὲν ἔχει. Ἦθελε νὰ δουλέψη, νὰ φτιάσῃ κάτι μὲ τὰ χέρια του, πὸν τόσον καιρὸ ἔμεναν χωρὶς δουλειά. Ἄνοιξε τὸ συρτάρι, ἔβγαλε κάμποσα ἐργαλεῖα, πῆρε ἀπ' ἐδῶ κι' ἀπὸ κεῖ τὰ μέταλλα πὸν τοῦ χρειαζόνταν καί, στὸ σκοτάδι σχεδόν, ἄρχισε νὰ δουλεύῃ. Θᾶφτιανε κι' ἄλλα δεκάρικά—κάλπικα!

Δὲν ἐκοιμήθηκε ὅλη τὴ νύχτα. Ἐχόχλαζαν στὰ σωθικά του θυμοί, ἀπελπισμένη μαρτία, ἀγρίεμα. Τὸ φεγγάρι δὲν τοῦ φώταγε ἀρεκέτᾳ, ἔβγαине ὀλοένα ἔξω κι' ὁ κρύος ἀέρας τοῦπερνε τὰ μαλλιά καὶ τὰ γένεια. Ὁρες-ῶρες φανταζόταν ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του, ἔτσι καθὼς πρόβαλλε ἢ σκιά του πάνω στὸ σκοταδερὸ φόντο τῆς θάλασσας, τὴν ὥρα πὸν προσπαθοῦσε νὰ διακρίνῃ στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Μιὰ κρουάδα τὸν ἐπερονοῦσε. Μὰ ἡ πύρα ἢ καντερὴ πὸν ἔβγαине ἀπὸ μέσα του—σὰν ἀπὸ καζάνια μεγάλης φάμπρικας—τὴν ἀφάνιζε μὲ μιᾶς, ὅπως ἢ γλῶσσα τῆς φωτιᾶς ἀφανίζει τὸ χαρτί πὸν βροῖσκει στὸ διάβα της ...

Τὸ πρωτὶ θᾶρχόταν ἴσως ὁ Πετράκης.

Ἐκανε λοιπὸν πὼς φεύγει—γιὰ νὰ τὸν ἰδοῦν καὶ νὰ μὴ στείλουν τὸ παιδί—καὶ ξαναγύρισε ὕστερα κρυφά, ἀπὸ τὰ βράχια, κάτω-κάτω, δίπλα στὴ θάλασσα, πηδῶντας ἀπὸ βράχο σὲ βράχο, σὰν ἀγρίμι. Καὶ τὸ μεσημέρι καὶ τὸ βράδυ, πὸν θὰ τοῦφερναν τὸ φαῖ του, σιγύριζε τὸ ἀναστατωμένο καμαράκι καὶ καταχώνιαζε ὅπως-ὅπως ἐργαλεῖα καὶ μέταλλα.

Δούλευε ἀδιάκοπα μέρα καὶ νύχτα. Δὲν ἐκοιμόταν. Μόνο κάποτε-κάποτε, ὅταν ἐτελείωνε ἓνα νόμισμα, τὰ μάτια του γλάρωναν γιὰ λίγο. Μ' ἀμέσως σχεδόν πεταγόταν ἀπάνω τρομαγμένος, ἔκανε νὰ φύγῃ—σὰν νὰ τὸν εἶχαν τριγυροῖσει χωροφύλακες γιὰ νὰ τὸν πιᾶσουν—ἔκανε ἓνα γύρο στὴν κάμαρά του, καθησούχαζε καὶ ξανάρχιζε πάλι.

Ἄλλὰ ὁ Νίκος, πὸν τοῦφερνε τὸ φαῖ, δὲν ἐρχόταν ταχτικά τώρα τελευταῖα. Ὁ Πετράκης ἦταν ἄρρωστος βαρεῖα κι' οἱ ἄνθρωποι εἶχαν τρεχάματα καὶ φασαρίες. Ὁ μπάρμπα-Σῆμος κοκκάλωσε μόλις τῷμαθε. Τὸ παιδάκι, πὸν ἦταν τὸ χαμόγελο τοῦ Θεοῦ στὴν ἐρημιὰ του καὶ πὸν μόνος του τόδιωξε, τόχε τώρα ὁ Θεὸς ἀποτραβήξει. Θᾶμενε μονάχος, στὴν ἀφώτιστη κάμαρα πὸν τὴν εἶχε ζωντανέψει τὸ γέλακι τοῦ μικροῦ. Τὰ σκέφθηκε αὐτὰ ὁ γέρος—πέρασαν ἀπ' τὸ νοῦ του—μὰ τᾶφαγε κι' αὐτὰ ἢ ἴδια καντερὴ φλόγα.

Εἶχε μείνει τώρα δυὸ ὀλάκερες μέρες νηστικός. Ἦταν ἀδύνατο νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ κρεβάτι. Τὰ πόδια του τρέμανε καὶ ζάλη δυνατὴ τοῦπερνε τὸ μυαλὸ καὶ τὸ σβούριζε μὲ φοριχτὴ ταχύτητα. Δὲν ἐδούλευε πειά. Εἶχε κρύψει τὰ ἐργαλεῖά του καί, κάτω ἀπ' τὸ μαξιλάρι του, δεμένα μέσα σ' ἓνα μαντήλι, εἶχε τριάντα κάλπικα δεκάρικά. Στὴν ἀρχὴ τοὺς εὔρισκε κουσούρια κι' ἔλεγε πὼς θὰ τὰ γνώριζαν. Τώρα πειὰ ὅμως τᾶχε φτιάξει τέλεια—καὶ καταλάβαινε πὼς γελοῦσε τὸν ἑαυτό του λέγοντας ὅτι δὲν τᾶδινε γιὰ νὰ μὴν τὸν ἀνακαλύψουν. Δὲν εἶχαν ἐλάττωμα κανένα, μόνον αἰσθανότανε μέσα του ἓνα σκοινὶ πὸν δὲν τὸν ἄφηνε νὰ τὰ δώσῃ. Ἐπάσκιζε λὲς νὰ προχωρήσῃ, μὰ τὸ σκοινὶ τὸν ἐ-

τραβούσε δυνατά πίσω, τούκοβε τὰ σπλάγχνα καὶ δὲν τὸν ἄφηνε νὰ κἀνη βῆμα. Θὰ τὸν εὔρισκαν λοιπόν, σκεφτότανε, πεθαμένο στὸ κορεββάτι του ἀπὸ τὴν πείνα—μὲ τριάντα δεκάρικα στὸ μαξιλάρι του...

Τοῦ φάνηκε πὼς ἀπὸ κάπου ἐρχόταν μυρουδιά ἀσπρου ψωμοῦ, φρεσκοβογαλμένου ἀπὸ τὸν φουῖρο. Ναί, δὲν γελοιοῦταν. Ἦταν ἕνας σωρὸς ἀπὸ φουσκωτὰ καρβέλια, κουλοῦρες καὶ φραντζόλες σκασμένες ἀπὸ τὸ ψήσιμο, κι' ἀνάδιναν ἐκείνη τὴν ἀχριστὴν εὐωδιά πὸν τὸν ἐτρέλλαινε.

Δὲν ἄντεξε. Σηκώθηκε ἀπάνω, ἐντύθηκε ὅπως-ὅπως καὶ μὲ τρεμουλιαστὰ χέρια πῆρε ἕνα δεκάρικο καὶ πῆγε στὴν πόρτα. Τὴν ἀνοίξε καὶ βγήκε. Ἡ ζάλη σάμπως νὰ τὸν εἶχε ἀφήσει. Μόνο πὸν ἐνοιωθε ἕνα ἀκατάσχετο κρῖνο ἴσαμε τὸ βάθος τῆς καρδιάς του. Ἔτρεμε τὸ σαγόνι του, ἔτρεμε ὅλος—μιὰ δυνατὴ, γρήγορη, τρεμοῦλα.

Προσπάθησε νὰ περπατήσει. Πιανόταν ἀπὸ τοὺς βράχους κι' ὅπου δὲν εἶχε στήριγμα περπατοῦσε μὲ τὰ τέσσερα. Ποῦ πήγαινε ;... Ἀχ, ἐκείνη ἢ μυρουδιά τοῦ ἀχριστοῦ φρέσκου ψωμοῦ....

Εἶδε πειὸ πέρα τὸ φουῖρο, φωτισμένο. Γυναῖκες ψώνιζαν μέσα. Κτύπηξε στὴν ἀπαλάμη του τὸ δεκάρικο. Καὶ τὴν ἐκλείσε ἀμέσως—ἔχασε μάλιστα τὸ χέρι στὴν τσέπη.

Ὅχι στὸ φουῖρο, εἶπε. Μονάχα ἕνα κουλοῦρι, ἕνα τόσο δὲν κουλουράκι.

«Παραχαράχτης» ἔβλεπε στὸ νοῦ του μὲ μεγάλα γράμματα.

Μὰ ἡ εὐωδιά ἐκείνη..... Λὲς πὼς ὅλο-ἕνα δίπλα του ξεφουρνίζουνε σωρὸ τὰ καρβέλια. Μὰ δὲν μπορεῖ, κάπου θὰ ξεφουρνίζουνε..... Ἔνα κουλουράκι μονάχα, ὅς εἶναι τῶν πενήντα λεφτῶν, ἕνα τιποτένιο πραγματάκι, ἴσα γιὰ νὰ ξεγελάσῃ τὴν εὐωδιαστὴ ἄχνα πὸν τὸν κνηγάει.

Στὴ γωνιά βροῖσκει ἕνα κουλουριτζῆ. Πέρονει ἕνα κουλουράκι, ἕνα ἐρειπωμένο κουλουράκι τῆς κανέλλας, τῶν πενήντα λεφτῶν, τριμμένο ὀλόγυρα. Ἦταν τὸ μοναδικό. Ἀπλώνει τὴ χούφτα στὸν ἄνθρωπο. Μέσα τῆς γυαλίζει τὸ κάλπικο, σὰν τὰ μάτια χίλιων διαβόλων στὴν Κόλαση. Ὁ μπάρομπα-Σῆμος δὲν κνττάζει, μὰ τὰ μάτια ἐτοῦτα εἶναι κορφωμένα ἀπάνω του, στητά, λαμπερά.

Πέρονει τὰ ρέστα καὶ φεύγει. Περπατάει σιγά—σέρονεται λὲς. Ἦσιος, τὸ κεφάλι ὀρθο, τὰ χέρια κάτω. Εἶναι σιὰ, δίχως μάτι καὶ δίχως ἔκφρασι. Στὸ ἕνα χέρι του κρατᾷ τὸ κουλοῦρι. Καὶ προχωρεῖ.

Ἐκεῖ δὲ στὸ στρίψιμο, τὸ κνττάζει. Ξαφνικὰ τότε πέρονουν τὰ κλάματα. Κλάμμα, ποτάμι θερμό, πὸν τοῦ βρέχει τὸ κεφάλι. Κάθεται—πέφτει—χάμω καὶ ζεσταίνεται μέσα στὰ δάκρυα. Ὑστερα σηκώνεται πάλι μὲ ἀγῶνα καὶ σφίγγεται νὰ τρέξῃ, νὰ συρθῆ, νὰ βροῖ τὸν ἄνθρωπο πὸν τοῦδωσε τὸ κουλοῦρι. Σκοντάφτει ὅλη τὴν ὥρα σὰν νᾶναι ὁ ἀσφαλτωμένος δρόμος βουνὸ ἀπάτητο. Τὰ πόδια του μπερδεύονται. Προτείνει τὰ χέρια, ζητάει καὶ μ' αὐτὰ νὰ περπατήσει, ἂν ἦταν μπορετό. Καὶ τὰ μάτια του ψάχνουν ἐρευνητικὰ, ἀγριοιμένα, παντοῦ.

Ἐνα γούλλισμα βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του. Εἶδε τὸν ἄνθρωπο μὲ τὰ κουλοῦρια καὶ θέλησε νὰ τὸν φωνάξῃ. Εἶναι στὴ γωνιά τοῦ δρόμου ἐκεῖ πέρα καὶ κοντοστέκεται, πάει νὰ στρίψῃ, μὰ γυρίζει καὶ πρὸς τὰ ἐδῶ.. Ἀχ, νὰ, ἐγύρισε, ἔρχεται. Θὰν τὸν ἰδῆ. Ὁ μπάρομπα-Σῆμος πάει κοντὰ του : Θέλει νὰ τοῦ δώσῃ πίσω τὸ κουλοῦρι καὶ τὰ ρέστα—νὰ πάρῃ τὸ δεκάρικό του.

Ὁ κουλουριτζῆς δὲ δέχεται : « Ἄντε στρίβε », τοῦ κάνει.

Ὁ γέρος δυναμώνει ξαφνικὰ. Τὰ μάτια του ξεπεταμένα, τὰ μαλλιά του ὀρθά. Καὶ τρέμει. Τὸ χέρι του γαντζώνει πάνω στὸ χέρι τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τοὺ κνττάζει στητά, ἐνῶ τὰ χεῖλια του τρέμουνε καὶ μουρμουρίζουν.

Ἐτρόμαξε ὁ ἄνθρωπος. Ὁ κρῖνος γάντζος τοῦ χεριοῦ τοῦ γέροντος εἶναι σὰν νύχια—ὅλο νύχια δυνατά, ἀτσαλένια. Δίνει πίσω τὸ δεκάρικο, πέρονει τὸ κουλοῦρι καὶ τὰ ρέστα καὶ φεύγει.

Κι' ὁ μπάρομπα-Σῆμος τώρα ἀκόμη πειὸ σιγά, πειὸ ξέπνοα, σέρονεται πίσω στὸ καμαράκι. Ἦσιος, ὀλόρθος, ψηλός, ξερακιανός, μέσα στὸ παλτό του.

Δὲν φουσαεῖ τώρα ἕνας μυρωμένος ζεστός ἀέρας ; Ἐμ ἢ ἀνοιξὴ βλέπεις... Μάρο-

της πιά... Είναι μιὰ τόση ζεστασιά.. Χλι-
αρός ὁ ἄερας : Σὰν ἓνα ἀνοιξιάτικο σού-
ρουπο. Καὶ τί χρώματα τριγύρω : Τρι-
ανταφυλλιά, μενεξεδένια, ἀχρκοίτρινα,
χρυσαφιά...

Ὁ Φίλος ἀπὸ τὸ εἰκόνισμα εἶναι ὄλος
φῶς—καὶ ἄς εἶναι τὸ καντηλάκι του σβυ-
στό. Κι' ὁ μπάριμπα-Σίμος νοιώθει στὸ
λαρύγγι του νὰ κατεβαίγη ὀλοένα ἓνα χλι-
αρό, γλυκό, μέλι... Μέλι εἶναι ὄλα τρι-
γύρω. Μέλι καὶ γάλα.

Ποῖος εἶναι αὐτὸς ποὺ χτυπάει ; Ποῦ
χτυπάει ; Ἄ, ἀνοίξε ἡ πόρτα.

Ποῖος εἶναι ;

Τί θέλει νὰ πῆ ὁ ἄνθρωπος ; Καλὸ νᾶ-
χης παιδί μου, δὲν σὲ καταλαβαίνω. Ἐ-
μίλησες ; Καλὸ νᾶχης. Ναί, τὴν εἰρήνη.

—Εἶσαι ἄρρωστος μπάριμπα-Σίμος ;
Σοῦ ἔφερα κάτι νὰ φᾶς. Σὲ ξεχάσαμε.
Μὰ ποῦ νᾶξερές τὸν πόνο μας. Πεθαίνει
ὁ Πετρόκης σου.

—Ἐ, πῶς ; τί ;...

—Τί εἶπες ;

Σηκώνεται ἀπάνω ὁ μπάριμπα-Σίμος...
Εἶναι τώρα στὰ λογικά του, μὲ μιὰ φρε-
σκάδα καὶ δύναμι στὴ σκέψι ἐξαιρετική.

—Νά, πεθαίνει. Τώρα δά, ὄλη τὴν ὥ-
ρα, τὸ μουτράκι του ἔχει κερῶσει.

Αὐτὸς σὲ θυμήθηκε καὶ στὰ τελευταῖα
του καὶ μ' ἔστειλε...

Φεύγει τὸ παιδί, κλαμένο. Ὁ μπάριμπα-
-Σίμος μόνος. Σκοτάδι.

Ἔσβυσαν λὲς ὄλα τὰ φῶτα καὶ τὰ χρώ-
ματα. Κι' ἀπὸ μέσα του κανένα φῶς.

Πεθαίνει ὁ Πετρόκης. Μέσα στὸ σκο-
τάδι ἀναδεύουν τὰ χεϊλάκια του. Εἶναι
σὰν μιὰ κουκλίτσα κέρινη. Τὰ ματοτσι-
νορά του κάνουν ἓνα ἀγκαθωτὸ μαῦρο
στεφάνι γύρω ἀπ' τὰ ὀλοζώντανα μάτια
του.

Σηκώνεται καὶ βγαίνει. Θὰ πάη ἐκεῖ
πέρα στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας, στὸν ψηλὸ
κάβο, νὰ δεηθῆ γιὰ νὰ ζήση. Παραπατά-
ει, τρικλίζει, μὰ πάει.

Ὁ ἄερας τότε σπρώχνει ἐδῶ κι' ἐκεῖ.
Ἀνεμίζει τὸ παλτό του. Πολυτάραχος ὁ
πόντος δέρονται στὰ βράχια. Ἐντονη ἀρ-
μύρα ἀνεβαίνει στὰ ρουθούνια μαζὶ μ' ἄ-
φρους σὲ ἀνάερες στάλες. Ὁ μπάριμπα-

Σίμος πέφτει στὰ γόνατα. Ἡ ματιά του
τρυπάει τὸ σκοτάδι, ὅπου ἀσπρίζουν ἄ-
φροί.

Μά....

Ἐνας κόμπος. Σὰν νᾶπεσαν λέπια ἀπὸ
τὰ μάτια του καὶ τώρα μόνο βλέπει : Αὐ-
τός, ὁ παραχαράκτης, θὰ προσευχηθῆ γιὰ
τὸ ἀγγελοῦδι ; Αὐτός, μὲ τὰ τριάντα κάλ-
πικα δεκάρικα ;

Μὰ ἡ ἀπάντησι ἀναβλύζει μόνη της, σὰν
τὸ νερὸ ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς γῆς : Ὁ-
λα θὰ γίνουν σιγάχιτη !

Γυρίζει πάλι μέσα, πέρνει τὰ κάλπικα
καὶ βγαίνει. Κάποιος δισταγμὸς περνάει
ἀδιόρατος στὸ σκοταδερὸ βᾶθος : Καλά,
μὰ τὸ μέταλλο τοῦλάχιστον ;...

Ἄλλὰ χάνεται μὲ μιᾶς. Ὁ μπάριμπα
Σίμος τρικλίζει πάνω στοὺς βράχους,
ὅπου φουσομανάει ὁ ἄερας. Θέλει νὰ φτά-
σῃ στὸ πειὸ ἄκρινὸ μέρος τοῦ κάβου, νὰ
ρίξῃ τὰ κάλπικα σὶ ἄπατα. Μιὰ ὑδάτινη
πελώρια γλῶσσα τὰ κατάπιε—σκοτεινὴ
καὶ μαύρη—καθὼς τᾶριξε. Χάθησαν, ἔ-
γιναν ἄερας...

Καὶ γύρισε πίσω ὁ μπάριμπα-Σίμος.
Ἐδόξασε τὸν Θεό. Ἐπῆρε κάτι ἀπ' τὰ
δῶρα τοῦ Πετρόκη καὶ στηλώθηκε. Κι'
ἕστερα τὸν εὐρῆκε τὸ προῦτ' μέσα στὸ κα-
μαράκι, νὰ δέεται γιὰ τὸν μικρούλη ἐτοι-
μοθάνατο....

Τώρα, ἂν περάσετε ἀπὸ τὸ μοναχικὸ κα-
μαράκι, στὴν ἄκρη τοῦ κάβου, θὰ τὸ βρῆ-
τε καθαρὸ καὶ καλοσυγγυρισμένο. Ἄν τύ-
χη μάλιστα νᾶναι σκόλη, θὰ σᾶς καλημε-
ρίσῃ ὁ μπάριμπα-Σίμος, περιποιημένος
καὶ χαρούμενος κι' ὅπου νᾶναι θὰ φανῆ
κι' ὁ Πετρόκης, νὰ τρέχῃ κατὰ τὸν «παπ-
πούλη». Ἀμέσως ἕστερ' ἀπὸ κείνη τὴ
βραδνὰ ἡ ἀρρώστεια του ἄρχισε νὰ ὑπο-
χωρῆ κι' ἀπὸ τότε πειὰ οἱ εὐτυχισμένοι
γονεῖς περιποιοῦνται τὸν μπάριμπα-Σίμο
σὰν πραγματικὸ πατέρα τους. Αὐτοὶ τοῦ
βρῆκαν καὶ μιὰ καλὴ δουλειά, κατάλλη-
λη γιὰ τὰ γηρατειά του.

ΑΓΑΠΗ

“Όλα τὰ γεννήματα τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν
θὲ νὰ γεράσουν.

Οἱ χρόνοι κι’ οἱ καιροὶ ποῦ τὰ γεννήσαν
προτοῦ περάσουν,
μὲ τὸ κρασί τὸ θολὸ τοῦ θανάτου
θὰ τὰ κεράσουν.

Μὰ σύ, ὦ Ἀγάπη, θὰ μένης αἰώνια
ποτίζοντας μὲ τ’ ἄδολο νάμα σου λίγους,
τοὺς λίγους ποῦ σ’ ἔννοιωσαν,
καὶ στυγνὴ καταφρόνια
δεχτήκαν γιὰ σὲ ν’ ἀντικρύσουν.

Ναί! μαρτυροῦν, εἶν’ ἀλήθεια,
τὴν πίστι τους βρίζουν καὶ διώχνουν,
τὴν πίστι σὲ Σὲ ποῦ τὴν κρύβουν στὰ στήθια
φλόγα τρανή, ποῦ θαρροῦν οἱ σοφοὶ παραμύθια.

Μὰ ξέρουν γιὰτ’ εἶδαν,
γιατί ψηλαφήσαν,
ἢ καρδιές τους τ’ ἀνέγγιχτ’ ἀγγίξαν,
στής ψυχῆς τους τὰ μάτια
ἀνοῖξαν τὰ χρυσᾶ τοῦρανοῦ
τὰ παλάτια!

Ἀγάπη. Θὰ μένης αἰώνια
ταπεινῶν συντροφιά
πονεμένων συμπόνια.
ποιὸς πλάνος καὶ ποιὸς ἀγύρτης
καὶ ποιὸς σοφὸς
θὰ σοῦ σκιάση Ἀγάπη,
ὦ Ἀγάπη, τὸ φῶς!

HENRYK KYNA

(Από την τελευταίαν έκθεσιν Πολωνικῆς Τέχνης)

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΜΑΡΙΑΙ

ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΓΙΑ ΝΑ ΙΔΩ!

Ἡ συντροφιά τῶν νεαρῶν ἐπιστημόνων εἶχε κατεβῆ στὴν αὐλή νὰ πάρη λίγον ἀέρα. Μεταξὺ δύο ἐργαστηριακῶν ἀσκήσεων ἓνα διάλειμμα ἦταν πάντοτε εὐπρόσδεκτο, τώρα μάλιστα μὲ τὴν ὑπέροχη ἀνοιξιάτικη ἀπογευματινὴ λιακάδα ποὺ ἔκανε. Κι' ἔτσι σὲ λίγο τὴν σιγὴ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐργαστηρίου διεδέχθη ἓνας εὐθυμος θόρυβος, ὁ θόρυβος ποὺ μόνος του δημιουργεῖται, ὅταν καμμιά δεκαπενταριά νέοι, ἔπειτα ἀπὸ δύο ὥρων ἐντατικὴ ἐργασία ἐπιτρέπουν στὸν ἑαυτὸ τους λίγη ἐλεύθερη κίνηση χερῶν, ποδιῶν καὶ γλώσσης....

II

Σὲ μιὰ γωνιά τῆς αὐλῆς δίπλα σὲ μιὰ περιπλοκάδα ποὺ γέμιζε τὸν τοῖχο ἴσαμε πάνω εἶχε σχηματισθῆ ἓνας ἰδιαίτερος κύκλος. Ἦσαν τὰ τέσσερα κορίτσια τοῦ ἐργαστηρίου. Εἶχαν ξεχωρισθῆ σὲ ἰδιαίτερη παρέα ἐξ αἰτίας μιᾶς ἐξ αὐτῶν. Ἦταν ἡ δεσποινὶς Β. Γιὰ ὅλη τὴ συντροφιά ἢ ἄλλες τρεῖς ἦσαν τὰ κορίτσια ποὺ τὰ φώναζαν μὲ τὰ μικρά τους ὀνόματα. Ἀλλὰ αὐτὴ ἦταν πάντοτε ἡ δεσποινὶς Β—μὲ τὸ ἐπίθετο. Ὅχι μόνον κανεὶς δὲν τὴν προσηγόρευε ἀλλοιῶς, ἀλλὰ οὔτε καὶ μεταξὺ τους, ὅταν τὴν ἀνέφεραν, ἐχρησιμοποιοῦσαν ἄλλο τρόπο. Ἡ «δεσποινὶς Β». Ἡ ἀξιοπρεπὴς εἰς τὴν ἀπλότητά της ἐμφάνισις, ἐκεῖνο τὸ ἀσύλληπτο κάτι ποὺ τὴν ἐξεχώριζε, τὴν εἶχε ἀνυψώσει παραπάνω ἀπὸ τὴν ἄλλη συντροφιά. Κι' ἐνῶ ἡ camaraderie τῆς συνεργασίας ὑπῆρχε, ὅμως ὑπῆρχε καὶ μιὰ ἀπόστασις σεβασμοῦ. Καὶ ὅταν ἡ δεσποινὶς Β ἦταν παρούσα, πάντα καὶ τ' ἄλλα κορίτσια ἠναγκάζοντο νὰ κρατοῦν κι' αὐτὰ μίαν ἀπόστασιν—σὰν δορυφόροι της. Καὶ μ' αὐτὸ εἶχαν ὅλοι συνειθίσει. Ἡ συντροφιά τοῦ ἐργαστηρίου εἶχε βέβαια ὄρεξι καὶ γιὰ κέφι. Ἀλλὰ ἢ

θελε καὶ κάτι ποὺ νὰ ἐμπνέη σεβασμό. Τοὺς ἐχρειαζόταν, αὐτὸ τὸ ἀλάτι στὴν κοινὴ συναδελφικὴ ζωὴ. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἦταν ἡ δεσποινὶς Β.

III

Χρειάζεται νὰ τὸ προσθέσω; Ἡ δεσποινὶς Β δὲν ἦταν μόνον ἀντικείμενο σεβασμοῦ. Ἦταν καὶ ἀντικείμενο φθόνου. Οἱ δορυφόροι, τὰ ἄλλα κορίτσια, δὲν μποροῦσαν νὰ χωνέψουν τὴν ὑπεροχὴ τῆς ὁμοφύλου των. Γιὰ μόνον μπροστὰ σ' αὐτὴν οἱ ἄνδρες τοῦ ἐργαστηρίου ἔβγαζαν τὸ καπέλλο; Γιὰ μόνον αὐτὴν ὅταν ἔβλεπαν ἔβγαζαν τὰ χέρια ἀπὸ τὴν τσέπη; Γιὰ μόνον αὐτὴν, εἰδικῶς μπροστὰ ἐφρόντιζαν νὰ εἶνε ἄψογη ἢ συμπεριφορὰ των;

Καὶ ἡ ζήλεια ἐσκέφθη. Ἡ μᾶλλον συνεσκέφθη. Καὶ ἡ προπαγάνδα ἤρχισε.

Ἡ «φίλες» ἐφρόντισαν νὰ παραστήσουν στὴν δεσποινίδα Β πόσο κακὸ πρᾶγμα εἶνε νὰ ξεχωρίζη κανεὶς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, σὰν νᾶνε αὐτὸς ἅγιος κι' ἐκεῖνοι βέβηλοι. Καὶ πόση ἀντιπάθεια, ἓνα κρυφὸ μῖσος σχεδόν, αἰσθάνονται οἱ συνάδελφοί της γι' αὐτὸ τὸ ὑπερήφανο φέρισμό της.

Καὶ ἡ ζήλεια ἔλεγε. Καὶ ἡ δεσποινὶς Β ἀπέκρουε χωρὶς συζήτησι. Καὶ ἡ ζήλεια...δὲν ἀπεθαρρύνετο.

IV

Καὶ ἡ ζήλεια, στὸ τέλος, ἐπέτυχε κάτι. Ἡ δεσποινὶς Β ἄρχισε νὰ συζητῆ. Καὶ ἡ ζήλεια ἐπῆρε θάρρος. Ἀμὰ ἄρχισε ἡ συζήτησις—τρεῖς μὲ μία...

Ἡ δεσποινὶς Β ἄρχισε νὰ ὁμολογῆ μέσα της, πῶς, βέβαια, κάποιον προσαρμογὴ χρειάζεται, γιὰ νὰ μὴ πειράζονται τοῦ κάκου τὰ νεῦρα τῶν συναδέλφων της. Βέβαια στὴ συζήτησι ἀντέλεγε ἀκόμα, ἀλλὰ ἡ κλίμαξ

στή διαπασῶν εἶχε πάρει τὴν κατιοῦσαν πλέον. Ἡ ζήλεια τὸ εἶχε ἀντιληφθῆ αὐτό. Κι' ἔδωσε τὴν πρώτη ὀριστική μάχη....

Ἐκεῖνο τὸ ἡλιόλουστο ἀπόγευμα ποὺ ὅλη ἡ συντροφιά εἶχε ξεχυθῆ γιὰ νὰ ξεσκάση λίγο στὴν αὐλὴ τοῦ ἐργαστηρίου καὶ τὰ τέσσερα κορίτσια ἦσαν σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς αὐλῆς, ἡ ζήλεια ἄνοιξε μιὰ στιγμή τὸ τσαντάκι. Ἔβγαλε ἓνα κουτί τσιγάρα....

Αὐτὸ βέβαια ἐγινόταν τακτικά. . . . ἀλλὰ.... αὐτὴ τὴ φορά τὸ πακέτο ποὺ βγήκε ἀπὸ τὴν τσάντα τῆς ζήλειας ἦταν Ἀγγλικό. Φανταχτερό, ὠραῖο. Τσιγάρα πολυτελείας, ἀπὸ τὰ ἴδια ποὺ κάπνιζε ἡ δούκισσα τοῦ Δάρχαμ. Ἐπὶ τέλος ἡ δεσποινὶς Β ἔπρεπε νὰ δοκιμάση. Ἐ τέλος πάντων δὲν θὰ χαλάση ὁ κόσμος....

Ἡ δεσποινὶς Β ἄνοιξε τὸ στόμα γιὰ νὰ πῆ πάλι τὴ στερεότυπη ἄρνησι. Ἀλλ' αὐτὴ τὴ φορά ἔπρεπε—ἡ εὐγένεια τὸ ἀπαιτοῦσε—νὰ πῆ καὶ κάτι γιὰ τὴν ποιότητα τῶν τσιγάρων.

—Μπᾶ, Ἀγγλικά εἶνε; Γιὰ νὰ ἰδῶ!

Καὶ ἡ ζήλεια ἐτσακίστηκε νὰ τῆς πλησιάσῃ τὸ κομψὸ πακέτο στὰ χέρια. Καὶ ἡ δεσποινὶς Β τὰ περιειργάσθη. Τόσο κομψά, ἀλήθεια. . .

V

—Βρέ! Ἡ δεσποινὶς Β καπνίζει!

—Δὲν εἶσαι καλά, καϋμένε!

—Μά, παιδί μου, κύτταξε πρῶτα κι' ἔπειτα μοῦ μιλάς!

Ἀλήθεια! Ἡ δεσποινὶς Β καπνίζει. Βέβαια! Νά την! Τί θέαμα! Ἄξιζε νὰ τὸ δῆ κανεῖς.

Καὶ ὁ χαρωπὸς θόρυβος ἐσταμάτησε. Ὁ ἓνας ἔδειχνε τὸν ἄλλο.

—Κύττα νὰ δῆς, ἡ Β καπνίζει.

«Ἡ Β». Πρῶτη φορά τὸ ὄνομα αὐτὸ προφέρεται χωρὶς τὴ λέξι «δεσποινὶς». Δὲν ἔγινε ἐπίτηδες ἡ συντόμευσις. Μόνο του ἦλθε τὸ πρᾶγμα. Ἔτσι, φυσικά. Ὅπως φυσικά ἦλθαν καὶ τὰ γέλοια, μόλις συγκρατημένα γιὰ νὰ μὴν ὀκουσθοῦν ἀπὸ τὰ κορίτσια, ὅταν ἡ Β φαινόταν πὼς βήχει γιατί,

φαίνεται, ἐκατάπτε ἀδέξια τὸν καπνὸ.

VI

Μὰ μόνο τὰ Ἀγγλικά τσιγάρα λοιπόν;

Ἄρχισαν νὰ προσφέρωνται καὶ τὰ Ἑλληνικά. Καὶ δὲν ἐπρόσφερε μόνον ἡ ζήλεια. Ἡ Β δὲν μπορούσε νὰ ἀρνηθῆ πειὰ οὔτε ἀπὸ τοὺς ἄλλους....

Καὶ αἱ δορυφόροι... Συγγνώμην, δὲν ἦσαν πειὰ δορυφόροι! Εἴμαστε ὅλες ἓνα! Ἡ ζήλεια ἐφρόντισε νὰ μάθουν καὶ οἱ συνάδελφοι τὸ μικρὸ ὄνομα τῆς debutante. Ἀλήθεια! Κανεῖς δὲν τὸ ἤξερε. Ζαμπέτα λοιπόν!

Ζαμπέτα, ἐνικός, χέρια στὴν τσέπη,... Ἡ συντροφιά εἶχε χάσει ἐκεῖνο τὸ κέντρον τοῦ σεβασμοῦ ποὺ τῆς ἐχρειαζόταν στὴν κοινὴ ζωὴ τοῦ ἐργαστηρίου, γιὰ νὰ δίδῃ κι' αὐτὸ τὴ δική του νοστιμάδα σὰν τὸ ἀλάτι. Δίπλα στὴ Νίτσα, τὴν Νταίζη καὶ τὴ Ριρή, εἶχε τώρα καὶ τὴ Ζαμπέτα. Αὐτὸ ἦταν ὅλο....

VII

Ἀλλὰ ἡ ζωὴ ἔχει καὶ τὶς στιγμὲς ποὺ ὁ ἄλλος εἶνε «στὸν κακὸ του ἄγγελο», στὰ νεῦρά του, στὶς λόξεις του, στὶς στιγμὲς τῆς χωριατικῆς του τέλος πάντων. Καὶ ἡ προσήλυτος ἔπρεπε τώρα νὰ δοκιμάση κι' αὐτά, συστατικά τῆς κοινῆς ζωῆς.

Μιὰ μέρα ἓνας ἀπὸ τὴν παρέα ἔβγαλε τὸ πακέτο τοῦ τσιγάρου νὰ καπνίσῃ. Ἡ Ζαμπέτα τὰ ἐκύτταξε. Ὅπως τυχαίως. Ἀλλὰ ὁ κάτοχος τοῦ πακέτου ἦταν στὶς κακὲς του στιγμὲς. Καὶ παρεξήγησε τὸ κύτταγμα. Ἐνόμισε πὼς ἡ Ζαμπέτα ἦταν ἔτοιμη νὰ ζητήσῃ τσιγάρο. Κι' ἔσπευσε νὰ κρύψῃ τὸ πακέτο στὴ τσέπη του:

—Ἄ, γιὰ ἄκουσε δῶ Ζαμπέτα! Τώρα ποὺ ἔμαθες νὰ καπνίζῃς, νὰ μάθῃς καὶ ν' ἀγοράζῃς δικά σου τσιγάρα. Ξέρεις, ὄλα κι' ὄλα! Τζαμπατζήδες δὲν μᾶς χρειάζονται ἐδῶ!

Καὶ ἡ ζήλεια; Ἡ ζήλεια εἶχε σβύσει πειὰ. Δὲν εἶχε λόγο νὰ ὑφίσταται. Ἡ προσαρμογὴ εἶχε συντελεσθῆ...

ΥΙΟΣ ΑΠΩΛΕΙΑΣ

(ΙΟΥΔΑΣ)

A

Ἐπὶ τέλους!
Κόντεψε νὰ ξεψυχήσω πειά! Κούρασι,
ζέστη, πείνα, δίψα, μαζεύτηκαν νὰ μὲ ξε-
κάνουν!

Μὰ νὰ ἦ πηγὴ!
Θὰ μπορέσω νὰ ξαποστάσω λίγο. Ἄχ!
Νὰ πιῶ νερό, νερὸ ἄφθονο, νὰ δροσιστῶ,
νὰ βρέξω τὸ κεφάλι μου!

Τὸ ξερό μου τὸ κεφάλι!
Ναί! Τὸ κεφάλι μου τὰ φταίει ὅλα!
Τί ἤθελα ἐγὼ νὰ βάλω στὸ νοῦ μου
πὼς ἡ Θαλὲμ θὰ μὲ ἤθελε γι' ἄντρα της;
Ἐμένα; Ἐναν ἄνθρωπο χωρὶς θέσι....
Χωρὶς δύναμι... Χωρὶς πουγγί;
Καὶ τώρα; Ἀφοῦ τοῦ κάκου περίμενα
καὶ εἶχα ἐλπίδα τόσον καιρό...

Ἐ μὰ ὄχι! Δὲν θὰ τὰ θυμᾶμαι διαρ-
κῶς αὐτὰ τώρα! Κόντεψε νὰ πέσω ξερὸς
μέσα σὲ τούτη τὴν ἐρημιά, κι' ἐγὼ ἀκό-
μη τὴ Θαλὲμ συλλογιέμαι. Ἄς την τώρα!
Νά, ἄς προχωρήσω, νὰ ἦ πηγὴ. Ἐκεῖ θὰ
ξαποστάσω. Μόλις πιῶ λίγο νερὸ θὰ τὰ
ξεχάσω ὅλα. Κι' ἄς χαίρεται ἡ Θαλὲμ τὸν
ἄντρα της!

Ἄχι, ὄχι, νὰ μὴ τὸν χαρῶ! Ὁ Χάρος
νὰ τὸν πάρη. Ὁ Ἄδης νὰ τὸν καταπιῇ
τὸν καταραμένο, αὐτὸν ποὺ ἔγινε ἀφορ-
μὴ τῆς συμφορᾶς μου. Αὐτὸς μοῦ ἄρπα-
ξε τὸ θησαυρό μου, τὴ ζωὴ μου! Αὐτὸς,
μὲ τὶς κουβέντες του, μὲ τὴν τύχη του, μὲ
τοὺς παράδες του....

Τώρα, νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, εἶχε κι' ἡ
Θαλὲμ λίγο δίκιο. Ὄταν μοῦ ἔλεγε, λό-
γου χάρι, ν' ἀφήσω τοὺς ὄρκους στὸν
οὐρανὸ καὶ στὸν ἥλιο καὶ νὰ κυτᾶξω τὰ
σανδάλια μου ποὺ φαίνεται νὰ τὰ εἶχα
κληρονομήσει ἀπὸ τὸν Πατριάρχη μας

τὸν Ἰακώβ.... Ὄταν μὲ ρωτοῦσε ἀπὸ πό-
τε ἔχω νὰ στάξω λίγο ἄρωμα στὸ κεφάλι
μου... εἶχε ἄδικο ἢ Θαλὲμ;

Σᾶμπως εἶχα κι' ἐγὼ ἄδικο; Δὲν ξέρω
κι' ἐγὼ τὸ καλὸ ποιοὶ εἶναι; Μὰ ποῦ λε-
φτά; Μὲ ἄδειο πουγγὶ γίνονται αὐτά;
Καὶ τί γίνεται χωρὶς παράδες; Χωρὶς
παράδες τί εἶναι ἡ ζωὴ; Σὲ διώχνει ὁ
πατέρας σου ἀπὸ τὸ σπίτι, σὲ κλωτσάει
ἢ γυναῖκα ποὺ ἀγαπᾶς, σοῦ κόβει τὴν κα-
λημέρα ὁ γείτονας, σὲ στενεύει ἢ χῶρα...
Ἔτσι εἶναι... Μὰ βέβαια! Ἄς εἶχα κι' ἐγὼ
γεμᾶτο παραδοσάκκουλο καὶ σοῦλεγα ἐγὼ
ἂν ἡ Θαλὲμ δὲν θᾶπεφτε στὰ πόδια μου...

Μὰ τώρα τὰ πόδια μου ἔχουν πριστῆ
ἀπὸ τὸ δρόμο καὶ τὸ μυαλό μου δὲν θέλει
νὰ ξεκολλήσῃ ἀπὸ τὴ Θαλὲμ. Τὸ καλὸ εἶ-
ναι ποὺ ἔφτασα στὴν πηγὴ. Ἄ, λίγο ἀ-
κόμα! Τοῦτο τὸ ἀνηφοράκι κι' ἔφτασα.

Βρέ! Νὰ κι' ἓνας ἄλλος ποὺ κάθεται
δίπλα στὴν πηγὴ... Ὄχου! Αὐτὸ μᾶς ἔ-
λειπε τώρα...

Ἄλλὰ γιατί νὰ τὰ πέρνω ἔτσι τὰ πρά-
ματα; Κουρασμένος διαβάτης φαίνεται
κι' αὐτός... Ποιὸς ξέρει κι' αὐτουνοῦ τὰ
βάσανά του! Θὰ μοῦ χρειάζόταν λίγη συν-
τροφία τώρα, νὰ ξεχάσω, ἐπὶ τέλους, γιὰ
λίγο τὴ Θαλὲμ καὶ τὴ συφορὰ μου. Κι'
αὐτὸς ποὺ βλέπω τώρα στὴ μοναξιά του..
ἴσως νὰ τοῦ ἀρέσῃ ἢ συντροφιά μου!...
Ἄντε κουράγιο!...

B

Ὁ Ἰούδας εἶχε κάμει λάθος.
Στὴν πηγὴ δὲν καθόταν ἓνας, ἀλλὰ
τρεῖς ἄνδρες, ποὺ φρεσκολουσμένοι καὶ
μισοξαπλωμένοι ξαπόστειναν.
Ὁ Ἰούδας τοὺς ἔροριξε μιὰ ἐρευνητικὴ

ματιὰ κι' ἢ ματιὰ αὐτὴ τὸν καθησύχασε. Πολύπειρος αὐτὸς στὴ ζωὴ, κατάλαβε πὼς κανένα κίνδυνο δὲν εἶχε νὰ φοβηθῆ ἄπ' αὐτοῦς. Τοὺς ἐχαιρέτησε λοιπὸν μ' ἓνα «σαλώμ» πού τοῦ τὸ ἀνταπέδωκαν κι' οἱ τρεῖς μὲ μιὰ σχεδὸν φωνή, κι' ἔτρεξε στὴν πηγὴ.

Πέταξε τὰ σανδάλια του καὶ βούτηξε τὰ πόδια του στὸ ρυάκι πού σχηματίζαν τὰ νερὰ τῆς πηγῆς. Ἐσκυψε ἔπειτα, ἔβρεξε καλά-καλὰ τὸ κούτελό του, κατόπιν τὸ κεφάλι του...κι' αἰσθανόταν τὴ ζωὴ νὰ ξαναμπαίνη μέσα στὸ κουφάρι του. Ὑστερα ἄρχισε νὰ πίνῃ, νὰ πίνῃ ἀπὸ τὸ νερό—ἂν μποροῦσε νὰ τὸ καταπιῆ ὅλο....

Ἐκείνη τὴν ὥρα αἰσθάνθηκε ἓνα ἀπαλὸ κτύπημα στὸν ὤμο του.

—Μὲ συγχωρεῖς φίλε μου, ἀλλὰ φτάνει πιά. Μὴν πολυπίνης νερό, θὰ σοῦ κάμη κακό. Κουρασμένος καθὼς εἶσαι, μᾶλλον κάτι νὰ φᾶς χρειάζεσαι κι' ἔπειτα πάλι πίνεις. Ἐλα κάτσε ἐδῶ μαζὺ μας, νὰ φᾶς λίγο ψωμί!

Ὁ Ἰούδας ἐπλησίασε. Κάτι σὰν μαγνήτης τὸν τραβοῦσε. Χωρὶς κι' αὐτὸς νὰ καταλάβῃ πῶς, ἐκάθησε μαζὺ μὲ τοὺς παράξενους αὐτοῦς ἀνθρώπους, ἐπῆρε τὸ ψωμί πού τούδωσαν μαζὺ μ' ἓνα ψάρι ψητό. Σὲ λίγο εἶχε τελειώσει. Καὶ ὁ Ἰούδας αἰσθάνθηκε πειὰ πὼς ἦρθε στὰ σύγκαλά του. Κάτι θυμήθηκε τώρα... Ἐγύριξε τὸ χέρι του στὴ ζώνη του. Στὴν ἄκρη της ἦταν ἓνας κόμπος...ἐπῆγε νὰ τὸν λύσῃ...Πάλι τὸ ἀπαλὸ κτύπημα στὸν ὤμο.

—Δὲν χρειάζεται, φίλε μου, δὲν ὑπάρχει λόγος!

—Μά...μὰ ἔτσι; Χωρὶς λεφτὰ δηλαδή;

—Ἀδελφέ μου, ἓνα κομμάτι ψωμί δὲν εἶναι μεγάλη ὑπόθεσις, ἂν δὲν κάνω λάθος! Μοῦ φαίνεται πὼς τὸ ἴδιο θὰ ἔκανε καθένας, καὶ σὺ ὁ ἴδιος, στὴ θέσι μας.

—Δὲν ξέρω. Ὁ Ἰεχωβά νὰ δώσῃ τὴν εὐλογία του στὰ σπίτια σας. Εἴσαστε χρυσοῖ ἀνθρώποι!

—Μὴ κρίνης ἀπὸ μιὰ ἀσήμαντη πράξι, ἀδελφέ μου. Καὶ τώρα μπορεῖς νὰ πᾶς νὰ πιῆς πάλι νερό...μὰ χωρὶς νὰ τὸ παρακάνῃς, εἶπαμε....

Ὅταν ὁ Ἰούδας ξανακάθησε κοντὰ

στοὺς τρεῖς παράξενους εὐεργέτες του, εἶχε πάρει ἄρκετὸ θάρρος. Τοὺς ἐκύτταξε ἤσυχά κι' ἐρευνητικά. Κύτταξε τὶς φάτσες τους—ἐπεκύρωσε τὴν πρώτη του καθησυχαστικὴ ἐντύπωσι. Κύτταξε τὰ φορέματά τους, τὰ πράγματά τους. Εἶδε τὰ τρόφιμά τους. Κατάλαβε πὼς ἦσαν ἄγγιχτα, ἐκτὸς ἀπὸ ὅ,τι ἐπῆραν γιὰ νὰ δώσουν σ' αὐτόν.

—Ἐσεῖς ὅμως δὲν ἐφάγατε τίποτε, βλέπω!

—Μὴν κυττᾶς, ἐμεῖς περιμένουμε τὴν παρέα μας νὰ φάμε μαζὺ ὅλοι.

—Καὶ τώρα, δὲν κάνει..... νὰ τσιμπήσετε κάτι ὡς τόσο; Θὰ κακοφανῆ δηλαδὴ στὴ συντροφιά σας;

—Δὲν θὰ τοὺς κακοφανῆ,... ἀλλὰ τὸ φαγητό μας ἔχει ἄλλη χάρι, ὅταν εἴμαστε μαζὺ, καὶ μᾶς φαίνεται ἄνοστο χωρὶς τοῦ ραββὶ τὴν συντροφιά.

—Τί; Ἐχετε καὶ δάσκαλο στὴν συντροφιά σας;

—Ναί, τὸν ραββὶ μας. Ὅλοι ἐμεῖς εἴμαστε μιὰ συντροφιά μαθητῶν κι' ἔχομε τὸ δάσκαλό μας μαζὺ.

—Καὶ τί σᾶς μαθαίνει ὁ δάσκαλός σας;

—Φίλε μου, μὴ μὲ παρεξηγήσης. Δὲν θὰ ἤθελα ἐγὼ μὲ δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ τί μᾶς διδάσκει. Φοβᾶμαι νὰ μὴν τὰ μπερδέψω. Καλύτερα νὰ τ' ἀκούσης ἀπὸ τὸν ἴδιο.

—Μὰ ἐγὼ δὲν ἔχω παράδες!

—Δὲν σὲ καταλαβαίνω, φίλε μου. Τί σχέσι ἔχει αὐτό;

—Τί σχέσι ἔχει; Καλά.... τζάμπα τὸν ἔχετε τὸ δάσκαλο; Δὲν τὸν πληρώνετε;

—Νὰ πληρώσουμε; Ἐμεῖς τὸν ραββὶ; Ἄ ναί, τὸν πληρώνουμε. Μόλις κάτση λίγο ἀπὸ τὸ καθημερινό του ἔργο νὰ ξεκουραστῆ, τὸν πιάνουμε ἐμεῖς καὶ δὲν τὸν ἀφήνουμε νὰ ξαποστάσῃ λίγο. Αὐτὴ εἶναι ἡ πληρωμὴ. Θὰ τὸ ἰδῆς καὶ ὁ ἴδιος. Ἐδῶ στὴν πηγὴ θὰ ἔλθῃ νὰ ἡσυχάσῃ λίγο. Θὰ ἰδῆς μόνος σου τί εἶδους ἡσυχία θὰ βρῆ.

—Μὰ ποῦ εἶναι τώρα;

—Σ' ἓνα χωριό. Ἐρχόμαστε ἐδῶ ὅλοι μαζὺ, ὅπου νὰ σου στὸ δρόμο ἓνας ἀπὸ κάποιο χωριό, μιὰ ὥρα μακρὰ ἀπὸ δῶ, τὸν παρακαλεῖ νὰ ἔλθῃ στὸ σπίτι του γιὰτι

χρειάζεται λείπει τὴ βοήθειά του. Ἐμεῖς ἐννοεῖται τοῦ εἶπαμε πὼς δὲν εἶνε ἀνάγκη κάθε πού τὸν φωνάζει κάποιος ἀπὸ τὸ ἓνα χωριὸ καὶ τὸ ἄλλο νὰ πηγαίνει, καὶ πὼς καιρὸς εἶναι νὰ ξεκουραστῇ καὶ λίγο. Ποῦ τ' ἀκούει αὐτὰ ὁ ραββὶ ὅμως! Ὅσο εἶνε φῶς, ἐγὼ θὰ ἐργάζωμαι, μᾶς λέει— καὶ ποῦ νὰ ποῦμε λέξι ἐμεῖς! Ἔτσι τώρα ἄφησε τὸ δρόμο κατὰ δῶ καὶ πῆγε στὸ χωριὸ πού τὸν φώναξαν, μαζὺ μὲ τοὺς ἄλλους τῆς συντροφιάς μας. Ἐμᾶς ὅμως, ἐπειδὴ κρατοῦμε τὰ πράγματα, μᾶς εἶπε νὰ ἔλθουμε κατ' εὐθείαν ἐδῶ καὶ νὰ τὸν περιμένουμε.

—Καὶ θ' ἀργήσῃ νὰ ἔλθῃ;

—Ποιὸς ξέρεῖ! Σάμπως ἔχει ὀρισμένη ὥρα; Θὰ πάῃ στὸ χωριό. Μήπως θὰ τὸν δῆ μόνον αὐτὸς πού τὸν ἐφώναξε; Θὰ τρέξῃ ὅλος ὁ κόσμος. Ἐνας ζητιάνος ἐδῶ, ἓνας πλούσιος ἐκεῖ, ἓνας θὰ τοῦ πῆ τὸν πόνο του, ἄλλος θὰ τὸν πειράξῃ... καὶ αὐτὸς θὰ τοὺς ἀκούσῃ ὅλους. Πᾶμε ἐμεῖς λίγο νὰ συμμαζεψοῦμε τὸν κόσμο καὶ αὐτὸς δὲν μᾶς ἀφήνει οὔτε τὰ κουτσούβελα νὰ διώξουμε, πού τρέχουνε καὶ αὐτὰ στὴ μέση νὰ πάρουν τὴν εὐχή του.

—Τὸν ἔχει διορίσει τὸ συνέδριο νὰ κάνει αὐτὴ τὴ δουλειά;

—Ὁχι! Κάτι πολὺ παραπάνω ἀπὸ τὸ συνέδριο: Ὁ ραββὶ μας ἔχει σταλθῆ σ' αὐτὸ τὸ ἔργο ἀπὸ τὸν Πατέρα του.

—Τὸν Πατέρα του; Ποιὸς εἶναι ὁ Πατέρας του;

—Φοβᾶμαι, ἀγαπητέ μου, πὼς ξανοίχτηκα στὰ βαθειά. Καλύτερα νὰ ἔλθῃ ὁ ραββὶ. Νὰ τὸν ρωτήσῃς ἐλεύθερα, ὅ,τι θέλεις. Αὐτὸς θὰ σοῦ τὰ πῆ ὅλα. Μόνο μιὰ χάρι θὰ μοῦ κάνῃς, σὲ παρακαλῶ, φίλε μου.

—Γιὰ λέγε....

—Κύτταξε νὰ μὴν τοῦ πῆς τίποτε πρὶν φάῃ. Ἄφησέ τον πρῶτα νὰ φάῃ καὶ νὰ ξεκουραστῇ. Δηλαδή τοῦ κάκου στὰ λέω αὐτά. Γιατί μόλις ἔλθῃ ἐδῶ, θὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν παρουσία σου, θὰ σοῦ μιλήσῃ αὐτὸς καὶ τότε.... Καλὸ βράδυ θὰ βάλῃ ψωμὶ στὸ στόμα του ὁ Ραββί... ἂν δὲν τύχῃ, δηλαδή, καὶ τότε τίποτε ἄλλο.

.

Γ

Τώρα, γιὰ νὰ λέμε καὶ τὴν ἀλήθεια, αὐτὴ τὴ φορὰ ἤμουν τυχερός. Αὐτὸ τὸ συναπάντημα δὲν θὰ μοῦ βγῆ σὲ κακό...

Βέβαια, καμμιά δεκαπενταριά μέρες σὲ τούτη τὴ νέα ζωὴ, δὲν πᾶμε ἄσχημα. Αὐτὸς ὁ Ραββί! Τί γλυκύτητα καὶ καλωσύνη ἔδειξε μαζὺ μου μόλις μὲ ἀντίκρουσε! Κι' ἀκόμα τὴν ἴδια καλωσύνη μοῦ δείχνει, ἐμένα μάλιστα ξεχωριστά. Ὅταν εἶδα νὰ βάζῃ μπροστὰ τοὺς ἄλλους κάθε πού κάνουν καμμιά γκάφα, νὰ μαλώνῃ ἰδίως τὸν Πέτρο μπροστὰ σ' ὅλους ἔτσι ἀπότομα, λέω, Ἰούδα μου, ἡ σειρά σου τώρα νὰ σὲ βάλῃ μπροστὰ καὶ σένα. Καί..., ἂν ἐρχόταν ἡ σειρά μου... δὲν θὰ μὲ ξανάβλεπε ὁ Ραββί.

Κι' ὅμως ἡ σειρά μου δὲν ἐρχεται. Κι' ὅταν κάμω κανένα λάθος, μὲ τί γλυκὸ τρόπο πού μοῦ μιᾶ καὶ μὲ διορθώνει!...

Καὶ τί εἶπε χθὲς ἀλήθεια! Θὰ μοῦ δώσῃ τὸ Ταμεῖο στὰ χέρια. Τὸ κοινὸ πουγγί! Ἀπίστευτο, ἀλήθεια, μοῦ φαίνεται. Θὰ τὸ κρατῶ στὰ χέρια καὶ δὲν θὰ τὸ πιστεύω. Ξένο θᾶναι, πάντα ὅμως οἱ παράδες, ἅμα τοὺς κρατᾶς στὰ χέρια, πόση δύναμι δίνουν! Ἀπὸ αὔριο θὰ ἔχω πουγγί! Ἰούδα μου! Ἀπὸ αὔριο θὰ κρατᾶς παράδες στὰ χέρια σου! Ἀπὸ αὔριο θὰ εἶσαι ἄνθρωπος!

Καὶ οἱ μαθηταί; Πὼς μοῦ φέρονται! Ἰούδα μου ἀπὸ δῶ, Ἰούδα μου ἀπὸ κεῖ. Ἐχεις ψωμὶ ἀρκετὸ Ἰούδα; Σοῦδωσαν μέλι Ἰούδα; Θέλεις λίγο κρασί, Ἰούδα; Γιατί Ἰούδα μου δὲν τρῶς; Ἄμ' ἐκεῖνος ὁ νεαρός, ὁ Ἰωάννης; Πολὺ συμπαθητικὸς νέος, ἀλήθεια. Αὐτὸς μὲ λέει πότε-πότε «κύριε». Κύριέ μου Ἰούδα. Χὰ χά! Κύριος. Ὁ Ἰούδας! Μὰ μόλις ἔκλεισαν δυὸ βδομάδες, πού μὲ πέταξε ἀπὸ τὸ σπίτι ὁ πατέρας μου σὰν ἔμαθε πὼς θέλω νὰ πάρω τὴ Θαλέμ, ἔστω καὶ παντοεμένη πιά πού εἶναι! Πὼς λύσσαξε! Καταραμένε, μοῦ κράζει. Δὲν ξέρω πὼς τὰ γηρατειὰ μοῦ κοψαν πιά κάθε δύναμι ψυχικὴ καὶ δὲν σὲ σκοτώνω, ὅπως θάπρεπε σ' ἓνα πραγματικὸ Ἰσραηλίτη πού ὁ γυιὸς του τέτοιο ἔγκλημα βάλθηκε νὰ κάμῃ.

Μόλυνες τὸ σπίτι μου, καταραμένε! Γκρεμίσου ἀπὸ δῶ! Καὶ ἡ κατάρα τοῦ Δαθὰν καὶ τοῦ Ἀβειρὼν ἄς εἶναι σύντροφός σου, ὅπου κι' ἂν πατήσης! Παληόσκυλλο!

Χὰ χά! Καὶ τὸ παληόσκυλλο τώρα εἶναι ὁ κύριος πὸν ἔχουν μὴ στάξη καὶ μὴ βρέξη. Ἔ, γέρο, νάξερές πῶς ἔπιασε ἡ κατάρα σου!

Τώρα ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς δὲν διαφέρει καὶ πολὺ ἡ ζωὴ μου ἀπὸ τῆ ζωὴ ἑνὸς σκύλλου. Ὅλο πορεῖες. Ὅλο δρόμους. Ὅλο τρεχάλες. Ἀπὸ τῆ δίψα ἡ γλῶσσά μου βγαίνει ἔξω σὰν τοῦ σκυλιοῦ. Καμμιά φορὰ πὸν βλέπω τὸ σκυλί κανενὸς ἀρχοντόσπιτου στὴ φωληά του τὸ ζηλεύω, ἀλήθεια. Ὅλο πέτρες ἔχω γιὰ μαξιλάρι καὶ τὸν οὐρανὸ γιὰ σπίτι. Κι' ἔπειτα αὐτὴ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ ραββὶ νὰ μὴ ξαποσταίνῃ. Ξενύχτι καταμεσῆς στὴν κοιλάδα. Ὑστερα δρόμο, ὕστερα φαί—ὅταν τὸ θυμηθῆ δηλαδὴ ὅτι πρέπει καὶ νὰ τρῶμε κάποτε... Ὑστερα προσευχή. Ποῦ εἶναι ὁ ραββὶ; Προσευχή. Πότε θὰ ἔλθῃ ὁ ραββὶ; Ἀμα τελειώσῃ τὴν προσευχή. Μὰ καλά, τέλος πάντων, ὁ ραββὶ μπορεῖ νὰ θέλῃ νὰ ταλαιπωρῆ τὸν ἑαυτό του, μπορεῖ νὰ ἔχη ἄλλη δύναμι—ξέρω ἐγώ;—μὰ ρωτᾷ καὶ μᾶς;

Κι' ἔπειτα αὐτὰ τὰ μαθήματα πὸν μᾶς κάνει! Νάχω στ' ἀλήθεια τὴν κατάρα τοῦ πατέρα μου, ἂν καταλαβαίνω τὰ μισὰ ἀπὸ ὅσα λέει. Καλὲ τί τὰ μισὰ. Οὔτε ἕνα στὰ ἑφτά! Τί παράξενα λόγια, γι' ἀνθρώπους σὰν κι' ἐμένα μάλιστα! Ἔ καὶ νάξερε ὁ ραββὶ τί τρέχει μ' ἐμένα!

Ἀλήθεια! Περίεργο! Δὲν μ' ἐρώτησαν καθόλου γιὰ τὴ ζωὴ μου. Οὔτε λέξι! Τί περίεργο! Ἐγὼ τοὺς ρωτᾶω. Μοῦ ἀπαντοῦν, ἀλλὰ δὲν ρωτᾶν. Οὔτε ὁ ραββὶ μὲ ρώτησε. Σὰν νὰ ζῶ γι' αὐτοὺς μόνο ἀπὸ τότε πὸν μὲ εἶδαν! Ἔ καὶ νὰ ἤξευραν...

Μὰ δὲν θὰ ξέρῃ ἄρά γε ὁ ραββὶ; Κάτι θὰ ξέρῃ. Κάτι θὰ μυρίσθηκε. Ἔτσι καταλαβαίνω. Κάτι ματιές πὸν μοῦ ρίχνει σὲ διάφορες στιγμές. Κάτι πὸν το-

νίζει καὶ μοῦ ὑπογραμμίζει... Δὲν μπορεῖ! Κάτι ξέρει!

Καὶ ὅμως! Εἶναι φανερὴ ἡ ἀγάπη του. Τί κάθουμαι ἐγὼ καὶ τὰ πολυξετάζω, ἀλήθεια! Τί ἔχω νὰ χάσω; Ἐγὼ μιὰ κι' ἔτσι διωγμένος εἶμαι. Διωγμένος ἀπὸ τὸ σπίτι, κυνηγημένος ἀπὸ τὴν κοινωνία στὰ Ἱεροσόλυμα. Ἀνθρώπος τὸ «σαλῶμ» δὲν μοῦ ἔλεγε. Λοιπὸν τί μὲ σκοτίζει ἂν ὁ ραββὶ θέλῃ ν' ἀφήσουν οἱ ἄλλοι τ' ἀγαθά τους; Ἀς τὰ κλαῖν ὅσοι τὰ χουν. Μὰ ἐκεῖνο πὸν ζητάει ν' ἀφήσουμε τοὺς γονεῖς καὶ τὰ σπίτια μας; Ἐτοῦτο, ἀλήθεια, θὰ μοῦ κοστῆ! Ἐμένα ἡ μάνα μου κοιτεται στὴν κοιλάδα τοῦ Σεγῶν. Ὁ πατέρας μου μ' ἐκλώττησε. Καὶ οὔτε ἔχω ὄρεξι νὰ ξαναδῶ τὰ μοῦτρά του.

Κι' ὅταν πράγματι ἔλθῃ ἡ βασιλεία του; Μπορεῖ καὶ νάλθῃ. Δὲν τὸν κυνηγᾷ ὁ κόσμος ἀπὸ πίσω; Δὲν μᾶς δείχνει καθαρὰ πὼς ἔχει μιὰ δύναμι πὸν κανεὶς ἀνθρώπος δὲν εἶχε ποτέ του; Λοιπὸν τί στενοχωροῦμαι; Θὰ γίνῃ βασιληᾶς, εἶναι φῶς φανάρι. Καὶ τότε Ἰούδα μου καλέ μου τί ἔχει νὰ γίνῃ! Τότε θὰ δῆς χρυσάφι νὰ κυλάῃ καὶ θ' ἀφήσω στὰ ἄλλα, τὰ κουτοπρόβατα, νὰ κάθωνται μὲ τὶς διδασκαλίες του. Τότε καὶ σὺ Θαλέμ τότε θὰ τρίβῃς τὰ μάτια σου. Μ' ἔβρισες καὶ μὲ ἐκοροῖδεψες, ἔ; Καμαρώνεις μὲ τὸν ἄνδρα σου τώρα καὶ μ' ἐμπαίζεις. Μὴ φοβᾶσαι, εὐμορφὴ μου νυφοῦλα. Θὰ σὲ κάνω ἐγὼ χήρα, ὡς πού νὰ πῆς κίμινο. Μὰ λίγο θὰ βαστάξῃ ἡ χηρεία σου.... Θαλέμ-Θαλέμ! Νόμισες πὼς μοῦ ξέφυγες. Εἶδες τὸν Ἰούδα κακότυχο καὶ τὸν ἐκλώττησες. Μὰ ἔπεσες ἔξω, κι' ἔπεσε ἔξω ἐκεῖνος ὁ καταραμένος πὸν σ' ἐπῆρε. Γιατί τὸ ἄστρο τοῦ Ἰούδα εἶναι μεγάλο! Κι' ἡ τύχη του εἶναι παντοδύναμη, ὅσο κι' ἂν τοῦ παίξῃ κάποτε τὸ κρυφτοῦλι. Ἀ λίγο κουράγιο ἀκόμα! Λίγη ὑπομονή. Κι' ὅλα θὰ εἶναι δικά μου. Κι' ἡ δόξα δική μου καὶ τὸ χρυσάφι δικό μου κι' ἡ Θαλέμ δική μου.... Δὲν θ' ἀφήσω τίποτε νὰ μοῦ πάρουν ἄλλοι. Μόνο στὰ κοράκια θ' ἀφήσω τὸ πτώμα τοῦ ἐχθροῦ μου

Δ

—^ο Ἀλήθεια, Θωμᾶ μου, ἀλήθεια λές. Εἶμαι τοῦτες τὶς ἡμέρες εὐδιάθετος καὶ χαρωπός. Εἶμαι γεμάτος χαρὰ γιατί...

—Γιατί, Πέτρο μου, ἐσὺ πάντα γυρεύεις ἀφορμὴ νὰ ἐνθουσιασθῆς. Μὲ τὸ παραμικρὸ γεμίζεις χαρὰ καὶ ἐνθουσιασμό καὶ βρίσκουμε τὸ μπελᾶ μας ἐμεῖς οἱ ἄλλοι ἂν δὲν σπεύσουμε ἀμέσως νὰ συμμερισθοῦμε τὸν ἐνθουσιασμό σου.

—Δηλαδή θές νὰ πῆς πὼς καὶ τούτη τῆ φορὰ ἔχω ἄδικο νὰ εἶμαι χαρούμενος καὶ ἐνθουσιασμένος;

—Πάνω κάτω!

—Θωμᾶ μου, εἶσαι γκρινιάρης. Μπορεῖ ἐγὼ νὰ παίρνω φωτιὰ εὐκόλα, μὰ καὶ σὺ ὅλο θές νὰ πᾶς ἀντίθετα. Ἔ, τώρα λόγου χάριν, σ' ἔπιασα.

—Μ' ἔχεις καμακώσει δηλαδή.

—Ἄν ἐννοῆς καμάκωμα μὲ ἀγάπη, τὸ δέχομαι.

—Σοῦ εὐχομαι Πέτρο μου, ἢ καμακιὲς τῆς ἀγάπης σου νὰ εἶναι στὸ μέλλον πειὸ ἐπιτυχημένες.

—Δὲν σ' ἔπιασα νὰ διαφωνῆς πρὸς τὴν χαρὰ καὶ τὴν αἰσιοδοξία μου, χωρὶς κἂν νὰ ξέρης τὴν ἀφορμὴ τῆς;

—Ποῦ ξέρεις ὅτι δὲν τὴν ξέρω;

—Μὰ δὲν μ' ἄφησες νὰ σοῦ πῶ τίποτε, εὐλογημένε!

—Τὸ ὅτι δὲν μοῦ εἶπες, δὲν σημαίνει ὅτι δὲν τὸ ξέρω. Νομίζεις πὼς δὲν σὲ καταλαβαίνω, Πέτρο μου; Ἔχεις μιὰ τόση ἀπλότητα καὶ ἀφέλεια, ὥστε σὲ καταλαβαίνει καθέννας ἀμέσως. Φαντάζομαι ὅτι τώρα τὸν ἐνθουσιασμό σου τὸν ἔχει προκαλέσει...

—Γιὰ λέγε λοιπόν!

—Ἐκεῖνος ὁ προκομμένος, ὁ νέος ποὺ μᾶς ἦλθε, ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης. Εἶναι φανερὸ δὰ αὐτό, Πέτρο. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψης ὅμως νὰ σοῦ πῶ ὅτι δὲν συμερίζομαι καθόλου τὸν ἐνθουσιασμό σου γι' αὐτὸ τὸ πρόσωπο.

—Ἦχι παράξενο πρᾶγμα, Θωμᾶ μου, ἐσὺ πάντα μαῦρα τὰ βλέπεις τὰ πράγματα. Ὡστόσο πρέπει νὰ ὁμολογήσης ὅτι βιάζεσαι. Ἴσως βιάζομαι κι' ἐγὼ στὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὴν χαρὰ. Μὰ νομίζω

πὼς καλύτερα εἶναι νὰ βιάζεται κανεὶς στὸ νὰ ἐλπίζει καὶ νὰ χαιρῆ, παρὰ στὸ νὰ ἀπελπίζεται καὶ νὰ μελαγχολῆ.

—Ἐξαριᾶται, ἀγαπητέ μου Πέτρο. Ἄς γυρίσουμε ὅμως στὸ ζήτημά μας. Δὲν μοῦ λές τί καλὸ βρίσκεις στὸν Ἰούδα καὶ σ' ἐνθουσιάζει τόσο;

—Πρῶτα-πρῶτα τὸ ὅτι τὸν ἐκάλεσε ὁ Κύριος. Αὐτὸ μονάχα νομίζω ὅτι φθάνει γιὰ νὰ χαρῶ, ὅτι προσετέθη καὶ ἕνας ἄλλος στὸν κύκλο μας.

—Ἐεχνᾶς ὅμως, Πέτρο, ὅτι καὶ σὺ ὁ ἴδιος ἔχεις πῆ πολλὰς φορὰς πὼς ὁ Κύριος μᾶς ἐπροσκάλεσε γιὰ νὰ μᾶς κάμῃ ἀποστόλους του, μ' ὅλο ποὺ δὲν εἴμαστε ἄξιοι γι' αὐτό. Λοιπὸν τὸ ὅτι ἐπροσκάλεσε ὁ Κύριος τὸν Ἰούδα δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Ἰούδας εἶναι ἄξιος. Καὶ ἂν εἶναι ἀνάξιος γιατί νὰ χαρῶ γι' αὐτόν;

—Τώρα μοῦ τὰ δυσκολεύεις καὶ μὲ σαστίζεις γιατί δὲν ξέρω νὰ σοῦ ἀπαντήσω. Ἄκουσε, Θωμᾶ. Στὸ ἔχω πῆ πολλὰς φορὰς. Ἐγὼ σὰν ἀγράμματος ψαράς δὲν ξέρω νὰ σ' ἀκολουθῶ σὲ τέτοιες συζητήσεις. Ἐνα ξέρω νὰ σοῦ τὸ πῶ μὲ ἀπλὲς κουβέντες. Ἐγὼ ξέρω πὼς τὸν Ἰούδα μιὰ φορὰ τὸν ἐκάλεσε ὁ Κύριος. Καὶ γιὰ νὰ τὸν καλέσῃ ὁ Κύριος θὰ πῆ πὼς ἔχει τὸ λόγο του. Καὶ γι' αὐτὸ εἶμαι χαρούμενος. Ἐχω χαρὰ γιατί ὁ Κύριος τὸ ἔκαμε. Ὅ,τι κάνει ὁ Κύριος εἶναι καλὸ. Καὶ ὅ,τι εἶναι καλὸ μὲ γεμίζει χαρὰ. Ἐχω δίκη;

—Ἐχεις καὶ πολυέχεις καὶ τὰ λές πολὺ ὠραῖα. Ἄλλο ὅμως εἶναι αὐτὸ ποὺ λές τώρα καὶ ἄλλο αὐτὸ ποὺ λέγαμε στὴν ἀρχή.

—Γιατί ἄλλο;

—Γιατί ἄλλο νὰ ἔχης χαρὰ γιὰ ὅ,τι κάνει ὁ Κύριος, ἀκόμα καὶ ἂν εἶναι πικρὸ καὶ φέρνει πόνο, καὶ ἄλλο εἶναι νὰ νοιώθῃς μιὰ ξεχωριστὴ χαρὰ γιὰ τὸν Ἰούδα πὼς ἦλθε μαζί μας. Καὶ μοῦ φαίνεται πὼς ὁ Ἰούδας σοῦ ἐπροκάλεσε ἕνα ξεχωριστὸ ἐνθουσιασμό. Ἦ κάνω λάθος;

—Καθόλου δὲν κάνεις λάθος. Καὶ θὰ σοῦ πῶ γιατί νοιώθω ἰδιαίτερη εὐχαρίστησι γι' αὐτόν.

—Μὰ αὐτὸ ἀκριβῶς περιμένω νὰ μοῦ πῆς τόση ὥρα!

—“Ακου λοιπόν Θωμᾶ μου. Ἐγὼ ἄμα εἶδα πὼς ὁ ραββὶ μᾶς ἐμάζεψε γιὰ νὰ μᾶς βάλῃ στὴ δουλειά του πού ἐτοιμάζει γιὰ τὸ λαό του, εἶδα στὴν ἀρχὴ ποιοὶ εἴμαστε. Ὅλο ψαράδες. Ἄνθρωποι ἀγράμματοι πού δὲν νοιώθουμε ποιὸ εἶναι τὸ δεξιὸ μας χέρι καὶ ποιὸ εἶναι τὸ ἀριστερό. Τί θέλεις νὰ σοῦ κάνουμε; Ὅριστε σὲ παρακαλῶ, ἐγὼ τί θὲς νὰ σοῦ κάμω; Ἡ καρδιά μου τὸ λέει, μὰ παραπέρα; Δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ δὲν ξέρω· μπερδεύομαι μὲ τὸ πρῶτο. Καλὰ νὰ μιλήσω μὲ σένανε, ἢ ἀγάπη σου μοῦ δίδει θάρρος. Μὰ ἂν μιλήσω, ὁ λόγος τὸ λέει, μὲ κανένα λιγάκι γραμματισμένο ξένο ἀπὸ τὸν κύκλο μας, τί θὰ γίνῃ σὲ παρακαλῶ; Δὲν σοῦ λέω, οἱ ἄλλοι δὲν εἶναι σὰν καὶ μένα. Ὁ Ἰωάννης νὰ ποῦμε καλὰ τὰ καταφέρει, ἔτσι μοῦ φαίνεται ἢ ὄχι;

—Ἐ βέβαια καὶ πολὺ καλὰ μάλιστα. Κι' οὔτε τοῦ φαίνεται γιὰ ψαρᾶς.

—Καὶ ὅμως, Θωμᾶ μου, εἶναι ψαρᾶς μὲ τὰ οὔλα του. Ψαρᾶς ἀπὸ ψαρᾶ σὲ γενεὲς γενεῶν. Σὲ μιὰ ψαροπούλα πάνω γεννήθηκε. Πρῶτα ἔμαθε νὰ κολυμπᾷ κι' ὕστερα ἔμαθε περπάτημα. Κύτταξέ τον ὅμως πὼς τὰ στρογγυλεύει σὰν μιᾶ! Τὸν ἀκούω τὸν καμαρώνω καὶ παρηγοριέμαι. Μὰ ἔλα βάλ' τον μπροστὰ σ' ἕνα Ρωμαῖο ἄρχοντα. Βουβὸς θὰ μείνῃ. Κόσμο δὲν ξέρει, στὴν πολιτεία δὲν εἶναι μαθημένος. Κι' αὐτὸ τὸν κόβει πολὺ. Σωστὰ τὰ λέω;

—Λέγε πάρα κάτω.

—Μὰ τὰ λέω σωστὰ;

—Παρακάτω. Ὑστερα θὰ σοῦ πῶ.

—Λοιπὸν εἶδα ὕστερα τοὺς δυὸ σας, τὴν εὐγενεῖα σου κι' ὕστερα τὸ Λεβῆ πού ἦλθατε, κι' ἐδόξασα τὸ Θεό. Νὰ καὶ δύο ἄνθρωποι πού μπορεῖς νὰ τοὺς πλησιάσῃς χωρὶς νὰ μυρίσῃς ψαρίλα. Αὐτοὶ μάλιστα εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου. Γιατί, καὶ τοῦ λόγου σου ἀπὸ πολιτεία εἶσαι, καὶ τέλος πάντων ξέρεις πού πᾶν τὰ τέσσερα καὶ μπορεῖς νὰ γράψῃς καὶ δυὸ ἀράδες. Κι' ὁ Λεβῆς πάλι ἔχει πάρε δόσε μὲ ἀρχόντους, ξέρει τὰ γραμματάκια του καί, δὲν ξέρεις πόσο χάσηκα πού τὸν εἶδα προχθὲς καὶ μιλοῦσε μ' ἕνα χιλίαρχο ρωμαϊκᾶ. Ἐνας ἄνθρωπος, εἶπα τέλος πάντων, ὄχι κούτσουρο ἀπελέκητο σὰν κι' ἐμένα!

—Μακάρι νάχαμε κι' ἄλλα τέτοια κούτσουρα Πέτρο μου! Ὅσο γιὰ τὸ χιλίαρχό σου δὲν πέτυχες καλά. Δὲν ἦταν χιλίαρχος παρὰ ἦταν δούλος γραμματικὸς μιᾶς καλῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας ποῦταν περαστικὴ ἀπὸ δῶ καὶ τέτοιους δούλους τοὺς ντύνουν ἔτσι φανταχτερὰ ὅπως εἶδες γιὰ νὰ δείξουν πόσο μεγάλη εἶναι ἢ οἰκογένεια πού τοὺς ἔχει. Καὶ μιλοῦσε, ἀπλούστατα, ἐβραϊκᾶ.

—Ἐ;

—Ναὶ ἐβραϊκᾶ. Ἀλλὰ ἀπὸ κεῖνα τὰ ἀληθινὰ ἐβραϊκᾶ γιατί αὐτὰ εἶχε μάθει ὁ Ἕλληνας δούλος καὶ ὄχι αὐτὰ πού μιλοῦμε μεῖς. Γι' αὐτὸ δὲν τοὺς κατάλαβες!

—Βλέπεις λοιπὸν τί κούτσουρο πού εἶμαι Θωμᾶ μου; Βλέπεις πὼς ξετροπιάζομαστε; Γι' αὐτὸ κατάλαβαινα πὼς ὁ κύκλος μας ἔχει μεγάλη ἀνάγκη ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο δυνατό. Ἐναν ἄνθρωπο γραμματισμένο, σπουδασμένο στὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, σὰν αὐτοὺς τοὺς φαρισαίους ἀναθρεμμένο κοντὰ τοὺς πού νὰ μπορῆ νὰ τοὺς μιλήῃ στὴ γλῶσσά τους καὶ νὰ τοὺς ἀποστομῶνῃ. Πού νὰ ξέρῃ ἀπὸ κόσμο, ἀπὸ κοινωνία. Νὰ μιλᾷ καὶ νὰ τὸν ἀκοῦν φτωχοὶ καὶ πλούσιοι καὶ ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνες. Νὰ τὸν ντρέπωνται γιὰ τὰ γράμματα του ἀντὶ νὰ τοὺς ντρέπεται αὐτός. Καὶ νὰ ἔχῃ φωτιὰ μέσα του, ζῆλο. Ἐνα νὰ τοῦ λέῃ ὁ ραββὶ ἐβδομῆντα νὰ κάνῃ. Ὅχι σὰν καὶ μᾶς πού θὰ μᾶς πῆ κάτι ἐβδομῆντα φορὲς γιὰ νὰ τὸ κάνουμε, κι' ἂν λείψῃ γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ ραββὶ δὲν μποροῦμε νὰ μιλήσουμε μ' ἕναν ἄνθρωπο! Νὰ ἕναν τέτοιο θὰ χρειάζόταν γιὰ συμπλήρωμα ὁ κύκλος μας.

—Ἀράξαμε. Πέτρο μου. Μπῆκα στὸ νόημά σου.

—Ἐ, μὰ τὸ περίμενα ἐγὼ πὼς θὰ μὲ ἔννοιωθες στὸ τέλος!

—Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πού περίμενες εἶναι ὁ Ἰσκαριώτης. Ἐτσι;

—Ἐτσι βέβαια! Γιατί, δὲν τὸ παραδέχεσαι δηλαδή;

—Δὲν ξέρω! Δὲν μοῦ λὲς ὅμως! Ξέρεις ἂν καὶ ὁ ραββὶ θεωρῆ ἀπαραίτητο ἕναν τέτοιο ἄνθρωπο σπουδασμένο καὶ ἀναθρεμμένο κοντὰ στοὺς Φαρισαίους; Καὶ ξέρεις ἂν θὰ τὸν καλέσῃ τώρα ἢ ἀργότερα;

— Ἀργότερα; Πότε ἀργότερα;

— Ἀπλούστατα ἀργότερα. Ἴσως πρέπει κάτι νὰ ἐτοιμασθῆ προηγουμένως. Ἴσως τὸν περιμένει ἀπὸ πουθενά. Ἴσως κάνει κανένα θαῦμα. Ἴσως σὲ ἓνα χρόνο τὸν φέρῃ. Ἴσως ἀργότερα. Ποῦ νὰ ξέρω;

— Ἴσως, καὶ δὲν ξέρω... Μὲ τὸ δὲν ξέρω Θωμᾶ μου δὲν πιάνονται ψάρια. Πιάνονται μὲ ὅ,τι ἔχουμε ἐδῶ μπροστά μας. Καὶ ἐδῶ ἔχουμε φῶς φανάρι τὰ πράγματα.

— Μὰ λέγε τα ἐπὶ τέλους αὐτὰ τὰ πράγματα νὰ φωτισθῶ καὶ ἐγώ...

— Σάμπως μ' ἀφήνεις; Πρῶτα-πρῶτα ὁ Ἰούδας εἶναι ἄνθρωπος ἀπὸ τζάκι, ὄχι σὰν καὶ μᾶς... θέλω νὰ πῶ σὰν καὶ μένα καὶ τὰ παιδιά τοῦ Ζεβεδαίου. Ξέρει γλῶσσες, γράμματα, καὶ εἶναι θερμὸς ἄνθρωπος. Σ' ὅ,τι τοῦ πῆς πρόθυμος, τρέχει ὅπου τοῦ πῆ ὁ ραββί. Εἶναι ἔτσι πὺ λέω ἢ ὄχι;

— Δὲν μοῦ λὲς Πέτρο μου, νὰ σοῦ τὰ πῶ ἀνάστροφα· πρόσεξες μήπως ἀπὸ πότε ἔγινε πρόθυμος καὶ τί δουλειὲς εἶναι κυρίως αὐτὲς πὺ τοῦ ἀναθέτει ὁ ραββί;

— Ὁχι. Τί θές νὰ πῆς μ' αὐτό;

— Ἄς εἶναι. Τώρα τὸ τζάκι τοῦ Ἰούδα πὺ τὸ εἶδες ἐσύ, ἀγαπημένε μου Πέτρο;

— Μοῦ τὸ εἶπε ὁ ἴδιος. Ὁ πατέρας του εἶναι ...

— Χιλίαρχος κι' αὐτὸς ἔ;

— Θωμᾶ γίνεσαι σκληρός. Ἐπειδὴ ἐγὼ στὴν ἀγραμματώδη μου ἔκαμα ἓνα λάθος θὰ μοῦ τὸ κοπανᾷς κάθε τόσο;

— Μὲ συγχωρεῖς Πέτρο μου. Μὲ συγχωρεῖς πολὺ. Ἐφταιξα σ' αὐτό. Κάμε μου τὴ χάρη πὲς πὺ δὲν σοῦ τὸ εἶπα.

— Δικό μου τὸ λάθος Θωμᾶ, δὲν ἔπρεπε νὰ πειραχθῶ καὶ νὰ διακόψω τὴν κουβέντα. Λοιπὸν ὁ πατέρας τοῦ Ἰούδα εἶναι στὸ συνέδριο, γραμματέας.

— Μά.. δὲν μοιάζει γιὰ γυιὸς γραμματέως ὁ φίλος μας. Τί κάνει στὸ συνέδριο ὁ πατέρας τοῦ Ἰούδα;

— Νά, γράφει διάφορα πὺ τοῦ λὲν νὰ γράψῃ, φυλάει τοὺς παπύρους σὲ κάτι μεγάλα κουτιά καὶ μόλις χρειασθοῦν κάποιον ἔγγραφο νὰ διαβάσουν αὐτὸν φωνάζουν.

— Κατάλαβα. Ὁχι γραμματέας, ὑπηρέτης, ὄχι χιλίαρχος... συγγνώμην εἶμαι ἀδιόρθωτος. Ὅσο ὅμως εἶναι γραμματέας ἄλλο τόσο εἶναι ἀπὸ τζάκι ὁ Ἰούδας, κι' ἄλλο τόσο ἀληθινὰ εἶναι ὅσα νόμισες γιὰ τὴν μόρφωσί του καὶ τῆς γλῶσσες του ἐπειδὴ ἔτυχε ν' ἀκούσης δυὸ τρεῖς ὁμορφοκομμένες λέξεις ἀπ' τὸ στόμα του. Δὲν μοῦ λὲς ὅμως, ὁ πατέρας του εἶναι ἢ ἦταν στὴν ὑπηρεσία τοῦ Συνεδρίου;

— Δὲν σὲ καταλαβαίνω Θωμᾶ!

— Ζῆ ὁ πατέρας του;

— Νὰ σοῦ πῶ, δὲν ρώτησα. Ἀλλὰ μοῦ φαίνεται πὺς ζῆ· αὐτὸ κατάλαβα.

— Τότε γιατί δὲν ἦταν μαζί του ὁ Ἰούδας καὶ τὸν ἠύραμε μοναχιασμένο;

— Καὶ ποῦ θέλεις ἐγὼ νὰ μπῶ στὰ οἰκογενειακὰ τοῦ ἀνθρώπου;

— Πολὺ σωστά, ἀλλὰ μπορεῖ τὸ πρᾶγμα νὰ μᾶς ἐνδιέφερε. Ὅπως δὲν ἦταν στὸ συνέδριο ὅπως λὲς θὰ εἶχε πάρε δόσε μὲ τοὺς διαφόρους ἐκεῖ τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως.

— Καὶ βέβαια.

— Καὶ τὸ παιδί ἐπίσης ἐπομένως.

— Ἐτσι φαίνεται. Βλέπεις Θωμᾶ ἀπὸ τί περιβάλλον ἔφυγε ὁ Ἰούδας γιὰ νὰ ληθῆ σὲ μᾶς;

— Δὲν βλέπω ὅμως πὺς ἔφυγε, Πέτρο μου. Ὅπως δὲν εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον. Καὶ δὲν μοῦ λὲς γιατί εἶναι ἔτσι μουλωχτὸς καὶ περπατᾷ μόνος του;

— Εἶναι ἀπλούστατα σοβαρὸς ἄνθρωπος καὶ ὄχι φλύαρος σὰν καὶ μᾶς.

— Σύμφωνοι, ἀλλὰ τὸ ὠραῖον εἶναι ὅτι ὅταν καμμιά φορὰ σᾶς παρασύρω σὲ καμμιά ἀργολογία σᾶς σωπαίνετε κι' ὁ Ἰούδας εἶναι ὁμιλητικώτατος.

— Ξέρεις τί κατάλαβα Θωμᾶ μου;

— Τί εἶναι πάλι;

— Ὅτι δὲν τὸν χωνεύεις τὸν ἄνθρωπο. Ὅταν σιωπᾷ, γιατί σωπαίνει, ὅταν μιλάει, γιατί νὰ μιλᾷ... Εἶσαι καὶ σὺ σὰν τὰ παιδιά ἐκεῖνα, ... πὺς τὸ εἶπε ὁ Κύριος; Πὲς το σὺ θὰ τὸ θυμᾶσαι καλύτερα.

— Παιδί εἶσαι σὺ Πέτρο μου καὶ εὐχομαι νὰ σὲ διατηρῆ ὁ Θεὸς πάντα ἔτσι. Δὲν μοῦ λὲς ὅμως, ἐπρόσεξες καὶ ἓνα ἄλλο;

— Τί εἶναι πάλι;

— Τὸν εἶδες τί ματιὲς ρίχνει ἐδῶ καὶ

κεῖ ἅμα μπαίνουμε σὲ πόλι ἢ σὲ σπίτι, πῶς ἀφήνει τὸν ραββὶ καὶ κυττάζει περιέργω γύρω του;

—Τὸ εἶδα καὶ μιὰ μέρα τοῦ ἔκαμα νόημα· αὐτὸ ἀλήθεια μ' ἐπίκρανε κάμποσο.

—'Ωραῖα!

—'Ασχημα, δηλαδή.

—'Ωραῖα, ἀσχημα, τὸ ἴδιο κάνει. 'Ωραῖα πού τὸ πρόσεξες καὶ σύ. "Αν τώρα ἐπρόσεχες καὶ κάτι ἄλλο θὰ ἐκαταλάβαινες καὶ μιὰ ἄλλη φοβερὴ ὑπόνοια πού ἔχω.

—'Ακουσε, Θωμᾶ. Αὐτὲς ἡ ἄσπρες τρίχες ἄς μοῦ δώσουν τὸ θάρρος νὰ σοῦ πῶ κάτι. Λοιπὸν ξέρεις πόσο σὲ ἀγαπῶ.

—Τὸ ξέρω, Πέτρο μου, τὸ ξέρω.

—Ναὶ ἀλλὰ θὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια· λοιπὸν Θωμᾶ μου εἶσαι καλός, εἶσαι χρυσός ἀλλὰ εἶσαι...πῶς τὸ λένε...εἶσαι πολὺ καχύποπτος ἄνθρωπος. "Ολο στὸ κακὸ πάει ὁ νοῦς σου· ὅλο μαῦρα. Δὲν μοῦ ἀρέσει αὐτό, κακὸ προμήνυμα εἶναι. Παρακολουθεῖς τοὺς ἄλλους, μαζεύεις τὰ σφάλματά τους καὶ τοὺς κάνεις μαύρους, μαυρίζοντας καὶ τὴ ψυχὴ σου. "Ακουσε τὸ γέρο πού σοῦ μιλά...Τί εἶναι Ἰωάννη;

—Κύριοί μου, μὲ συγχωρεῖτε, ἀλλὰ μὲ τὴν συζήτησι ἔχετε μείνει πολὺ πίσω. "Ο ραββὶ κοντεύει κι' ὅλας νὰ φθάσῃ στὰ πρόθυρα τῆς Ἐμμαοῦς καὶ σεῖς ἐμείνατε μισὴ ὥρα δρόμο μακρὰ. Μ' ἔστειλαν λοιπὸν νὰ σᾶς πῶ νὰ κάμετε λίγο γληγορότερα.

—Ναὶ Ἰωάννη μου, ἔχεις δίκιο. "Οταν ὁ Θωμᾶς καὶ ἐγὼ ἀρχίσουμε νὰ μιλάμε δὲν τελειώνουμε ποτέ. "Ως τόσο γιὰ ἔλα μαζύ μας μιὰ στιγμὴ, τί λὲς καὶ σύ; Μιλάμε γιὰ τὸν Ἰούδα τὸν Ἰσκαριώτη. "Εγὼ εἶμαι γοητευμένος μαζύ του καὶ δοξάζω τὸν Θεὸ πού μᾶς τὸν ἔστειλε. "Ο Θωμᾶς ὁμοίως...

—'Εγὼ δὲν ἔχω καθόλου αὐτὴ τὴ γνώμη καὶ τὸν φοβᾶμαι αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο.

—Κι' ἐγὼ συμερίζομαι τοὺς φόβους τοῦ Θωμᾶ, Πέτρο, νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια.

—Καὶ ξεύρεις, Ἰωάννη, ἔχω καὶ μιὰν ὑπόνοια γι' αὐτὸν συγκεκριμένη. Κάτι κάνει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ὄχι καλό...

—Δὲν ξέρω ἂν σὲ καταλαβαίνω, μὰ κι' ἐγὼ κάποια ὑπόνοια ἔχω, ἢ μᾶλλον

ὄχι ὑπόνοια. Κάτι ἔχω δεῖ, καὶ φαίνεται ὅτι συμπίπτουμε σ' αὐτό. Συμερίζομαι λοιπὸν τοὺς φόβους σου, Θωμᾶ. "Ως τόσο ἂν αὐτὸ ἦταν ἡ συζήτησίς σας, νὰ μὲ συγχωρήσετε, ἀλλὰ δὲν φαίνεται πῶς ἦταν καλὴ.

—Γιατί τὸ λὲς αὐτό, Ἰωάννη;

—Γιατὶ ἡ ἀγάπη δὲν ἐκδηλώνεται μὲ τὰ λόγια καὶ τὶς συζητήσεις ἀλλὰ μὲ τὰ ἔργα. Τί ἐκάναμε γιὰ νὰ βοηθήσουμε τὸν Ἰούδα νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ ὅ,τι κακὸ ἔχει;

—Τί ἐκάμαμε; Σὰν τί θέλεις νὰ κάνομε;

—Δὲν τὸ ἐσκέφθηκες αὐτὸ Θωμᾶ μου; Καὶ ὅμως σύ, τόσο ἐξυπνος ἄνθρωπος, δὲν θάπρεπε ἐπάνω σ' αὐτὸ νὰ βάλῃς τὸ μυαλό σου νὰ ἐργασθῇ; Δὲν εἶδες τὸν ραββὶ πόση ἀγάπη τοῦ δείχνει;

—Τὸ εἶδα καί, νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, δὲν μοῦ πολυᾶρεσε αὐτό!

—Τί λὲς! "Ο ραββὶ δὲν θὰ τὸν ξέρη ποιὸς εἶναι;

—Δὲν τολμῶ νὰ τὸ ἀρνηθῶ.

—Τότε δὲν θὰ ἔχη τὸ λόγο του γιὰ νὰ φέρεται ἔτσι; "Η ἀγάπη του δὲν θὰ ἔχη τὸ σκοπό της;

—'Ετσι πού τὰ λὲς εἶναι, Ἰωάννη, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶσαι μπροστά μας γιὰ νὰ θυμούμαστε.

—Πρέπει νὰ εἶναι μπροστά μας τὰ μαθήματα πού μᾶς δίδει ὁ ραββὶ. "Η ἀγάπη εἶναι ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφηταί. "Η ἀγάπη εἶναι καὶ τὸ χρέος μας, τώρα. "Εμεῖς δὲν ἔχουμε ἀποστολὴ νὰ φοβούμεθα οὔτε νὰ δειλιάζουμε. Χρέος μας εἶναι νὰ ἀγαποῦμε. Κι' ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸν Ἰούδα θὰ μᾶς κἀνῃ νὰ μιμηθοῦμε τὸν ραββὶ δείχνοντας κι' ἐμεῖς καλωσύνη ἀπέναντι τοῦ συμμαθητοῦ πού μᾶς φαίνεται μυστηριώδης. Κι' ἂν ἔχουμε μ' ὅλον τοῦτο ἀκόμα φόβο...κι' ἂν ὁ Ἰούδας μᾶς λυπεῖ...λίγες λέξεις θεομῆς προσευχῆς γι' αὐτὸν ἔχουν πειρὸ πολλὴ ἀξία ἀπὸ ὅλες μας τὶς ἀνησυχίες καὶ τὶς συζητήσεις. "Οχι μὲ τὴν ἀρολογία καὶ μὲ τὴν κατάκρισι ἀλλὰ μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν προσευχὴ θὰ ἀντιμετωπίσουμε τὸν κίνδυνο καὶ τὸ φόβο...

.

Ε

—Φθηνά τὴ γλυτώσαμε Θωμᾶ μου... σωθήκαμε...εἶδες ἐκεῖνο τό...

—Εἶδα πὼς τὰ ἔχεις χαμένα ἀπὸ τὸ τρόμο· κόπηκε ἡ ἀναπνοή σου. Στάσου νὰ συνέλθῃς λιγάκι. Ἀνάπνευσε βαθειά. Ἔτσι μπρόβο, ἄλλῃ μιὰ φορά. Μωρὲ τί τρόμος ἦταν αὐτὸς ποὺ σ' ἔπιασε;

—Μὰ ἦταν νὰ μὴν τρομάξῃς μ' αὐτὰ τὰ θεόρατα μαντρόσκυλα ποὺ λυθήκανε μπροστά μας; Εἶδα πὼς στὴ στιγμή θὰ μᾶς καταξεσκίσουν...

—Κι' ὅμως δὲν μᾶς ξέσκισαν, Ἰούδα! Εἶδες, πὼς μᾶς ἐκύτταξαν κι' ἔπειτα ἀλλάξανε δρόμο; Αὐτὸ ἦτανε ὄλο, Ἰούδα.

—Ναί, ἀλλὰ ὥσπου νὰ γίνουν ὅλα αὐτὰ λογαριάζεις πόσες φορὲς μοῦ ἦλθε ἡ ψυχὴ στὸ στόμα;

—Καὶ γιατί νὰ τρομάξουμε τόσο; Ὁ ραββὶ ποὺ μᾶς ἔστειλε νὰ γυρίσουμε τοῦτα τὰ χωριὰ δὲν μᾶς εἶπε νὰ μὴ φοβηθοῦμε τίποτα; Δὲν πρέπει ν' ἀκοῦμε ὅ,τι λέει ὁ δάσκαλος;

—Γιὰ στάσου Θωμᾶ. Γκίζεις ἓνα ζήτημα ποὺ ἤθελα πολὺ νὰ σοῦ μιλήσω. Νὰ σοῦ πῶ, ὅταν ἀκουσα πὼς θὰ χωρισθοῦμε δυὸ δυὸ νὰ πάμε περιοδεῖα στὰ χωριὰ γιὰ κήρυγμα δὲν μοῦ ἄρεσε καθόλου. Μὰ σὰν εἶδα πὼς ὁ δάσκαλος μοῦ ἔδωσε ἐσένα γιὰ σύντροφο εὐχαριστήθηκα πολὺ.

—Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοφρόνησι, Ἰούδα.

—Δὲν εἶναι φιλοφρόνησις. Βλέπω ὅτι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους μόνο μ' ἐσένα ταιριάζω. Ἐσὺ θὰ μὲ καταλάβῃς. Καὶ ἔχω μερικὰ πράγματα νὰ ποῦμε τώρα μὲ τὴν εὐκαιρία ποὺ ξεμοναχιαζόμαστε οἱ δυὸ μας ἔτσι. Ξέρεις, εἶναι κάτι πράγματα ποὺ μὲ βασανίζουν. Τὰ στριφογυρίζω ὄλο μέσα στὸ μυαλό μου καὶ ὅσο τὰ γυρίζω τόσο μερδεύονται πιὸ πολὺ. Κι' ἤθελα μὲ κάποιον ἄλλο μαζὺ νὰ τὰ πῶ μιὰ φορά ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια γιατί, νὰ σοῦ πῶ, πάω νὰ σκάσω, ἐδῶ καὶ κάμποσο καιρό.

—Μὰ τί σοῦ συμβαίνει τέλος πάντων;

—Γιὰ στάσου Θωμᾶ. Νὰ μιλάμε ντόπρα πράγματα. Καὶ πρῶτα-πρῶτα: Μὴ μοῦ πῆς πὼς δὲν καταλαβαίνεις τί θέλω νὰ σοῦ πῶ...

—Δὲν τὸ λέω. Μοῦ φαίνεται πὼς σὲ καταλαβαίνω. Μὰ ἐξηγήσου καλύτερα. Μίλα σὰν νὰ μὴν σὲ εἶχα καταλάβει. Πρῶτα-πρῶτα γιατί λὲς πὼς ταιριάζω ἐγὼ μόνο μαζὺ σου.

—Ἀκουσε Θωμᾶ. Ἐχεις μπεῖ στὸ βαθύτερο νόημα αὐτῆς τῆς ἱστορίας;

—Ποιᾶς ἱστορίας;

—Μὰ νά, ἐδῶ μᾶς ἔστειλαν νὰ γυρίζουμε ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ, καὶ τί νὰ λέμε, σὲ παρακαλῶ; «Κοντεύει νὰ ἔλθῃ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Καὶ δόστου τὸ ἴδιο. «Κοντεύει νὰ ἔλθῃ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Καὶ ὄλο τὸ ἴδιο. Μὰ δὲν μοῦ λὲς τί νόημα ἔχουν ὅλα αὐτὰ; Ποιὰ εἶναι αὐτὴ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν; Καὶ πὼς κοντεύει; Ἐγὼ δὲν τὴν βλέπω καθόλου νὰ ἔρχεται.

—Καὶ ἂν ἔρχεται χωρὶς νὰ τὴ βλέπουμε μεῖς;

—Μὰ ἂν δὲν ἔκανα κι' ἐγὼ αὐτὴ τὴ σκέψι, Θωμᾶ μου, δὲν θὰ μ' ἔβλεπες πιὰ ἐδῶ. Μὰ πάλι γιατί δηλαδὴ τόση μυστικότητα. Κι' ὕστερα τί εἶδους πλησίασμα εἶναι αὐτό. Ὁ ραββὶ μαζὺ μας εἶναι ὅ,τι ἐτοιμασίες καὶ νὰ γίνωνται δὲν θὰ πέρανε ἐμεῖς εἶδηση;

—Δὲν ξέρω!

—Μὰ μὴ μὲ σκάς, σὲ παρακαλῶ. Ἐδῶ πρέπει κάποτε νὰ παύσουμε νὰ μὴν ξέρουμε. Πρέπει στὸ τέλος νὰ μάθουμε. Νὰ φύγῃ αὐτὸ τὸ μυστήριο. Ἐδῶ ἀφήσαμε τὴν κοινωνία, τὰ σπίτια μας, τὰ ὑπάρχοντά μας...

—Σὰν τί δηλαδὴ;

—Τέλος πάντων. Ἐκεῖνο ποὺ ἀφησε ὁ καθένας μας. Λοιπὸν σὲ παρακαλῶ τί νόημα ἔχουν ὅλα αὐτὰ; Ποτὲ δὲν κατάλαβα γρῦ. Στὴν ἀρχὴ ἔλεγα, θὰ μπῶ στὸ νόημα ἀργότερα. Τώρα πέρασε παραπάνω ἀπὸ ἐνάμισυς χρόνος. Κι' ὅσο πάω τόσο πιὸ σκοτεινὰ τὰ βλέπω τὰ πράγματα. Ὡς ποῦ θὰ κρατήσῃ αὐτὴ ἡ ἱστορία; Καὶ τί θὰ βγῆ ὕστερα ἀπ' αὐτὰ ὅλα;

—Σάμπως ξέρω κι' ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ;

—Γιὰ ἀκουσε Θωμᾶ. Αὐτὰ τὰ δὲν ξέρω νὰ τ' ἀφήσῃς τούτῃ τὴν ὥρα. Ἐδῶ δὲν μιλάς στὸν Πέτρο οὔτε σ' ὄλο αὐτὸ τὸ συνάφι τῶν ψαράδων ποὺ χάβουν ὅ,τι τοὺς πῆς. Ἐδῶ μιλάς σὲ μένα. Καὶ ἀπὸ

τὴν πρώτη ματιὰ σὲ κατάλαβα ἐγώ. Ἐσύ, φίλε μου Θωμᾶ δὲν μοῦ φαίνεσαι νὰ πολυπιστεύης ὅσα λέει ὁ ραββὶ κι' οὔτε νὰ χάβης αὐτοὺς τοὺς ἐνθουσιασμοὺς τῶν ἄλλων. Κατάλαβες γιατί εἶπα πὼς ἐμεῖς οἱ δυὸ ταιριάζουμε;

—Κατάλαβα.

—Ἀφοῦ, λοιπόν, κατάλαβες κι' ἀφοῦ δὲν πολυπιστεύεις ὅσα λέει ὁ ραββὶ, γιὰ νὰ τὰ βάλουμε κάτω. Σὲ ξαναρωτῶ λοιπόν, πὶδ νόημα ἔχει ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία. Μήπως θὰ πέσουν τίποτε παραδες στὸ τέλος; Μήπως κανεὶς ἔχει τὸ λόγο του νὰ θέλῃ νὰ γυρίζουμε ἐμεῖς ἔτσι καὶ νὰ λέμε αὐτὰ τὰ μυστηριώδη λόγια γιὰ βασιλεῖες ποὺ κοντεύουν νάλθουν καὶ θὰ μᾶς πληρώσουν γι' αὐτὴ τὴν μανοῦβρα ποὺ γίνεται;

—Ἄκουσε, Ἰούδα, τί ὥρα εἶναι τώρα;

—Μὰ κοντεύει πιά ἡ ἕκτη.

—Ἐ ὅσο εἶναι τώρα ἕκτη σχεδὸν ὥρα τῆς ἡμέρας καὶ ὅσο αὐτὸ ποὺ βλέπεις εἶναι ὁ ἥλιος, ἄλλο τόσο σοῦ λέω ὅτι τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν συμβαίνει. Ἐσύ εἶσαι ἔξυπνος ἄνθρωπος. Γιὰ κύτταξέ με. Τὴν ἀλήθεια σοῦ λέω ἡ ψέμματα;

—Τὴν ἀλήθεια μοῦ λές. Σὲ πιστεύω ὄχι μόνο γιατί θὰ σ' ἐνοιωθῶ ἐγὼ ἂν μοῦ εγες ψέμματα ἀλλὰ καὶ γιατί ἐγὼ αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι ποὺ εἶχα κάνει τὴν ἐξήταση καὶ εἶδα πὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι αὐτὴ ἡ λύσις τοῦ αἰνίγματος.

—Τὴν ἐξήτασες; Πὼς τὴν ἐξήτασες;

—Ἐ, ἔχω κι' ἐγὼ τὸν τρόπο μου.

—Μήπως τὸν περασμένο μῆνα ποὺ εἴμαστε στὰ Ἱεροσόλυμα;

—Ἐ ναί, λοιπόν, ἀφοῦ τὸ κατάλαβες;

—Καὶ πὼς τὸ ἐξήτασες; Τὰ ντουβάρια ρωτοῦσες;

—Ὅχι· τοὺς ἀνθρώπους φυσικά.

—Τοὺς δούλους ποὺ δουλεύουν στὸ ὑδραγωγεῖο;

—Δὲν σοῦ εἶπα αὐτό!

—Λέγε λοιπόν πὶδ καθαρά.

—Ζόρικος εἶσαι! Ἐρώτησα, φυσικά, ἀνθρώπους ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ μὲ πληροφορήσουν. Καὶ εἶδα πὼς τίποτε δὲν συμβαίνει ἀπὸ ὅ,τι φαντάστηκα καὶ γι' αὐτὸ σὲ πιστεύω καὶ σένα ποὺ μοῦ λές τὸ ἴδιο. Ἄς τ' ἀφήσουμε τώρα αὐτά.

Πίσω στὸ ζήτημά μας. Ἀφοῦ λοιπὸν δὲν εἶναι τίποτε τέτοιο ποὺ νόμιζα καὶ ἀφοῦ τίποτε ἄλλο χειροπιαστὸ δὲν βλέπω νὰ περιμένῃς· ἀφοῦ κάτι σημάδια ποὺ βλέπουμε πὼς φέρουν ἓνα ὄφελος ἀπὸ ὅλη τούτη τὴ ζωὴ ποὺ περνοῦμε φεύγουν καὶ χάνονται ἀπ' αὐτὰ τοῦ ραββὶ τὰ λόγια, τότε γιατί σὲ παρακαλῶ ἐσύ, ἄνθρωπος λογικός, ψημένος στὴ ζωὴ καὶ ἰσοροπημένος, ἄνθρωπος ποὺ θέλει χειροπιαστὰ πράγματα στὴ ζωὴ του καὶ ὄχι λόγια, γιατί ἐξακολουθεῖς αὐτὸ τὸ δρόμο;

—Ἐσύ γιατί τὸ κάνεις;

—Πάλι δὲν μοῦ μιᾶς σωστά, Θωμᾶ. Ἐγὼ σοῦ εἶπα. Εἶμαι ζαλισμένος. Τάχω χαμένα, δὲν ξέρω τί νὰ σοῦ πῶ. Σοῦ ζητῶ νὰ μοῦ πῆς ἐσύ πὼς τὰ καταφέρνεις, καὶ σὺ ὅλο μοῦ ξεφεύγεις.

—Λοιπὸν θές στ' ἀλήθεια νὰ σοῦ πῶ πὼς σκέπτομαι ἐγώ;

—Μὰ αὐτὸ σοῦ ζητῶ τόση ὥρα.

—Λοιπόν! Δὲν ξέρω τίποτε!

—Θαυμάσια! Ἀφοῦ λοιπὸν δὲν ξέρεις τίποτε, ἀφοῦ, πάντως, αὐτὰ ποὺ μᾶς λένε γιὰ τὴν ἄλλη βασιλεία καὶ τὴν Ἀνάσισι τῶν δικαίων εἶναι ψέμματα, τότε;

—Τότε δὲν μὲ παρακολουθεῖς, Ἰούδα, σ' ὅ,τι σοῦ λέω. Ἐγὼ σοῦ εἶπα ὅτι δὲν ξέρω τίποτε. Ἐσύ ἀπ' αὐτὸ πέρνεις ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ ραββὶ εἶναι ψευτική. Αὐτὸ εἶναι τὸ λάθος σου. Μοῦ εἶπες ὅτι κυνηγῶ τὰ χειροπιαστὰ πράγματα Ἰούδα. Κι' εἶπες τὴν ἀλήθεια. Γι' αὐτὸ ὅμως καὶ γυρίζω ἀπὸ τὸ κυνηγιὶ κάθε φορὰ μ' ἄδειο τὸ σακκοῦλι. Γιατὶ τὰ χειροπιαστὰ πράγματα, εἶναι πολὺ λίγα στὴ ζωὴ, Ἰούδα μου! Κι' ὅποιος περιμένει νὰ ἔλθῃ στὰ χέρια του τὸ κυνηγι, ὅποιος δὲν σαίτευε κι' ὅσα πετᾶν ψηλὰ στὸν οὐρανό, αὐτὸς μένει νηστικός. Τί ἔχεις στὸ σακκοῦλι σου τὸν ρωτᾶν; Δὲν ἔχω τίποτε ἀπαντᾶ, ὅπως κι' ἐγὼ σοῦ λέω τώρα: Δὲν ξέρω τίποτε! Μὰ πάρε τοὺς ἄλλους. Πάρε τὸν Πέτρο, λόγου χάριν. Τὸν βλέπεις; Αὐτὸς ἔχει ἄλλο σκαρί. Αὐτουνοῦ ἡ ψυχὴ ἔχει δύναμι. Σαίτευε τὸ κυνηγι ποὺ εἶναι ἀπὸ πάνω του, ἀντὶ νὰ περιμένῃ νὰ πέσῃ μέσα στὰ χέρια του. Αὐτὸς πιστεύει σ' ἐκεῖνα ποὺ μόνο μὲ πίστι πιάνονται. Ζῆ στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀπὸ τώρα, γιατί πι-

στεύει στη βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Πῶς εἶναι αὐτὴ ἡ βασιλεία; Τὴν μιὰ τὴ λέει ἔτσι, τὴν ἄλλη ἄλλοιῶς. Βλέπεις αὐτὸ τὸ βουνό; Πρωτὶ πρωτὶ ὅταν ξεκινούσαμε τὸ βλέπαμε ἓνα μακρυνάρι ἀδιάκοπο. Τώρα πού πλησιάζουμε τὸ βλέπουμε ὅπως διαφορετικόν. Ἄλλη εἰκόνα ἔχει μπροστά μας. Ἄν τὸ βράδυ φθάσοῦμε στὴ πλαγιά τοῦ βουνοῦ, πάλι ἄλλη εἰκόνα θὰ δοῦμε μπροστά μας. Οἱ προηγούμενες δὲν ἦσαν σωστὲς στὴν ἀκρίβεια. Μὰ τί μὲ τοῦτο; Τὸ βουνὸ δὲν εἶναι τὸ βουνό; Δὲν πλησιάζουμε τὸ βουνὸ αὐτό; Κι ἂν ἀλλάξει ἡ εἰκόνα πού ἔχουμε γι' αὐτὸ τί μὲ τοῦτο; Ἐμεῖς τὸ βουνὸ ἔχουμε μπροστά μας, σ' αὐτὸ προχωροῦμε. Ἔτσι κι ὁ Πέτρος. Φαντάζεται τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ σήμερα ἔτσι, αὐριο ἄλλοιῶς. Μεθαύριο θὰ τὴν δῆ πὼς εἶναι διαφορετικὴ. Τί μὲ τοῦτο; Αὐτὸς τὴν βλέπει τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ βαδίζει σ' αὐτὴν ὅπως ἔμεῖς βαδίζουμε στὸ βουνό. Κάνει λάθος; Πῶς μπορῶ νὰ τὸ πῶ αὐτό; Ἐγὼ πού θέλω χειροπιαστὰ πράγματα, ποιὸς μοῦ ἔδωσε χειροπιαστὰ πὼς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ψέμμα;

Ἐδῶ Ἰούδα μου εἶναι ὅλο τὸ ζήτημα. Πᾶς νὰ δεχθῆς τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Δυσκολεύεσαι. Σοῦ φαίνεται μακρὸν ἀπὸ σένα. Σοῦ φαίνεται δύσκολο νὰ τὴν παραδεχθῆς πρὶν πατήσης ἐπάνω της. Σύμφωνοι! Σ' αὐτὸ πλησιάζω μαζί σου καὶ αὐτὸ μὲ χωρίζει ἀπὸ τὸν Πέτρο. Γιὰ ἔλα τώρα κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ σὲ παρακαλῶ. Λοιπὸν πές μου νὰ παραδεχτῶ πὼς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ψέμμα. Καὶ γιατί, παρακαλῶ, ψέμμα; Καὶ ποιὸς μοῦ τὸ εἶπε ὅτι εἶναι ψέμμα; Ποιὸς παρακαλῶ; Κανένας, πού πῆγε ἐκεῖ καὶ τὸ εἶδε πὼς εἶναι ψέμμα; Ἡ ἐκεῖνος ὁ ἔξυπνος πού χαχάνιζε τίς προάλλες μπρὸς τὸν ραββὶ κι' ὕστερα τὰ ἔχασε μόλις ὁ δάσκαλος τοῦ ἔκαμε δυὸ ἐρωτήσεις; Αὐτὸν θὰ τὸν πιστέψω; Ἐγὼ; Ἐ; Ἐγὼ πού δυσκολεύομαι νὰ πιστέψω τὸν ραββὶ θὰ ἀποτραβήξω ἀπὸ τὸν ραββὶ ὅλη τὴν πίστι μόνον καὶ μόνο γιὰ νὰ ἔχω τὴν εὐχαρίστησι νὰ τὴν δώσω τὴν πίστι αὐτὴ στὸν πρῶτο πολυλογᾶ πού θὰ μοῦ λέη πὼς ὅλα εἶναι ψέμματα, ἢ στὸν φίλο μου τὸν Ἰ-

ούδα ἢ στὸ δικό μου τὸ μυαλὸ πού μὲ γελᾷ ἑβδομήντα ἑπτὰ φορὲς τὴν ἡμέρα γιὰ τὰ πειρὰ ἀπλᾶ πράγματα; Ἄ, δὲν τὴν καταλαβαίνω ἐγὼ αὐτὴ τὴν λογικὴ, ἀδελφέ μου Ἰούδα. Ἐγὼ, πού δυσκολεύομαι νὰ πιστέψω μιὰ τόσο καλὴ καὶ λογικὴ τακτοποίησι τοῦ κόσμου μὲ τὸν ἐρχομὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, θὰ χάψω ἔπειτα ὅσα λένε μερικοὶ πού κάνουν τὸν ἔξυπνο γιὰ νὰ καταδεχθῆ νὰ τοὺς ἐπαινέση κανένας ρωμαῖος ἀξιωματικὸς, καὶ πού, ὅσα λένε μεταξύ τους, γρονθοκοποῦνται σὰν τοὺς πυγμάχους στὸν ρωμαϊκὸ τσίρκους τῶν Γολαδίμ;

Ἔτσι θυμᾶμαι, κάποτε, πολὺ πρὶν γνωρίσω τὸν ραββὶ μας, πού μὲ εἶχε δεῖ κάποιος γνωστός μου, ἀπὸ τὴ φυλὴ μου μάλιστα, καὶ μοῦ ἔλεγε πὼς τὸν κόσμον δὲν τὸν ἔκαμε ὁ Ἰεχωβά.—Τὸν εἶδες ἐσὺ τὸν Ἰεχωβά πού ἔκανε τὸν κόσμον, μοῦ λέει;—Ὅχι δὲν τὸν εἶδα τοῦ λέω. Τὸν εἶδες ἐσὺ μήπως;—Ὅύτε ἐγὼ μοῦ λέει γι' αὐτὸ δὲν τὸ πιστεύω. Ὁ κόσμος ἀπλούστατα ἔγινε ἀπὸ τὸ νερό.

—Ἀπὸ τὸ νερό; Ἔτσι; Καὶ τὸν εἶδες ἐσὺ πού γινόταν ἀπὸ τὸ νερό;—Ὅχι, μοῦ λέει, ἀλλὰ ἔτσι διδάσκουν ἐκεῖνοι πού ξέρον ἀπὸ δαῦτα.—Ἐκεῖνοι πού ἔβλεπαν τὸ νερὸ νὰ κἀν τὸν κόσμον, τὸν ἐρωτῶ;—Ὅχι, οἱ γραμματεῖς τῶν Ἐθνικῶν ἔξω στὴν Ἀθήνα.—Καὶ τὸ νερὸ ποιὸς τὸ ἔκανε, φίλε μου; Ὁ καλὸς μου δὲν ἤξερε νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ.—Κολὰ τί σοῦ εἶπαν οἱ ἐθνικοὶ αὐτοὶ γραμματεῖς γι' αὐτό;—Δὲν ξέρω μοῦ λέει, κι' ἐγὼ σοῦ λέω ὅ,τι ἄκουσα ἀπὸ ἓνα ἔμπορο πού εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια.—Κι' αὐτὸς εἶχε σπουδάσει στὴν Ἀθήνα;—Ὅχι λέει, αὐτὸς τάκουσε στὴν Ἀλεξάνδρεια πούχε πάει γιὰ πρᾶγματιες.—Καλὸς πρᾶγματευτῆς εἶσαι καὶ τοῦ λόγου σου, τοῦ λέω. Ἄν μὲ τέτοιες πληροφορίες ἐμπορεύεσαι καὶ τὸ λάδι σου, νὰ σοῦ δώσω ἓνα συστατικὸ γιὰ τὸ φίλο μου τὸ δεσμοφύλακα τῆς Μπεθ-Σεεγῶν, γιατί γρήγορα ἐκεῖ θὰ σὲ ρίξῃ τὸ ἐμπόριό σου. Δὲν μαθαίνεις πρῶτα τί λένε γι' αὐτὸ πού σ' ἐρωτήσα κι' ὕστερα μοῦ καμώνεσαι πὼς ξέρεις ὅτι δὲν ἐδημιούργησε ὁ Ἰεχωβά τὸν κόσμον;

Θὰ πιστέψω λοιπὸν αὐτὸ τὸ Βαβέλ. Ποιὸς; Ἐγώ! Ἐγὼ ποὺ δυσκολεύομαι νὰ πιστέψω τὸ ραββί. Τὸν ραββὶ ποὺ μ' ὄλες μου τὶς δυσκολίες ποὺ τοῦ φέρνω, κάθε μέρα συντροφιᾶς μου μὲ τὸ δάσκαλο μὲ ξαναγεννᾷ. Πότε ἕκατσα μιὰ μέρα σὰν παιδί μὲ ὑποταγὴ στὰ πόδια τοῦ δασκάλου καὶ δὲν αἰσθάνθηκα νέα ζωὴ μέσα μου; Πότε τὸν ἐκύτταξα προσεκτικὰ καὶ δὲν εἶδα νὰ μοῦ μιλᾷ ὅλο τὸ μεγαλεῖο; Καὶ πότε ἀφιέρωσα τὴν ψυχὴ μου σ' αὐτόν, χωρὶς νὰ νοιώσω, νὰ ψηλαφήσω τὴν βασιλεία του; Ἀπὸ ὅσα μπόρεσα νὰ ἐξελέγξω ποιὸς λόγος τοῦ μοῦ ἐβγῆκε ψεύτικος; Κι' ἂν ποτέ σ' αὐτὰ δὲ ἤῤυρα τὸ παραμικρὸ ψέμμα ἀπὸ τὸ στόμα του, γιατί θὰ πῶ πὼς εἶναι ψέμματα ὅσα λέει πάνω σὲ ζητήματα ποὺ ἡ δική μου ἀδυναμία μὲ ἐμποδίζει νὰ τὰ ἐξελέγξω;

Καταλαβαίνεις τώρα ἀδελφέ μου Ἰούδα τί συμβαίνει μέσα μου. Δυσκολεύομαι νὰ ἀκολουθήσω τὸν Πέτρο· νὰ σοῦ πῶ «ξέρω τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὁ ἴδιος». Μὰ μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ἀρνηθῶ τὴν βασιλεία αὐτή. Πάω σὰν τὴ χελώνα. Θέλω νὰ προχωρήσω στὸ ἔδαφος τῆς πίστεως. Τὸ βλέπω ἀνώμαλο, δύσκολο γιὰ μένα. Γυρίζω πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀπιστίας. Ἐκεῖ πλέον βράχοι ἀπότομοι, βουνὰ ἀδιάβατα. Προχωρῶ λοιπὸν κούτσα-κούτσα πρὸς τὴν πίστι. Κτυπιέμαι πληγώνομαι ἀλλὰ προχωρῶ. Πάω νὰ κάνω βῆμα πίσω καὶ πέρνω δρόμο πρὸς τὰ ἐμπρός.

—Περπατᾷς δηλαδή ὄχι σὰν χελώνα ἀλλὰ σὰν τὸ κάβουρα.

—Σὰν τὴν χελώνα, σὰν τὸ κάβουρα, σὰν τὸ χταπόδι, ὅπως θέλεις τέλος πάντων. Στὸ ἔδαφος τῆς πίστεως δὲν ξέρω ἀκόμη τίποτε. Στὸ ἔδαφος τῆς ἀπιστίας ξέρω ὅτι δὲν θὰ μάθω ποτέ. Μὰ στὸ ἔδαφος τῆς πίστεως ζῶ. Ζῶ δυσκολευόμενος, ψηλαφώντας. Ἀλλὰ ζῶ. Στὸ ἔδαφος τῆς ἀπιστίας, πνίγομαι!

Καὶ νὰ μὴ πᾶμε μακριά. Νά, πρὶν ἀπὸ λίγη ὥρα, ὅταν τὰ σκυλιὰ μᾶς ἐχύμιζαν. Εἴχαμε τὸ δάσκαλο ποὺ μᾶς ἔλεγε νὰ προχωρᾶμε χωρὶς ραββὶ καὶ ἡ δύναμί του

θὰ μᾶς φυλάη. Ἐγὼ δὲν εἶχα κανένα φόβο; Δὲν μπορῶ νὰ τὸ πῶ αὐτό! Μὰ ἐπροχώρησα χωρὶς τὸ ραββί. Γιατί ἂν μοῦ ἦταν δύσκολο ν' ἀκούσω τὸ Δάσκαλο, μοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ τὸν παρακούσω. Καὶ τί ἔγινε, Ἰούδα μου; Βλέπεις πὼς ζοῦμε καὶ τὰ μαντρόσκυλλα δὲν μᾶς κατεσπάραξαν. Καὶ ποὺ φοβηθήκαμε τί ἐκερδήσαμε; Καὶ τί χάνει ὁ Πέτρος, ποὺ σὲ τέτοιες στιγμὲς θὰ ἔβλεπε τὰ σκυλιὰ σὰν νᾶσαν πρόβατα;

Καί, ἀλήθεια, τώρα ποὺ σοῦ μίλησα γιὰ τὸν Πέτρο, ἔχω νὰ σοῦ πῶ καὶ κάτι ἄλλο. Σὲ εἶδα νὰ μιλᾷς μὲ περιφρόνησι γι' αὐτόν. Τὸν θεωρεῖς ἀφελῆ, βλάκα. Δὲν ξέρω. Μ' αὐτὴν τὴν ἀφέλεια δὲν ἔπεσε ὅμως ποτέ του ἔξω. Ἀκολουθαίει τώρα τὸ ραββὶ χωρὶς παρατιμονιά, ὅπως στὴν Τιβεριάδα, κρατῶντας τὸ τιμόνι τῆς ψαροπούλας του, βάζει τὸ ἄστρο τῆς πύλης στὴν πρῶρα του, καὶ καρφὶ δὲν τοῦ καίγεται πάρα πέρα. Δὲν ξέρω ἂν εμεῖς μὲ τὶς ἐξυπνάδες μας δὲν ἔχουμε πέσει ἔξω στὴ ζωὴ μας. Ὅπωςδήποτε, ἐσὺ ἔπεσες ἔξω μὲ τὴν ἐξυπνάδα σου σὲ τοῦτο, τοῦλάχιστον; Μίλησες ἐλεύθερα σ' ἐμένα γιατί μ' ἐνόμισες κοντὰ σου. Καὶ ὅμως νὰ ξέρης ὅτι κοντὰ σου δὲν εἶμαι ἐγώ. Κοντὰ σου, ἄξιος τῆς ἀπόλυτης ἐμπιστοσύνης σου εἶναι ὁ Πέτρος μὲ τὴν ἀμετρη ἀδολη καὶ παιδικὴ ἀγάπη του σὲ σένα. Σὲ τοῦτο λοιπὸν τοῦλάχιστον σ' ἔροξε ἔξω ἡ ἐξυπνάδα σου, φίλε μου Ἰούδα!

Καὶ γιὰ νὰ τελειώσουμε, γιατί εἶναι μεσημέρι καὶ πρέπει κάπου νὰ ζητήσουμε φιλοξενία. Ἐμεῖς, Ἰούδα, ἀκολουθᾶμε τὸν ραββί. Ποῦ μᾶς ὁδηγεῖ δὲν ξέρουμε. Τί νόημα ἔχει αὐτὴ ἡ ζωὴ ποὺ μᾶς ὁδηγεῖ; Δὲν ξέρουμε τίποτε. Ἀλλὰ ἀκολουθώντας τὸν ραββὶ νοιώθουμε ὅλο τὴ ζωὴ νὰ μᾶς πλημμυρίζη. Ἐνῶ ἂν σκεφθοῦμε γιὰ μιὰ στιγμὴ πὼς τὸν ἀρνιώμαστε... Ἄσε με Ἰούδα. Οὔτε μιὰ στιγμούλα δὲν μπορῶ νὰ βαστάξω τέτοια σκέψη στὸ μυαλό μου χωρὶς νὰ μούρθη νὰ τρελλαθῶ...

(τὸ τέλος τοῦ ἐπόμενου).

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟ ΦΩΣ

«Υμνο στο φῶς» ὀνομάζει τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου ἢ κ. Ἀθηνᾶ Ταρσοῦλη στο νέο βιβλίο της «Ἀσπρα νησιά». Ὑμνο στο φῶς ἀποτελεῖ στ' ἀλήθεια, τὸ ὁμορφο αὐτὸ βιβλίο πού, εὐθύς ἀπὸ τὴν πρώτη ματιὰ πού θὰ τοῦ ρίξης, σὲ κρατᾷ γιὰ νὰ τὸ διαβάσης πέρα ὡς πέρα. Μὰ μήπως αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ πρώτη ἐντύπωση ἐμποδίζει τὴν ἀμερόληπτη κρίσι; Εἶχα αὐτὴ τὴ σκέψι μέσα μου ὅταν ἐδιάβαζα τὸ βιβλίο αὐτό. Ἀλλὰ ὄχι! Δὲν εἶναι μόνο ἡ πρώτη ματιὰ. Δὲν εἶναι μόνο ἡ καλαισθησία στὴν ἔκδοσι. Δὲν εἶναι μόνο τὰ σκίτσα καὶ οἱ χρωματιστὲς «ἐκτὸς κειμένου» εἰκόνες πού ἀλήθεια, θάπρεπε καὶ μόνο αὐτὲς νὰ προκαλέσουν τὴν προσοχὴ τῆς ἐιδικῆς κριτικῆς. Ἄς τὰ ξεχάσωμε ὅλα αὐτά! Κι' ὕστερα ἀπὸ τὸ πῶς αὐστηρὸ διάβασμα μένει πάλι ἡ ἴδια εὐχάριστη ἐντύπωση γιὰ τὸ ὄραιο. Σωστὸ τραγούδι στὰ νησιά μας. Ὅλο φῶς, ὅλο ζωὴ, ὅλο χαρὰ—χωρὶς κἂν νὰ καταλήγη σὲ μονοτονία, ἀφοῦ δὲν λείπει καὶ ἡ ἀγρία καὶ τραγικὴ εἰκόνα τῆς Σαντορίνης (σ. 111-112) γιὰ νὰ δώσῃ τὴν νότα τῆς ποικιλίας!

Κι' ὅμως αὐτὸ τὸ χρουμένο πεζοτράγουδο ἱκανοποιεῖ καὶ τὸν πεζότερο ἀναγνώστη πού ζητᾷ συγκεκριμένες πληροφορίες, ἐιδικὴ ἀνάλυσι, ἱστορία, ἀντικειμενικὴ κριτικὴ, ντοκουμέντα. Ρίχτε μιὰ ματιὰ στὶς σελ. 42, 60, 61, 64. Σταθῆτε ὅμως μιὰ στιγμή στὴ σελ. 64, πού ἡ κ. Τ. μιλᾷ γιὰ μιὰ λαϊκὴ παράδοσι πάνω στοῦ μοναστηρίου τῆς Καταπολιανῆς. Τί σᾶς λέει ἐκεῖνη ἢ προσπάθεια τῆς σ. νὰ βγάλῃ τὸ βαθύτερο νόημα μιᾶς λαϊκῆς παραδόσεως, ἀντὶ νὰ κἀνῃ ἐκεῖνη τὴ φθινὴ ἀρνητικὴ «κριτικὴ» πού γίνεται—μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς «ἡσσοнос προσπαθείας»—γιὰ πολὺ σεβαστότερες παραδόσεις; Καὶ τί πλούσιο λαογραφικὸ ὕλικό! Καὶ τί κριμα πού ἐδῶ, σ' αὐτὴ τὴ στήλῃ μόνο μιὰ βιαστικὴ ματιὰ μπορῶ νὰ ρίξω καὶ δὲν μπορῶ νὰ σταθῶ, ὅσο θὰ ἤθελα, σὲ μερικὰ τοῦλάχιστον χαρακτηριστικὰ κομμάτια!

Μόνο μιὰ ἐπιφύλαξι θὰ εἶχα νὰ διατυπώσω. Πιστεύω πὸς κι' ἡ κ. Ταρσοῦλη, ἀν εἶδε τυπωμένο τὸ ἔργο της θὰ συμφωνῇ μαζί μου, πὸς γιὰ ἔργο προωρισμένο νὰ μιλήσῃ καὶ στὴν ἀγνή ἑλληνικὴ οἰκογένεια, ψεγάδια, σὸν ἐκεῖνο στὴ σελ. 27 στὴν ἀρχὴ δὲν κάνουν καθόλου καλύτερο τὸ βιβλίο!

Z. N.

Η ΣΤΡΟΦΗ

Ἡ στροφὴ πρὸς τὴν ὀλοκληρωμένην κοσμοθεωρίαν, ἢ ἀναγνώρισις ὅτι ἡ καθολικὴ πραγματικότης εἶναι εὐρύτερα ἀπὸ τὸ πεδίου τῶν ἐιδικῶν μας ἐρευνῶν, αὐτὸ εἶναι, βεβαίως, κάτι πὸν χαρακτηρίζει γενικῶς τὴν σύγχρονον ἐπιστημονικὴν σκέψιν. Ἡ ἐκδήλωσις τῆς στροφῆς ὁμως αὐτῆς εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας καὶ μάλιστα τὴν φυσικὴν ἔχει ἐξαιρετικὴν πραγματικὴν σπουδαιότητα. Καὶ ἡ σπουδαιότης αὐτὴ ἀξάνει ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψει τὸ ἐξαιρετικὸν ἐπιστημονικὸν κῦρος ἐκείνων πὸν ἐμφανίζονται πρωτοπόροι εἰς τὴν νέαν αὐτὴν κατεύθυνσιν. Σειρὰ δλόκληρος σχετικῶν ἐργασιῶν ἔχει δημοσιευθῆ τελευταίως. Θὰ ἀρκεσθῶμεν ἐνταῦθα εἰς τρία τελευταῖα, ἰδιαίτερας προσοχῆς ἄξια δημοσιεύματα.

ἘΙ

Ὁ Pascual Jordan, καθηγητὴς τῆς φυσικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Jena, ἀσχοληθεὶς πολὺ μὲ τὴν ἔρευναν προβλημάτων τῆς νεωτέρας φυσικῆς, ἐδημοσίευσεν ἕνα βιβλίον ἐπιγραφόμενον «*η φυσικὴ τοῦ 20^{ου} αἰῶνος*» (Die Physik des 20. Jahrhunderts, Braunschweig, 1936, R. M. 5. 60). Μέσα εἰς τὰς VIII+137 σελίδας τοῦ δημοσιεύματος αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ δώσῃ μιάν ἀρκετὰ ἐκτενὴ καὶ σαφὴ περιγραφὴν τῆς σημερινῆς ζηλευτῆς θέσεως τῆς Φυσικῆς. Χωρὶς νὰ χρησιμοποιῇ μαθηματικὸς τύπους καὶ ἄκρως ἐιδικὴν φρασεολογίαν, ἐπιτυγχάνει νὰ δώσῃ μιάν ζωντανὴν εἰκόνα τῆς νεωτέρας Φυσικῆς, τὴν ὁποίαν εἰμποροῦν νὰ τὴν καταλάβουν καὶ ἐκεῖνοι πού δὲν ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν σπουδὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Εἰς τὸν ἀναγνώστην ὁμως κάμνει βαθεῖαν ἐντύπωσιν καὶ κάτι ἄλλο μὲ τὸ ὅποιον μᾶς εἶχαν συνειθῆσει τὰ παλαιότερα βιβλία. Διότι ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ ἀναγκαῖον καὶ ἀναπόσπαστον στοιχεῖον τῆς προσπαθείας του ταύτης νὰ συσχετίσῃ μὲ τὰ προβλήματα τῆς Φυσικῆς καὶ ζητήματα τὰ ὁποῖα πρὸ τινῶν δεκάδων ἐτῶν ἐθεωροῦντο ἀνάξια τῆς προσοχῆς τῶν ἀστρονῶν (τάχα) φυσικῶν. Καὶ ὁμολογεῖ ὅτι σήμερον ἡ Φυσικὴ πρέπει νὰ λάβῃ ὀρισμένην θέσιν ἐν σχέσει μὲ ἄλλα προβλήματα τὰ ὁποῖα κείνται «ἐκτὸς» τοῦ πεδίου της, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἀναφέρει πρωτίτως καὶ τὸ θρησκευτικὸν πρόβλημα.

Πράγματι αἱ τελευταῖα ἀνακαλύψεις τῆς Φυσικῆς, αἱ ὁποῖαι ἐπροχώρησαν πολὺ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν πρωταρχικῶν στοιχείων τῆς ὕλικῆς δημιουργίας, μᾶς ὠδήγησαν εἰς τὸ νὰ δεχθῶμεν σήμερον ὅτι τὸ ἄτομον πὸν ἦτο ἡ βᾶσις τῆς ἀπὸ τοῦ Δημοκρίτου μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων ὕλιστικῆς ἀντιλήψεως τῶν φαινομένων τῆς φύσε-

ως δὲν εἶναι ἄφθαρτον καὶ ἀμετάβλητον. Τὰ ἠλεκτρόνια δηλαδή καὶ τὰ ἄλλα σωματίδια ποὺ συνιστοῦν τὸ ἄτομον, κατὰ τὴν νεωτέραν Φυσικὴν δὲν ἔχουν σταθερὰν μᾶζαν καὶ κινητικὴν ἐνέργειαν, πράγματα ποὺ ἄλλοτε ἐξαοχτοῦσαν τὴν ὕλην ὡς καὶ τὸ ἄφθαρτον καὶ αἰώνιον καὶ κατὰ συνέπειαν ἐκεῖνοι ποὺ ἐστηρίχθησαν εἰς τὰς ἰδιότητας ταύτας τῆς ὕλης διὰ τὴν δημιουργήσασθαι μίαν ὑλιστικὴν φιλοσοφίαν, ἐδοκίμασαν ἀπογοήτῃσιν ἀπὸ τὰς τελευταίας ἀνακαλύψεις. Διὰ τοὺς συγχρόνους ἐρευνητὰς ἢ ὑπαρξίς τῶν ἀτόμων τῆς ὕλης δὲν ἀποτελεῖ πρωταρχικὴν βᾶσιν τῶν φαινομένων τοῦ κόσμου, ἀλλ' εἶναι μία εἰδικὴ ὀψις ἐνὸς περιοσώτερον πολυπλόκου φαινομένου. Ἡ δὲ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν ἐκδοχὴν τῶν ἀτόμων ἔφερε τοὺς ἐπιστήμονας εἰς τοιαύτην ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὑλιστικὴν φιλοσοφίαν, ὥστε νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι πᾶς ἐπιστήμων νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ ὑλιστικὴ ἐξήγησις τῶν φαινομένων τοῦ κόσμου, ἀπεδείχθη ὡς ἐντελῶς ἐσφαλμένη (σελ. 123). Καὶ τώρα ὁ φυσικὸς κατ' ἀνάγκην θὰ ἀναγνωρίσῃ, ὅτι ἡ φυσικὴ δὲν ἀρκεῖ μόνη νὰ δώσῃ ἱκανοποιητικὴν ἀπάντησιν εἰς τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ παντός προβλήματα καὶ θὰ ἐννοήσῃ τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος καταφεύγει, πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, εἰς τὴν θρησκείαν.

II

Εἰδικώτερον ὁμως διὰ τὸ ζήτημα αὐτό, τῆς σχέσεως τῆς θρησκείας πρὸς τὴν Φυσικὴν, μᾶς ὁμίλησεν εἰς μίαν διάλεξιν ποὺ ἔκαμε τὸν παρελθόντα Μάϊον ὁ καθηγητὴς τῆς θεωρητικῆς Φυσικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου καὶ ἀκαδημαϊκὸς Max Planck καὶ ἡ ὁποία ἤδη ἐκυκλοφόρησεν εἰς 4ην ἐκδοσιν (Religion und Naturwissenschaft, 4η ἐκδ. Leipzig 1938. R. M. 1,50). Διὰ τὴν ὅλως ἐξαιρετικὴν θέσιν ποὺ ἔχει ὁ καθηγητὴς Planck εἰς τὸν διεθνήν ἐπιστημονικὸν κόσμον θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ γράψῃ πολλὰ ἂν ἦτο τοῦτο δυνατόν εἰς τὸ παρὸν σημείωμα. Τοῦτο μόνον θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ, διὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ Planck. Πρὸ διετίας ὁ ἄγγλος μεταφραστὴς μᾶς συλλογῆς διατριβῶν του, ἐζήτησε νὰ προλογίσῃ τὴν μετάφρασίν του ταύτην ὁ μέγας Αἰνστάϊν, ὁ ὁποῖος ἐδήλωσεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὅτι δὲν ἠσθάνετο τὸν ἑαυτὸν του ἱκανόν, νὰ παρουσιάσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἕνα σοφὸν τῆς ἀξίας τῆς προσωπικότητος τοῦ Planck. Ἐν τούτοις ὁ πρόλογος ἐγράφη κατόπιν ἀπὸ τὸν Αἰνστάϊν, ὁ ὁποῖος, μετὰξὺ τῶν ἄλλων, ἀναφέρει ὅτι ἐὰν ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἐζήτηε νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς ἐπιστήμης τοὺς ἐκμεταλλευτὰς τῆς ἐπιστήμης, θὰ παρέμενον ὀλίγοι μόνον πραγματικοὶ ἐπιστήμονες, ἀλλὰ μετὰξὺ αὐτῶν ἀσφαλῶς ὁ καθηγητὴς Planck.

Εἰς τὴν διάλεξιν του ἐκείνην ὁ σοφὸς καθηγητὴς δὲν θεωρεῖ καθόλου ξένον πρὸς τὸν φυσικὸν ἐπιστήμονα, νὰ διερευνήσῃ τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων θρησκείας—Φυσικῆς, ἀφοῦ ἡ θρησκεία καὶ ἡ θρησκευτικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει τὰς ρίζας αὐτῆς εἰς τὴν συνείδησιν κάθε ἀνθρώπου (σελ. 9). Αἱ ὑλιστικαὶ κοσμοθεωρίαι τὰς

ὁποίας μᾶς ἄφισε τὸ παρελθὸν ἐπιδροῦν πολὺ εἰς τὴν πνευματικὴν διαμόρφωσιν τῶν νέων οἱ ὁποῖοι φλέγονται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ προχωρήσουν πρὸς τὰ ἔμπροσ, παραμερίζοντες καὶ ἀγνοοῦντες εἰ δυνατόν τὸ παρελθόν. Ἄλλ' ὅταν ἔλθουν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐπιστήμης ἐν σχέσει πρὸς τὴν θρησκείαν, εὐρίσκονται εἰς δύσκολον θέσιν νὰ δώσουν ἀπάντησιν, καθ' ὅσον ἐδῶ τὸ παρελθόν τοὺς κληροδοτεῖ τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ προόδος τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν ἐπέφερε τὴν ὑποτίμησιν τῆς θρησκείας ἣτις περιορίζει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἀποτρέπει τάχα ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐρευναν. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἔχει μεγάλην σημασίαν τὸ ζήτημα, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἡ προόδος αὕτη συνετέλεσεν εἰς τὴν παρακμὴν τῆς γνησίας θρησκείας (σελ. 7). Ἀσφαλῶς δὲ προσέχει, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα ἐὰν μία γνησία θρησκευτικὴ προσωπικότης ἠμπορεῖ συγχρόνως νὰ εἶναι καὶ καλὸς ἐργάτης τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης.

Ἐπειτα ἀπὸ μίαν ἀνάλυσιν ποὺ κάμνει (σελ. 9—16) ὁ συγγραφεὺς διὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς θρησκείας καὶ τῶν γνωρισμάτων τῆς γνησίας θρησκευτικότητος διερευνᾷ τὴν οὐσίαν τῆς φυσικῆς γνώσεως. Ἡ γνώσις αὕτη στηρίζεται εἰς μετρήσεις φυσικῶν μεγεθῶν καὶ φαινομένων τὰ ὁποῖα λαμβάνουν χώραν πάντοτε ἐν ὁρισμένῳ χρόνῳ καὶ τόπῳ καὶ ὡς ἐκ τούτου τὰ ἐξαγόμενα τῶν τοιούτων μετρήσεων ὡς μεταβαλλόμενα κατὰ μέγεθος δὲν ἔχουν ἀπόλυτον τινα ἀξίαν. Αἱ μετρήσεις τῆς Φυσικῆς ἀναφέρονται ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς ποσὰ ἀσκούντως μεγάλα ὡς εἶναι ἐπὶ παραδείγματι αἱ ἀποστάσεις τῶν ἀστέρων, ἡ ταχύτης τοῦ φωτός κλπ., ἀφ' ἑτέρου δὲ σχετίζονται καὶ μὲ φαινόμενα τοῦ μικροκόσμου τῶν ἠλεκτρονίων, τῶν πρωτονίων, τῶν φωτονίων καὶ τῶν λοιπῶν συστατικῶν ποὺ ἀπαρτίζουν τὰ ὑλικά ἄτομα καὶ τὰς ποσότητας (Quanta) ἐνεργείας. Αἱ τοιαῦται μετρήσεις ἐν τῷ μακροκόσμῳ καὶ τῷ μικροκόσμῳ ἔδωκαν ὡς ἐξαγόμενα μερικὸς ἀφαντάστως μικροὺς ἀριθμούς, οἵτινες ὑπεισέρχονται εἰς ὄλους τοὺς μαθηματικὸς τύπους ποὺ συνδέουν τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἐξελισσόμενα φυσικὰ φαινόμενα, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐκλήθησαν «παγκόσμιοι ἢ φυσικαὶ σταθεραὶ». Αἱ σταθεραὶ αὗται χαρακτηρίζονται τὰς πρωτεύουσας μονάδας τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐνεργείας ποὺ ὡς ἄλλοι οἰκοδομικοὶ λίθοι συνιστοῦν σύμπαντα τὸν ὑλικὸν κόσμον, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἐμφανίζονται καὶ ἐξάγονται ἀπὸ τὰς φυσικὰς μετρήσεις μὲ οἰανδήποτε μέθοδον καὶ ἂν γίνων αὗται. Ὁ θετικισμὸς ὁμως συνέδεσε τὸν ἐκτελοῦντα τὰς μετρήσεις ἄνθρωπον μὲ αὐτὰς ταύτας τὰς μετρήσεις καὶ ὑπεστήριξε τὴν γνώμην ὅτι πέραν τοῦ συμπλέγματος τούτου (ἄνθρώπου—μετρήσεων) καμμία ἄλλη γνώσις δὲν εἶναι ἀληθής. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι ὀρθόν. Ὑπάρχουν λόγοι ποὺ μᾶς φέρουν πρὸς τὴν ἀντίληψιν ὅτι «αἱ παγκόσμιοι σταθεραὶ» ἔχουν βαθύτεραν σημασίαν διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατασκευὴν (ὑφὴν) τοῦ κόσμου, ἀνεξάρτητον μάλιστα τῆς παρουσίας τοῦ ἀνθρώπου, ἥτοι ὅτι αὗται ἔχουν ἀντικειμενικὴν ἀξίαν. Ἐπὶ πλέον ἡ παρουσία τῶν «παγκοσμίων

σταθερῶν» εἰς ὅλας τὰς φυσικὰς μετρήσεις εἶναι μία ἰσχυρὰ ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως μιᾶς ὑπερβατικῆς πραγματικότητος ἐν τῇ φύσει.

Τὸ συμπέρασμα τῆς σπουδῆς τῶν φαινομένων ὑπὸ τῆς Φυσικῆς, εἶναι ὅτι εἰς δλόκληρον τὸν κόσμον κυριαρχεῖ μία νομιμότης, ἣτις εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς παρουσίας τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ, ἂν καὶ οὗτος ἀντιλαμβάνεται ταύτην διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ἡ νομιμότης αὕτη ὑποδηλοῖ μίαν λογικὴν διάταξιν τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, εἰς ταύτην δὲ ὑπόκεινται φύσις καὶ ἀνθρωπότης, αὕτη δὲ ρυθμίζεται ἀπὸ μίαν ἰδιάζουσαν οὐσίαν, τὴν ὁποίαν δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν κατὰ βάθος διὰ μόνων τῶν αἰσθήσεων. Ἡ πρόοδος ὁμοῦς τῆς φυσικῆς γνώσεως μᾶς πλησιάζει ὄλον ἐν καὶ περισσότερον πρὸς αὐτὴν καὶ μᾶς τρέφει τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ εἰμπορέσωμεν κάπως νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ μυστήριον τοῦ ὑπερ τὴν φύσιν κυβερῶντος παντοδυνάμου Λόγου (σελ. 27-28).

Τέλος ὁ καθηγητὴς Planck καθορίζει τὰ πεδία ἐρεῦνης τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Θρησκείας, ὅπου τὰ ἠθικὰ ζητήματα ἀναφέρονται εἰς τὴν Θρησκείαν, ἐνῶ ἐξ ἀντιθέτου ἡ Θρησκεία δὲν ἐνδιαφέρεται καθόλου μὲ τὸ πρόβλημα τῶν «παγκοσμίων σταθερῶν» τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν Φυσικὴν. Πάντως καὶ ἡ Φυσικὴ καὶ ἡ Θρησκεία συμφωνοῦν ἐπὶ τοῦ σημείου ὅτι ὑπάρχει ἀνωτέρα τις δύναμις κυβερνώσα καὶ κατευθύνουσα τὸ σύμπαν, αὕτη δὲ εἶναι νοητὴ εἰς τὸν ἀνθρώπου μὲχρις ἐνόδου σημείου, τὸ δὲ θεῖον τὸ ὁποῖον γνωρίζει οὗτος, διὰ μέσου τῶν θρησκευτικῶν συμβόλων, εἶναι ἐν τῇ οὐσίᾳ τὸ αὐτὸ μὲ ἐκεῖνο πὸν προκαλεῖ τὰς ἐπὶ τῇ βάσει ὁρισμένων νόμων ἐκδηλουμένας φυσικὰς δυνάμεις, αἵτινες γίνονται εἰς ἡμᾶς κατὰ προσέγγισιν μόνον ἀντιληπταί, διὰ τῶν αἰσθήσεων. Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι εἰς οὐδεμίαν ἀντίθεσιν ἢ σύγκρουσιν ἔρχονται πρὸς τὴν Θρησκείαν, εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς ἐκδηλώσεις, ἀπόδειξις δὲ τὸ γεγονός ὅτι οἱ μεγαλύτεροι φυσιοδίφαι ἦσαν συγχρόνως καὶ βαθεῖαι θρησκευτικαὶ προσωπικότητες (σελ. 31).

III

«Ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι εἰς τὴν Φυσικὴν» Die Denkweise der Physik, Stuttgart, 1937) εἶναι τὸ θέμα μιᾶς διαλέξεως τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Freiburg Gustav Mie. Ἡ διάλεξις αὕτη ἐξεδόθη εἰς τεῦχος τὸ ὁποῖον ἐκυκλοφόρησεν ἤδη εἰς δευτέραν ἐκδοσιν.

Εἰς τὴν διάλεξιν τοῦ αὐτῆν ὁ καθηγητὴς Mie δίδει μίαν σύντομον, ἀλλὰ σαφῆ καὶ παραστατικὴν εἰκόνα τῶν μεθόδων πὸν ἐφαρμόζονται εἰς τὴν μελέτην τῶν φυσικῶν φαινομένων. Ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ λεπτομερὴς ἀνάλυσις τὴν ὁποίαν κάμνει ὁ Γερμανὸς φυσικὸς σχετικῶς πρὸς ὁρισμένα βασικά προβλήματα τῆς φυσικῆς, εἰδικῶς δὲ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ κατὰ πόσον ἰσχύει εἰς τὴν φύσιν ὁ νόμος τῆς αἰτιότητος. Ἡ μελέτη τοῦ προβλήματος αὐτοῦ ὀδηγεῖ, ἐν τέλει, εἰς τὸ ζήτημα,

κατὰ πόσον ὑποχρεούμεθα νὰ δεχθῶμεν τὸν νόμον τῆς αἰτιότητος, ὡς ἀπολύτως ρυθμίζοντα τὴν ἀνθρωπίνην βούλησιν. Ὁ καθηγητὴς Mie δὲν διστάζει νὰ ἐξετάσῃ κατόπιν καὶ τὸ ζήτημα τὸ σχετικὸν μὲ τὴν δυνατότητα τοῦ θαύματος, ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζει κάθε ἀνθρώπος ὁ ὁποῖος δὲν ἀρκεῖται εἰς ἐπιπολαίας ἀρνήσεις, ἀλλὰ θέλει νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ πράγματα. Ἴσως αὐτὸ φανῆ παραξένον εἰς μερικοὺς ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἰδίως. Ἐνας λόγος παραπάνω διὰ νὰ διαβασθῇ τὸ βιβλίον αὐτὸ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα...

ΔΙΑΦΟΡΑ

Ὁ «ἐξαμερικανισμὸς» ἀπετέλεσεν ἓνα ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα τῆς ἀμέσως μεταπολεμικῆς ἐποχῆς. Καὶ μολονότι φαίνεται ὅτι ὁ Ἀτλαντικὸς ὠκεανὸς θὰ χωρίζῃ, γιὰ πολὺν καιρὸ ἀκόμη, δύο κόσμους πὸν διαφέρουν βαθεῖα μεταξὺ τους εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν πολιτισμὸν τὰ ἦθη καὶ τὴν συγκρότησιν τῆς κοινωνίας, ἐν τούτοις ὁ ὅλος ρυθμὸς τῆς ζωῆς στὴν Βόρειο Ἀμερικὴ ἀπασχολεῖ πάντα τοὺς Εὐρωπαίους. Τοὺς ἀπασχολεῖ σὰν καὶ πὸν τὸ ἐπικραῖνον, ἢ τὸ ἐμπαίζον. Καὶ ἴσως-ἴσως νὰ εἶναι σωστὸ καὶ αὐτό. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἔπρεπε μ' ὄλον τοῦτο νὰ μελετηθῇ μὲ σοβαρότητα καὶ προσοχὴ αὕτη ἡ ἰδιορρυθμία τῆς Ἀμερικανικῆς κοινωνικῆς ζωῆς;

Μίαν τέτοια μελέτην ἀποτελεῖ τὸ βιβλίον τοῦ Dinon Wecter The Saga of American Society. A Record of Social Aspiration 1607—1937. Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι μία ἐρευνα τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον διεμορφώθη ἡ κοινωνικὴ ζωὴ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ κυρίως τῶν χαρακτηριστικῶν πὸν ἔχει προσλάβει ἡ ἀνωτέρα κοινωνία, ἡ «σοσάιτιν» εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας. Δὲν εἶναι ἓνα σχολαστικὸ βιβλίον κοινωνιολογίας. Τὸ Ἀμερικανικὸ σαλόνι περῶ ζωητὰν μπροστά μας. Καὶ ὁμοῦς ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ δὲν λείπει οὔτε τὸ σύστημα οὔτε ἡ βαθύτης τῆς μελέτης. Ἐκεῖνος, ἰδίως, πὸν ἐνδιαφέρεται γιὰ μίαν ἐπιστημονικὴν μᾶλλον ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος, θὰ βροῖ ἓνα πολὺτιμο βοήθημα στὰ κεφάλαια πὸν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἱστορικὴν ἐρευναν τῆς διαμορφώσεως τῆς Ἀμερικανικῆς κοινωνίας. Ἐπιστημονικὴ ἐμβροίθεια καὶ ὁμοῦς ἐπαφὴ ἀμέσως μὲ τὴν ζωητὰν καθημερινὴν ζωὴν τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ δύο μᾶζι εἶναι συγκεντρωμένα εἰς τὸ βιβλίον αὐτό. Καὶ δὲν εἶναι καὶ τόσο συνηθισμένος ὁ συνδυασμὸς αὐτός!

* * *

Τώρα τελευταῖα δὲν εἶναι σπάνια τὰ βιβλία πὸν γράφονται ἐπάνω σὲ προσωπικότητες τῆς ἀρχαίας ἱστορίας. Δὲν εἶναι ὁμοῦς αὐτὸ λόγος νὰ εἶναι λιγώτερον ἐνδιαφέρον τὸ βιβλίον τοῦ Raymond Burgard L' expédition d' Ale-

xandre et la conquête de l'Asie (Paris, Gallimard). Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐμφανίζεται ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ὡς ἐξερευνητὴς τῆς Ἀσίας καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀπομιν ἐξετάζεται τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ. Ἔτσι βλέπομεν τὸν Μ. Ἀλέξανδρον ὡς πραγματικὸν σκαπανέα τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τοῦτο, ὅτι ἔκαμε στὸν Εὐρωπαϊὸ γνωστοὺς κόσμους ἀγνωστούς ὡς τώρα. Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐκδίδεται ὡς πρῶτος τόμος μιᾶς σειρᾶς ἐργασίων πού πρόκειται νὰ ἐκδοθῇ μετὰ τὸν τίτλον «La découverte du monde». Ἔτσι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐμφανίζεται ὡς ὁ πρωτοπόρος τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐξερευνητῶν πού ἔκαμαν τὸν πολιτισμὸν ἀνθρώπων νὰ γνωρίσῃ σιγά-σιγά τὸν πλανήτην του. Καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τὴν ἀπομιν αὐτὴν τὴν ἐξετάζει ὁ συγγραφεὺς μετὰ σύστημα καὶ πλήρη ἔρευναν τῶν στοιχείων πού ὑπάρχουν ἐπάνω στὸ ἔργον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Τὸ βιβλίον εἶναι δουλεμμένο. Αἱ ἀντιλήψεις τοῦ συγγραφέως ὑποστηρίζονται μετὰ ντοκουμέντα, μετὰ βιβλιογραφία, μετὰ χάρτες, μετὰ εἰκόνες, μετὰ πιστὴ παρακολούθησιν τῆς ἐξερευνητικῆς πορείας τοῦ μεγάλου Μακεδόνα. Χωρὶς μονομέρεια, πού δυστυχῶς, συνοδεύει σχεδὸν πάντοτε τὴν πρωτοτυπία, ὁ Burgard μᾶς δίδει τὴν εὐκαιρία νὰ δοῦμε μίαν ἀπομιν τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, πού ἐνῶ δὲν εἶναι ἡ λιγώτερον σημαντικὴ, εἶναι ἐκείνη πού ἔχομε ὡς τώρα λιγώτερον προσέξει (μολονότι ἡ ἐργασία τοῦ Burgard δὲν εἶναι ἡ πρώτη σχετικὴ πού ἐκδίδεται). Χρειάζεται, τάχα, νὰ προσθέσωμε, πόσο ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ βιβλίον αὐτὸ γιὰ τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην; Ἐκεῖνος πού θὰ ἔκανε τὸ βιβλίον αὐτὸ προσιτὸ καὶ εἰς τὸ πολὺ ἑλληνικὸν κοινὸν θὰ προσέφερε μὴ πραγματικὴ ὑπηρεσία στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ μας.

Καὶ ἀπὸ τὴν Ἀστρονομίαν. Τὸ βιβλίον τοῦ ἀστρονόμου Μ. Milankovitch: Durch ferne Welten und Zeiten (Köhler Amelang, Leipzig) δὲν εἶναι εἰδικὸν ἐπιστημονικὸν ἔργον, ἀλλὰ ἀπευθύνεται πρὸς τὸ πολὺ κοινόν, ἐκεῖνο φυσικὰ πού ἔχει κάπως ἀρκετὴν ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν. Ὁ σοφὸς καθηγητὴς, πού τὸν γνωρίζει ἀπὸ χρόνια ὅλη ἡ Εὐρώπη, γράφει ὑπὸ τύπον ἐπιστολῶν καὶ μετὰ θαυμασίαν πλοκὴν τὰς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἐπιστημονικοὺς περιπάτους πού ἔκαμε μέσα εἰς τὸ ἀχανὲς διάστημα καὶ ζητεῖ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην τὸν πλοῦτον ὄχι μόνον τῶν γνώσεων ἀλλὰ καὶ τῶν εὐγενῶν συναισθημάτων, πού γεννῶνται εἰς κάθε μελετητὴν τῶν ἀστρον. Τὸ εὐχάριστον καὶ ἐλκυστικὸν ὕφος μετὰ τὸ ὅποιον εἶναι γραμμένον τὸ βιβλίον κάμνει τὸν ἀναγνώστην νὰ ζήσῃ διαβάζοντάς το ὡρας εὐχαρίστους, πραγματικῆς πνευματικῆς ἐξάρσεως, ἐνῶ συγχρόνως, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ καλά-καλά, ἀποκτᾷ ἓνα μέγαν πλοῦτον ἀστρονομικῶν καὶ γενικώτερον ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώσεων.

Ἐνας Ἄγγλος δικαστὴς γράφει γιὰ τὴν στάσιν πού πρέπει νὰ τηρῇ ἡ πολιτεία ἀπέναντι τοῦ ἐγκληματίου. Αὐτὸ εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου τοῦ Leo Page Crime and the Community. Τὸ θέμα, βέβαια, ἔχει συζητηθῆ μετὰ τὸ παραπάνω. Νομικοί, πολιτικοί, κοινωνιολόγοι, θεολόγοι, ἰατροὶ ἀκόμα, ἔχουν καταπιασθῆ μετὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ λίγο, στ' ἀλήθεια, ἔδαφος γιὰ πρωτοτυπία ὑπάρχει σήμερα.

Καὶ πράγματι, ὁ Page δὲν μᾶς δίνει τίποτε σχεδὸν τὸ πρωτότυπο, ὅταν ἐξετάξῃ τὰ τόσο γνωστά πειὰ ζητήματα τῶν σχέσεων μεταξὺ νόμου καὶ ἠθικῆς ἢ νόμου ἀνθρώπινου καὶ νόμου θείου, γιὰ τὸν σκοπὸ τῆς ποινῆς καὶ τὰ λοιπά. Ὁ Page στέκει ἐπάνω στὴ βάσιν τῆς σκοπιμότητος. Ἡ ποινὴ ἔχει κάποιον σκοπὸ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι ἡ περιφρούρησις τῆς κοινωνίας ἀπὸ τὸν ἐγκληματία. Τὸ «κοινὸν καλόν» λοιπὸν ἐπιβάλλει νὰ τιμωρῆται ὁ ἐγκληματίας. Αὐτὴ τὴν ἀρχὴ ἀκολουθεῖ ὁ Page καὶ ἀπ' αὐτὴ συνάγει καὶ τὴν ἀπάντησιν στὸ ἄλλο ἐρώτημα, πῶς πρέπει δηλαδὴ νὰ ἐπιβάλλεται (καὶ πῶς νὰ ἐκτελεῖται) ἡ τιμωρία. Ἡ πολιτεία πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ ἐγκληματίου. Naί, μὰ εἶναι δυνατόν αὐτό; Ὁ Λομπρόζο; Ὁ uomo de inquente; Ἀφήστε τα αὐτά, μᾶς λέει ὁ Page! Δὲν ἔχουν καμμιά σχέσιν μετὰ τὴν πραγματικότητα. Ὅλους τοὺς φυσιολογικοὺς τύπους πού τοὺς ἀπῆνθησα στὴ φυλακὴ ὡς ἐγκληματίας, τοὺς ἀπῆνθησα καὶ στὴν κοινωνία πρώτης τάξεως ἀνθρώπους. Δὲν ὑπάρχει ἐγκληματικὴ φύσις. Ὑπάρχει ἐγκληματικὴ θέλησις. Καὶ αὐτὴ τὴ θέλησιν πρέπει τὸ Κράτος νὰ τὴν βγάλῃ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον.

Εἶναι δυνατόν αὐτά; Ὁχι πάντοτε, ἀπαντᾷ ὁ Page, ἀλλὰ ὁ κανὼν εἶναι πῶς ἂν τὸ Κράτος μάθῃ νὰ τιμωρῇ μετὰ μέθοδον καὶ σύστημα, αὐτὴ ἡ διόρθωσις εἶναι μετὰ τὸ παραπάνω δυνατό. Καὶ ποῖο εἶναι λοιπὸν αὐτὸ τὸ σύστημα; Ἐδῶ ὁ Page μᾶς παρέχει πράγματι πολύτιμη συμβολή. Μιλᾷ ὁ ἄνθρωπος πού ξέρει καλὰ τίς Ἀγγλικὲς φυλακὰς, τὸν ἐγκληματία, τὰ ἀποτελέσματα πού παρέχει τὸ κλείσιμο τοῦ ἐγκληματίου στὴ φυλακὴ. Συνεπέστατος πρὸς τὴν βάσιν—τὴ σκοπιμότητα—αὐτὸ τὸ κριτήριον διαρκῶς ἔχει ὑποστάσει. Καὶ τὸ συμπέρασμα του εἶναι ἀπλό, πραγματικὸν σὺν τῷ Κολόμβου: Δὲν ὑπάρχει καμμιά μέθοδος κατάλληλη γιὰ ὅλων τῶν εἰδῶν τοὺς ἐγκληματίας. Πρέπει νὰ προσαρμοσθοῦμε πρὸς τὴν ποικιλίαν πού μᾶς παρουσιάζεται. Καὶ νὰ ἔχομε ποικιλίαν σφραγιστικῶν μέτρων. Ἔτσι ὁ Page καταλήγει νὰ προτείνῃ μὴ ποικιλίαν τύπων φυλακῶν γιὰ τοὺς ἐγκληματίας τῶν διαφόρων κατηγοριῶν, ἀπὸ τὸν ἀδιάφθορον κατὰ βάσιν ἐγκληματία, πού ἀπλῶς ἔτυχε νὰ ἐγκληματίσῃ, ὡς τὸν ἐντελῶς ἀδιόρθωτον.

«Μᾶς τᾶπαν κι' ἄλλοι» θὰ παρατηρήσετε. Καὶ δὲν θὰ ἔχετε ἄδικο. Ἡ ἀξία τοῦ βιβλίου

του Page βρίσκεται όχι στα συμπεράσματα, αλλά στην ευσυνείδητη, αμερόληπτη, εξαντλητική, επάνω στα πράγματα αυτά έρευνα που στηρίζει τα συμπεράσματα και θα όδηγηϊ εκείνον που θα κληθῆ νά τά εφαρμόση.

Σ' εκείνους από τους αναγνώστας μας που θα ήθελαν νά διαβάσουν ένα καλό μυθιστόρημα, με λογοτεχνική άξια, με πλοκή έλκυστική, αλλά συγχρόνως καθαρό και με κάποια άνωτερη πνευματική προή, θα μπορούσε νά υποδειχθῆ τó νέο έργο του Ferd Ossendowki Les navires égarés (traduction de C. Bobrowska et Rob. Renard. Paris, Albin Michel). Νά πούμε ότι κάθε πνευματικός άνθρωπος πρέπει νά διαβάση τó έργο αυτό, θά ήταν πολύ. Είναι όμως ένα μυθιστόρημα που μπορεί νά διαβασθῆ από εκείνον που θέλει νά διαλέγη τί διαβάζει.

Και άλλο ένα καλό μυθιστόρημα: Claude Franchet, La Maison de Basine. Όλη ή αγρότης, ή δροσιά και ή φρεσκάδα της αγροτικής ζωής βρίσκει την καλύτερη έκφρασί της στις σελίδες του βιβλίου αυτού. Η άφελής, πρωτόγονη αλλά και γι' αυτό πλησιέστερη προς τή χαρά, ζωή της υπαίθρου καθραπτίζεται στο ώραίο αυτό έργο που ξεκουράζει τον αναγνώστη και τον κάνει νά βγῆ λίγο από τή σκουριά του συγχρόνου μηχανικού πολιτισμού.

Τελευταία μεταφράσθηκε στα γερμανικά ένα από τά καλύτερα έργα του Έρνέστου Ψυχάρη, Η όδος του Κεντυρίωνος, τó όποιον είχε πρωτοδημοσιευθῆ στο γαλλικά τó 1922 (Ernest Psichari der Wüstenritt des Hauptmanns, verdeutsch von Gustav Dieringer (Herder) 1937). Ο Έρνέστος Ψυχάρης, που τόσο πρόωρα πέθανε μαχόμενος τó 1914 στο Βελγικό μέτωπο, μās ενδιαφέρει όχι μόνο γιατί είναι υιός του Γιάννη Ψυχάρη, αλλά και έγγονος του πολεμίου της Χριστιανικής θρησκείας του Έρνέστου Ρενάν. Ο έγγονος απέπλυσε την άποστισία του πάππου του και απέθανεν ένσυνείδητος Χριστιανός. Τó όλο έργο του διαπνέεται από τον Χριστιανισμό και τó νεομεταφρασμένο έργο άφηγείται την ιστορία της έπιστροφῆς ένός άξιωματικού στον Χριστιανισμό, όπως εκείνου του εκατοντάρχου των Πράξων.

Μπορεί κανείς νά συμφωνήση με την βασικήν ιδέαν που διαφαίνεται εις τó τελευταίο βιβλίο του Luisi Sturzo L' Église et l' État (εις την γαλλικήν μετάφρασιν της Juliette Bertrand έκδ. Les Éditions Internationales) ή νά διαφωνῆ. Πάντως θα συμφωνήση ότι ήξιζε νά τó διαβάση τó βιβλίο αυτό, που δείχνει συγγραφέα που όχι μόνον ξέρει καλά τó θέμα του αλλά και

έχει όλην την άπαιτουμένην ικανότητα για τόν χειρισμό ένός τέτοιου πολυπλόκου ζητήματος, που ανάγεται εις την σφαιρα της Θεολογίας της Νομικής και της κοινωνιολογίας και που έγινε αντικείμενον τόσων διαφωνιών. Φυσικά, επαναλαμβάνομεν, διαφωνία θα προκύβουν και από τó διάβασμα του βιβλίου αυτού. Υποθέτομεν όμως ότι θα πρόκειται πάντοτε περὶ διαφωνιών ως προς τās γνώμας και όχι ως προς την άξιαν του βιβλίου.

Είναι γνωστή ή έγκύκλιος του Αρχιεπισκόπου Κανταβουγίας για την έπιστροφή στη θρησκεία, που τόση έντύπωση έπροκάλεσε όχι μόνο στον άγγλικό αλλά και στον ξένο τύπο και για την όποίαν ήσχολήθησαν και δικές μας έφημερίδες. Γύρω από αυτή την έγκύκλιο έγράφησαν αρκετά βιβλία. Ένα από αυτά είναι και τó βιβλίο που έξεδόθη τελευταίως με τόν τίτλο «Recall to Religion» και για την έκδοση του όποιου συνειργάσθησαν πολλοί άγγλοι διανοούμενοι και κληρικοί.

Τó περὶ ένδιαφέρον μέρος του βιβλίου είναι εκείνο που αναφέρεται στις μεθόδους που μπορούν νά επαναφέρουν την κοινωνία πίσω στη θρησκεία.

Ο Αρχιεπίσκοπος της Υόρκης λέγει χαρακτηριστικώς: «Τó νά αγνοῆ κανείς τόν Θεόν δέν είναι τόσον άμαρτία όσον άνοησία, που έχει τις ρίζες της σε μιá άμαρτωλότητα, την έλαφρότητα».

Τó βιβλίο όμως έρχεται νά διαλύση μιá παρεξήγησι που επικρατεί εξ ίσου μεταξύ των φίλων και των έχθρών του Χριστιανισμού. Την παρεξήγησι, ότι χροιαζόμαστε τόν Χριστιανισμό όχι γιατί είναι ή θρησκεία, ή άληθινή θρησκεία, αλλά δια λόγους σκοπιμότητας, γιατί πρόπει νά την μεταχειριστοῦμε για νά γλυτώσωμε από τά κοινωνικά μας δεινά. Ο V. A. Demant γράφει: «Μία θρησκεία που δημιουργήθηκε ειδικώς για νά λύσωμε τά προβλήματά μας που μās άπασχολούν στη σημερινή εποχή, δέν είναι θρησκεία. Τόν Θεό δέν μπορούμε νά τόν εκμεταλλευθοῦμε, αλλά μόνο νά τόν λατρεύσωμε».

Ο Ch. Smyth άσχολείται με ένα πρόβλημα, που έχει περὶ μεγάλη σημασία για την άγγλική πραγματικότητα, του όποιου όμως ή λύσις δέν παύει νά είναι γενικά ένδιαφέρονσα. Στην Άγγλία δηλαδή, όπως και στις άλλες Άγγλοσαξωνικές χώρες, έχουν τονίσει ύπερβολικά τόν λεγόμενο «πρακτικό χριστιανισμό», που έχει όμως καταντήση ένας χριστιανισμός χωρίς πνεῦμα χριστιανικό. Τονίζουν δηλαδή εκείνο που παντού άκούει κανείς, «καλός χριστιανός σημαίνει καλός άνθρωπος». Ο Rev. Smyth όμως βάζοντας τά πράγματα στη θέσι των τονίζει ότι δέν μπορεί νά ξεχωρίσωμε τó ένα από τó άλλο γιατί ή κοινωνική έκφρασις του Χριστιανισμού είναι άνάλογος προς την πίστιν, που εκφράζεται στη λατρεία. Τó συμπέρασμα του είναι ότι «θρησκεία μόνο για της σχέσεις της καθημερινής ζωής δέν ύπάρχει».

Δεν είναι μόνον ἐγχειρίδιον Ἀστρονομίας. Εἶναι συγχρόνως καὶ μία ἀρκετὰ καλὴ εἰσαγωγὴ ἢ μᾶλλον κατήχησις εἰς τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις τῆς Φυσικῆς, τῆς Χημείας καὶ τῆς Φιλοσοφίας, ἐνα βιβλίον τοῦ παγκόσμιου φήμης φυσικοῦ καὶ ἀστρονόμου Sir J. Jeans. Ἀπόδειξις δὲ τὸ «Μυστηριῶδες Σύμπαν» του (The mysterious Universe, 1316 ἔκδ. 1937.—Pelican books 6d) ἐκυκλοφόρησε τὸν παρελθόντα Αὐγουστον ὡς 13η ἀναθεωρημένη καὶ συμπληρωμένη ἔκδοσις. Διὰ τὸ βιβλίον αὐτό, ἔχομεν ἀπὸ τοῦ 1931 μετάφρασιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ κ. Α. Ζάχου—Ἀλεξάνδρου.

Μέσα εἰς τὰς 188 σελίδας τοῦ βιβλίου τούτου περιλαμβάνεται, ἐν συντομίᾳ βέβαια, ὅ,τι νεώτερον ἔχουν νὰ μᾶς δώσουν αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, συνεγραζομένης καὶ τῆς Φιλοσοφίας, διὰ νὰ εἰμφορέσῃ ὁ ἀναγνώστης νὰ σχηματίσῃ μίαν κατὰ τὸ δυνατόν πλήρη εἰκόνα τοῦ μυστηρίου, τὸ ὁποῖον κρύπτει μέσα του τὸ σύμπαν πού μᾶς περιβάλλει. Καὶ κατὰ μέγα μέρος τὸ ἐπιτυγχάνει αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς μὲ τὰ ὄρατα καὶ παραστατικὰ παραδείγματα πού συχνὰ μεταχειρίζεται, διὰ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην νεωτέρας ἰδέας, ὅπως εἶναι πολλὰ πορίσματα σχετικὰ πρὸς τὸν ἥλιον, τὴν φύσιν τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐνεργείας, τὸ φαινόμενον τοῦ φωτός, τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος τοῦ Einstein κλπ. Εἶναι δὲ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ περισσότερον εὐχάριστον καὶ ἱκανοποιητικὸν διὰ τὸν ἀναγνώστην, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ συγγραφεὺς, μαζὶ μὲ τὰ ἀνωτέρω ζητήματα λύει καὶ πολλὰς ἄλλας σχετικὰς ἀπορίας, ὅπως π. χ. τὸ πρόβλημα τῆς ἐμφανίσεως τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων, τὸ τέλος τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ κόσμου κλπ.

* * *

Εἶναι δυνατόν νὰ διδαχθῇ κανεὶς κάτι περὶ χιουῦμορ ὅταν δὲν ἔχη ἰδέαν περὶ αὐτοῦ; Ὅποιος ἔχει κάποια ἰδέα ἀπὸ χιουῦμορ, θὰ εἶνε πεπεισμένος ὅτι τὸ χιουῦμορ δὲν διδάσκεται. Ὁ καθηγητὴς ὅμως Stephan Leacork προσπαθεῖ ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸν σπουδαῖον αὐτὸν σύντροφον τῆς «καλῆς καρδιάς» εἰς τὸ τελευταῖον κυκλοφορηθῆσαν βιβλίον του Humor and Humanity (Thornton But-taworth 2 s. 6 d.).

Τί εἶναι ὅμως αὐτὸ τὸ περιβόητον χιουῦμορ; Ὁ καθηγητὴς Leacork κατ' ἀρχὰς τὸ ὀρίζει «ὡς φιλοσοφίαν μετ' εὐγενείας ἐπὶ τῶν παραδοξοτήτων τῆς ζωῆς» διὰ νὰ καταλήξῃ περαιτέρω, ἀποκλείων ἀπὸ τὸ χιουῦμορ τὸν σαρκασμό, ὅτι «φιλοφροσύνη καὶ χιουῦμορ εἶναι τὸ αὐτό». Ὁ σ. πιστεύει ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἐσημείωσε προόδους ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ χιουῦμορ, ἔρχεται δὲ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας δὲν εἶχαν τὸ χιουῦμορ τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς φυλῆς! Τὸ καλὸν ὅμως τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶναι ὅτι ὄχι μόνον ὁμιλεῖ περὶ χιουῦμορ, ἀλλὰ ὅπου τὸ ἐπιτρέπει τὸ θέμα, κἀνει καὶ χιουῦμορ καὶ ἐπιτυχημένον μάλιστα. Ἔτσι

μᾶς περιγράφει μὲ ἀρκετὴν δόσιν... τέτοιου χιουῦμορ τὰ τρία εἶδη τῆς ποιήσεως, δηλ. τὴν ἀξιοθρήνητον, τὴν ἀνόσιον (παρακαλῶ προσοχή: ἀνόσιον ὄχι ἀνούσιον), καὶ τὴν ἀσυγχώρητον ποιήσιν. Πάντως τὸ βιβλίον τὸ ὁποῖον εἶναι γραμμένο διὰ... σπουδαστάς, καθόσον ἐκεῖνοι, πού πρόκειται νὰ τὸ πάρουν στὰ χεῖρα των... «πρέπει νὰ τὸ μελετήσουν καὶ ὄχι νὰ διασκεδάσουν», περιέχει ἀρκετὸν... ἀττικὸν ἄλας.

* * *

Ἡ πρόρρησις, ὡς γνωστὸν, ἀποκλείεται ἀπὸ τοὺς... «ἐπιστήμονας» μόνον ὅταν προέρχεται ἀπὸ τὴν θρησκείαν καὶ ὅταν ἀναφέρεται εἰς μεγάλα προβλήματα τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅταν ὁμως ἀφορᾷ τὴν... ἔκβασιν τῶν ἱποδρομιῶν ἢ ἐνὸς μᾶτς φούτ-μπῶλλ ὄχι μόνον πιστεύεται ὡς δυνατὴ, ἀλλὰ εἶναι δυνατόν περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς τιαύτης προρρήσεως νὰ γραφοῦν ὀλόκληρα βιβλία, ὅπως εἶναι τὸ βιβλίον τῆς κ. Edith Ly-helton, Some cases of prediction. Ἡ συγγραφεὺς ἔχει ὑπ' ὄψει τῆς ὀρισμένης περιπτώσεως, κατὰ τὰς ὁποίας αἱ προρρήσεις ἐπηλήθυσαν. Τὰς περιπτώσεις αὐτὰς τὰς διαιρεῖ εἰς τέσσαρας κατηγορίας: 1) ἐκ συμπτώσεως, 2) τηλεπαθείας, 3) περιπτώσεις πολυπλόκους, τὰς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξηγήσῃ κανεὶς μόνον διὰ τῆς τηλεπαθείας καὶ 4) περιπτώσεις, αἱ ὁποῖαι φανεροῦν τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, νὰ προλέγῃ τὰ μέλλοντα εὐσυνειδήτως ἢ ἀσυνειδήτως. Τὸ συμπέρασμα τοῦ βιβλίου εἶναι ὅτι «ἐὰν τμημα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς δύναται νὰ «ρίψῃ μιὰ ματιὰ» πέραν τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, ἔπεται ὅτι τὸ τμημα αὐτὸ πιθανὸν νὰ ἐπιζῇ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ σώματος».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ "ΑΚΤΙΝΕΣ,,
 ὈΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ
 ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ,,

Συνδρομὴ ἐτησίᾳ Δρχ. 30.

Τιμὴ φύλλου Δρχ. 5.

Ἐπεύθυνος:

Β. Ἀντωνίου, ἰατρός.

Ἐπιστολαὶ καὶ ἐμβάσματα:

κ. Γεώργιον Ἀλεξίου

ὁδὸς Καρύτση 14.

Ἀθῆναι.

Προϊστάμενος Τυπογραφείου

Δ. Παπακωνσταντίνου

Μαυρομιχάλη 176